

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кондрашихін А.Б.,
Пепа Т.В.,
Федорова В.О.

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Київ – 2007

УДК 658.016.8 (075.8)

ББК 65.29-93я73

К 64

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(лист №14/18-Г-1126 від 20.11.2006 р.)*

Рецензенти:

Чернюк Л.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувачка відділом дослідження проблем комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України;

Лисенко Л.І. – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри Облік та аудит Севастопольського національного технічного університету;

Качала Т.М. – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету.

Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О.

К 64 Фінансова санація і банкрутство підприємств. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.

ISBN 966-364-391-9

Розглянуто питання та особливості механізму банкрутства в сучасному господарському комплексі України. В межах програми вищого навчального закладу надано характеристику основних суб'єктів відносин і елементів фінансової санації, управління, ліквідації господарюючих суб'єктів в умовах ринку, функціональних, регіональних, нормативних аспектів соціально-економічного явища банкрутства. Запропоновано практичні рекомендації і схемні вирішення різних сценаріїв щодо розвитку банкрутства.

Навчальний посібник адресований студентам, аспірантам і здобувачам наукового ступеню, викладачам вищих навчальних закладів, фахівцям-практикам сучасних господарських комплексів і підприємств, працівникам державних органів.

ISBN 966-364-391-9

© Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В.,
Федорова В.О., 2007

© Центр учбової літератури, 2007

ЗМІСТ

Передмова	5
ТЕМА 1. Предмет курсу «Фінансова санація і банкрутство підприємств»	7
1.1. Предмет курсу	7
1.2. Етапи формування відносин фінансової санації і банкрутства ...	11
ТЕМА 2. Зміст понять і термінів дисципліни	16
2.1. Методологія дослідження відносин фінансової санації і банкрутства в період економічних трансформацій	16
2.2. Основні терміни дисципліни та їхнє тлумачення (аспекти порівняння — економічний, юридичний)	21
ТЕМА 3. Теоретичні основи фінансової санації і банкрутства	30
3.1. Аналіз виробничих систем в ринкових умовах	30
3.2. Територіально-галузеві і організаційно-правові особливості відносин банкрутства	35
ТЕМА 4. Основи управління фінансовою санацією та банкрутством	41
4.1. Виявлення банкрута в структурі продуктивних сил регіону і механізми управління	41
4.2. Структура законів та інших нормативно-правових актів з банкрутства підприємств і пошук оптимального рішення	44
ТЕМА 5. Структура суб'єктів і особливості розвитку відносин санації й банкрутства	50
5.1. Сторони і учасники у справі про банкрутство	50
5.2. Функціональні і регіональні особливості взаємодії суб'єктів	55
ТЕМА 6. Державні суб'єкти відносин фінансової санації і банкрутства	63
6.1. Господарський суд як учасник процедур банкрутства	64
6.2. Державний контроль процесів санації і банкрутства	69
ТЕМА 7. Типові процедури банкрутства	77
7.1. Заходи щодо запобігання банкрутству боржника	77
7.2. Розпорядження майном боржника і мирова угода	79
7.3. Санація і заходи щодо відновлення платоспроможності	83
7.4. Ліквідація підприємства	86
7.5. Окремі стадії провадження у справі про банкрутство	90
ДОДАТКИ	96
Додаток А. Теми рефератів з дисципліни	96

Додаток Б. Господарський кодекс України (витяг)	98
Додаток В. Кримінальний Кодекс України (витяг)	102
Додаток Г. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»	104
Словник	190
Список використаних джерел	201

ПЕРЕДМОВА

Економічні трансформації господарських комплексів України супроводжуються формуванням системи нових виробничих відносин, глибокими зрушеннями як в структурі економіки, так і в суспільній свідомості. При цьому головним пріоритетом проголошується курс на сталий соціально-економічний розвиток країни, кожного з її регіонів, комплексний, збалансований підхід до всіх елементів продуктивних сил. Процеси економічних перетворень розпочалися в 1991 р. в надзвичайно складних, суперечливих, іноді антагоністичних умовах політичного, соціального, економічного руху на основі абсолютно не пристосованих до ринку структурних елементів соціалістичної економіки — виробничих підприємств, фінансових установ. Відсутність чіткої теоретичної концепції переходу від соціалістичного способу виробництва до ринкового додала багатьом соціально-економічним процесам характер хаотичного «броунівського» руху і викликала до життя специфічні форми економічної поведінки суб'єктів господарської діяльності. Прийняття в 1996 р. Конституції України підтвердило суспільно-політичні настрої в країні на реформування господарського комплексу.

В епоху соціалізму застосування механізму банкрутства в господарській діяльності і управлінні підприємством було незвичним. Тому відсутні досвід і фахівці, що уміють майстерно управлятися з таким непростим соціально-економічним явищем, яким є криза платоспроможності. Не було і нормативної бази, що визначала б правила поведінки різних учасників у кризовій ситуації. У свідомості мільйонів людей банкрутство ототожнювалося з чимось вельми негативним, близьким до злочину або фінансової афери.

Слід зазначити, що для ринкових методів господарювання кризи неплатежів і вірогідність банкрутства виробничої системи — явище досить повсякденне і науково обґрунтоване в працях видатних економічних шкіл. Темпи розширеного відтворення будь-якої економічної системи не можуть бути безрозмірними, а існуюча недосконалість фінансово-економічних взаємовідносин призводить до диспропорцій в економічному розвитку між суб'єктами ринку, коли одні з них прискорено зростають, а інші при цьому зазнають фінансових труднощів.

Диспропорції фінансового зростання ще виразніше виявляються в період економічних трансформацій, оскільки водночас виконуються програми перерозподілу власності на засоби виробництва з найстрімкішими характеристиками нагромадження капіталу.

Економіці України властиві оригінальні, неповторні особливості, які обумовлені характером та історією розвитку її продуктивних сил. Кожне підприємство, що випускає продукцію або поставляє послугу на споживчий ринок, є унікальним за своєю природою, але багатofакторність ринкового середовища утворює навколо нього хитроspлетену картину економічних інтересів, проблем, протиріч з боку суб'єктів різної природи і походження. Тому потрібні зваженість та обережність щодо поводження з ним, врахування всіх аспектів господарських відносин, застосування управлінських рішень на професійних засадах. Вихованню саме таких якостей фахівців сучасної економіки присвячено навчальний посібник.

При підготовці посібника використаний авторський досвід налагодження господарської діяльності в регіонах України, на підприємствах Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, починаючи з 1992 р. Запропоновані методи і погляди враховують також нюанси проведення етапів банкрутства, подолання кризового стану недержавних суб'єктів господарювання — акціонерних товариств, які створені шляхом корпоратизації і приватизації державного майна. У книзі використані сучасні наукові підходи і методологія Ради з вивчення продуктивних сил України Національної академії наук України, практичні результати і методичні розробки Підприємства — реєстратора «Світок», досвід викладу даного курсу у вищих навчальних закладах Кримського регіону й Кримському інституті економіки та господарського права.

Навчальний посібник представляє інтерес для студентів, аспірантів і здобувачів наукового ступеня, викладачів вищих навчальних закладів, фахівців-практиків сучасних господарських комплексів і підприємств, працівників державних органів, які займаються управлінням і регулюванням господарської діяльності.

ТЕМА 1

ПРЕДМЕТ І МЕТОДОЛОГІЯ КУРСУ «ФІНАНСОВА САНАЦІЯ І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ»

1.1. Предмет курсу.

1.2. Етапи формування відносин фінансової санації і банкрутства.

1.1. Предмет курсу

Стале функціонування виробничих об'єктів у ринковому середовищі, де відсутнє жорстке регулювання поставок і збуту готової продукції, є бажаним, але зовсім не обов'язковим їх станом. Прагнення до стабільності щодня стикається з хвилями ринкової стихії і приводить до живого реагування виробничого організму на зовнішні подразники. Це дозволяє розглядати виробничий об'єкт в ринковому середовищі як виробничу систему з певними властивостями. Напрями і сила дій зовнішнього середовища не завжди можуть бути прогнозовані, тому виникають кризові явища усередині окремої виробничої системи [14]. Іноді до таких криз призводять і внутрішні чинники виробництва, помилки в системі внутрішнього управління, цілеспрямовані дії конкурентів. При певному збігу обставин тривалій кризи виробнича система виявляється на порозі якісно нового стану — банкрутства, коли темпи реалізації продукції основної діяльності вже не в змозі покривати зростання зовнішніх боргів і внутрішні витрати виробництва.

У ринковому середовищі виробнича система підприємства розглядається як суб'єкт господарювання, а суспільна доцільність його функціонування виражається в соціально-економічних вимогах: наповнення ринку товарів і послуг продукцією власного виробництва, створення і підтримка чисельності робочих місць, участь в екологічних, освітніх та інших суспільно необхідних програмах, які виконуються в регіоні. Економічні зв'язки суб'єкта господарювання підтримуються

завдяки взаємодії з іншими суб'єктами ринкового середовища. У сукупності вони утворюють системну організацію своєрідних відносин: суб'єкт господарювання — суб'єкти економічних відносин загальної кількості N (рис. 1.1).

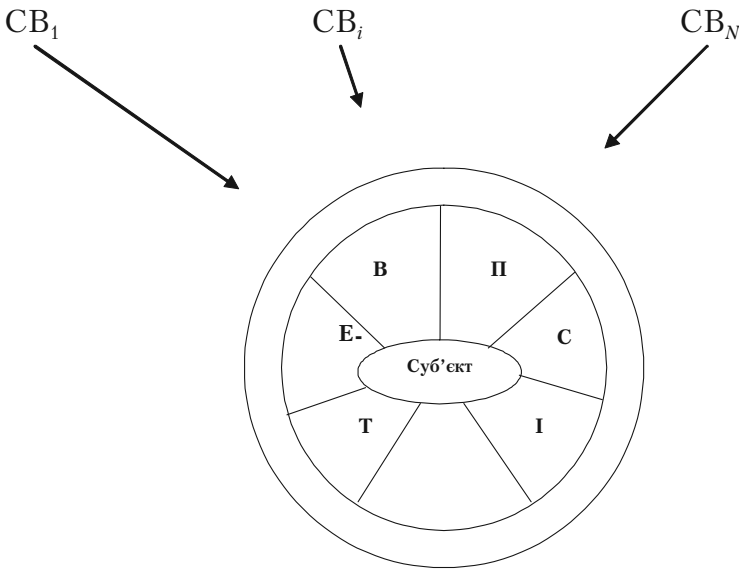

Рис. 1.1. Системна організація відносин, що виникають навколо суб'єкта господарської діяльності:

В — виробничі; Е — економічні; Т — техніко-технологічні; П — організаційно-правові; С — соціальні; І — інші господарські відносини; CB_i — інші суб'єкти економічних відносин

Процес банкрутства має неоднозначний характер розвитку і оцінки завдяки багатofакторності ринкового середовища, є індивідуальним для кожного суб'єкта господарювання. При цьому перехід до стану банкрутства викликає ускладнення господарських відносин між суб'єктами навколо підприємства-банкрута — економічні, правові, соціальні, техніко-технологічні, інформаційні, психологічні, інші, а процедура банкрутства розглядається як складне соціально-економічне явище.

Економічні трансформації господарського комплексу України, які розпочалися ще наприкінці минулого сторіччя, пов'язані з перерозподілом власності на засоби виробництва — основні фонди і активи

підприємств, які раніше належали державі. Це відкриває не тільки перспективи стрімкого накопичення виробничого і фінансового капіталів, а й підносить конкуренцію між суб'єктами економічних відносин ринку у фінансовому змаганні на небувалий рівень. *Економічні трансформації* — процес постійного оновлення систем виробничих відносин шляхом створення відповідних умов щодо господарювання, у тому числі змін у структурі власності на засоби виробництва.

Дослідники відзначають грандіозні масштаби перерозподілу капіталів в економічному просторі України, які перевищують показники інших країн Східної Європи і СНД [20]. Завдяки цьому національні виробничі системи стають ще більш чутливими до коливань зовнішнього середовища. Тому персонал підприємств, господарські керівники вимушено відчують небезпеку кризи на виробництві у будь-який час, повинні попереджати деструктивні впливи з боку зовнішніх сил. Найважливішим комплексом управлінських дій в цьому випадку виступає уміння професійно користуватися антикризовими механізмами фінансової санації і банкрутства. Часто подолання кризи супроводжується подальшою активізацією господарської діяльності, оновленням і оздоровленням виробничої системи та її виробничих відносин.

Термін «*Банкрутство*» походить від двох італійських коренів слів: *banco* — банк, *rotto* — зламаний. У дослівному розумінні він означає відмову громадянина або фірми платити за своїми борговими зобов'язаннями через відсутність коштів [23]. Асоціативно це пов'язують більшою мірою з фінансовими установами, банками. Проте теоретично банкрутом може виявитися будь-яка виробнича система ринку, а її економічні відносини з іншими суб'єктами ринку характеризуються як відносини банкрутства та (або) фінансової санації.

Історично склалися *два підходи* до усвідомлення банкрутства, відповідно пропонуються також і типові сценарії виходу з нього. Перший — англійський (або європейський) — розглядає виробничу систему підприємства лише як сукупність активів, тому пропонує повністю зайняти сторону кредиторів, а для повного задоволення їх економічних вимог розділити суб'єкт банкрутства на активи в грошовому обчисленні або просто розпродати. Такий сценарій розвитку банкрутства націлений на ліквідацію або повну реорганізацію виробничої системи. Недоліком такого підходу в сучасних ринкових системах є імовірність повного знищення банкрота як суб'єкта

господарської діяльності і структурного елементу регіонального господарського комплексу. В цьому випадку виникають серйозні соціально-економічні проблеми — скорочення робочих місць, зниження податкових надходжень, відрахувань до соціальних фондів тощо. Негативний аспект значно посилюється, коли йдеться про витіснення або знищення конкурента на ринку товарів і послуг.

На противагу цьому другий підхід, так званий американський, припускає дбайливіше поводження з виробничою структурою банкрута, застосування делікатних заходів фінансової санації, навіть якщо це вимагає значних резервів часу або коштів. Доцільність такого підходу пояснюється бажанням зберегти налагоджену структуру господарського комплексу (району, міста, області) і економічні зв'язки за рахунок деяких витрат на фінансове оздоровлення окремого її елементу. Недосконалість ринкових відносин не дозволяє одночасно врахувати інтереси всіх суб'єктів виробничої системи безпосередньо в грошовому обчисленні. Окремі категорії суб'єктів відносин виявляються забутими або позбавленими мати рацію щодо впливу на сценарій банкрутства, наприклад, більшість працівників підприємства, особи, які відповідають за показники функціонування території (санітарно-гігієнічні, екологічні, соціально-економічні).

У такому випадку економічні характеристики виробничої системи слід доповнити комплексом соціально-економічних вимог, які задовольняються при функціонуванні виробничої системи. Збільшення кількості та якісного складу суб'єктів відносин банкрутства дозволяє більш повно оцінити місце і роль виробничої системи в господарському комплексі регіону, а розробка сценарію допоможе здійснити заходи фінансового оздоровлення якомога м'якше і ефективніше.

Важливе значення також має аналіз чинників, які передують фінансовій кризі виробництва, та запобіжних засобів на майбутнє. Словник В.І.Даля [6], друге видання 1880–1882 рр. розглядає поняття банкрутства в статті «Банк» у двох аспектах: «Банкрутить — кого-либо делать несостоятельным, разорять»; «Банкрутничать — промышленять банкрутством, ложно объявлять себя несостоятельным». У першому тлумаченні йдеться про вплив на суб'єкт з боку зовнішнього середовища, від джерела, що знаходиться поза його межами, підведення під банкрутство з чужої волі, зовнішніми поштовхами. Друге — припускає наявність внутрішньої ініціативи, яка виходить від самого суб'єкта, який висловлює внутрішню волю виявитися банкрутом.

Вивчення системи економічних відносин суб'єкта господарювання, чинників виробництва, які викликають кризовий стан, джерел та інтересів суб'єктів відносин дозволяє перейти до розробки сценарію виходу з кризи неплатоспроможності, а на його основі — запропонувати комплекс заходів щодо оздоровлення і активізації господарської діяльності.

Предметом курсу є вивчення економічних відносин (фінансових, кредитних, заставних), що виникають у зв'язку з процедурою банкрутства суб'єкта господарювання, шляхів їхнього розвитку, властивостей управління виробничої системи, прогнозування її характеристик у майбутньому. Об'єкт дослідження в даному випадку розглядається в двох аспектах. По-перше, це — самостійна, досить відокремлена соціально-економічна виробнича система в структурі регіонального господарського комплексу (виробниче підприємство, фінансова установа), яка опинилася в процедурі банкрутства або фінансової санації. По-друге — дослідженню підлягають інші суб'єкти відносин, які пов'язані з цією системою економічними зв'язками з приводу банкрутства.

1.2. Етапи формування відносин фінансової санації і банкрутства

Перехід до категорії «відносини» в економічному аналізі дозволяє якнайповніше враховувати спектр різноманітних форм взаємодії і зв'язків, що виникають між суб'єктами ринкового середовища. «Отношения — философская категория, характеризующая взаимосвязь элементов определенной системы. Существуют только вещи, их свойства и отношения, находящиеся в бесконечных связях с другими вещами и свойствами» [30]. Відповідно категорія відносин фінансової санації і банкрутства виробничих систем в умовах економічних трансформацій виступає універсальною і здатна охопити всю різноманітність властивостей суб'єктів в різних формах взаємодії з іншими матеріально-речовими елементами продуктивних сил.

Під *відносинами фінансової санації і банкрутства* розуміють будь-які взаємостосунки, які існують між суб'єктами відносин регіонального господарського комплексу навколо виробничої системи, що опинилася у стадії банкрутства і (або) фінансової санації. Тобто це — специфічні суспільні відносини, що існують лише на обмеженому

інтервалі часу виконання дій щодо санації чи проведення процедур банкрутства. До них відносяться, зокрема:

1) економічні — у зв'язку з отриманням доходу, виникненням витрат, оплатою податків, інших обов'язкових платежів;

2) відносини власності в статутному фонді суб'єкта господарювання;

3) правові відносини у зв'язку з реалізацією прав і зобов'язань суб'єктів;

4) соціальні — при переплетенні інтересів банкрута (суб'єкта підприємницької діяльності) з інтересами трудового колективу, інших кіл соціуму на території його функціонування.

Із загального спектру різноманітних відносин необхідно виділяти економічні відносини, які можна відобразити в певних фінансово-економічних показниках — дохід, прибуток, витрати. Трансформація господарських відносин у відносини фінансової санації і банкрутства відбувається з моменту ухвалення рішення про порушення справи про банкрутство господарським (арбітражним) судом стосовно виробничої системи підприємства-боржника (рис. 1.2, а).

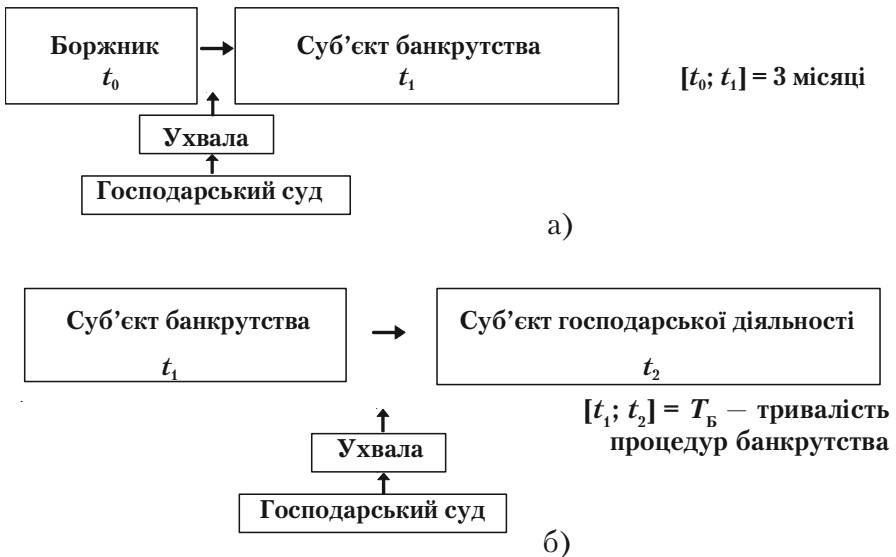

Рис. 1.2. Трансформація господарських відносин у відносини фінансової санації і банкрутства:

а) t_1 — момент порушення судом справи про банкрутство;

б) t_2 — момент зупинення провадження у справі про банкрутство

Відповідно в момент часу, коли судом виноситься ухвала про зупинення провадження у справі про банкрутство, система відносин знову трансформується в господарську. Інтервал часу між двома цими подіями складає період або фазу фінансової санації (банкрутства) — $T_B = [t_1; t_2]$ і використовується при оцінці ефективності санаційних заходів.

У соціалістичному способі виробництва механізм банкрутства до підприємств не застосовувався, тому перехід на ринкові відносини в господарському комплексі незалежної України потребував нової нормативно-правової бази, яка б регламентувала практичні дії з оздоровлення суб'єктів господарювання. Використання нових правил наладження господарства дозволило виявити і нові виробничі відносини. У пострадянський період виділяються *декілька етапів формування* відносин фінансової санації і банкрутства.

1 етап починається в 1991 р. водночас з ухваленням базових законів ринкової економіки: «Про господарські товариства», «Про підприємництво», «Про цінні папери і фондову біржу», «Про банки і банківську діяльність». Поява банків, інвестиційних і фондових установ в структурі господарського комплексу викликала до життя нові форми взаємодії господарських суб'єктів та їх практичну апробацію як виробничих відносин. Перші ринкові кроки супроводжувалися першими успіхами і помилками, що потребувало ухвалення законодавчих правил щодо банкрутства підприємств.

2 етап був пов'язаним з ухваленням Закону України «Про банкрутство» № 2343-ХІІ від 14 травня 1992 р., в якому були проголошені основні правила нового механізму господарських дій. Проте застосовувати цей закон до пострадянських підприємств було непросто, зважаючи на невідповідність їх управлінської і виробничої структури вимогам ринкової економіки. Разом з тим досвід використання окремих норм дозволив удосконалити національні підходи до банкрутства і санації підприємств.

3 етап (1994–1997) характеризується масовою приватизацією підприємств господарського комплексу, яка забезпечила широку базу для застосування механізму банкрутства в господарській практиці. Був створений спеціалізований державний орган з питань банкрутства. Накопичений досвід дозволив підготувати та ухвалити закон у новій редакції, здійснити перехід до наступного етапу формування відносин фінансової санації і банкрутства.

4 етап розпочався в 1999 р. у зв'язку з набуттям чинності Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 784-XIV від 30 червня 1999 р. Етап характеризується сплеском нового інтересу до механізму банкрутства і широким висвітленням в засобах масової інформації актуальності цього питання для господарського комплексу країни. У цей період була проведена підготовка фахівців з банкрутства підприємств, здійснене ліцензування арбітражних керуючих. До багатьох підприємств фінансової, агропромислової галузі почали застосовувати механізм банкрутства. Активно був залучений в цю роботу Господарський суд України.

Це дозволяє стверджувати про поступове формування нових відносин у суспільній свідомості, серед фахівців-практиків, менеджерів господарських суб'єктів, державних службовців, працівників підприємств-банкрутів, регіональних лідерів. Сьогодні усвідомлена необхідність оздоровлення господарської діяльності зміцнилася в суспільстві, а думка про можливу санацію або банкрутство вже мало кого здивує. Сучасне сприйняття банкрутства, насамперед, формувалося унаслідок четвертого етапу розвитку відносин санації і банкрутства, тому діюча редакція Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в подальших посиланнях на неї стисло наголошується словом «Закон».

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «виробнича система»?
2. Що таке суб'єкт господарювання?
3. Чим виявляється системна організація відносин, що виникають навколо суб'єкта господарювання?
4. Що означає термін «банкрутство»?
5. Які існують типові сценарії банкрутства?
6. Сформулюйте предмет вивчення курсу «Фінансова санація і банкрутство підприємств».
7. Що слід розуміти під відносинами фінансової санації і банкрутства?
8. Що входить до структури відносин фінансової санації і банкрутства?
9. Які головні етапи формування відносин санації і банкрутства в економіці України?

Словник до теми 1

Відносини фінансової санації і банкрутства — будь-які взаємостосунки, які існують між суб'єктами відносин регіонального господарського комплексу навколо виробничої системи, що опинилася у стадії банкрутства і (або) фінансової санації. Це специфічні суспільні відносини, що існують лише на обмеженому інтервалі часу виконання дій щодо санації чи проведення процедур банкрутства.

Економічні трансформації — процес постійного оновлення систем виробничих відносин шляхом створення відповідних умов щодо господарювання, у тому числі змін у структурі власності на засоби виробництва.

Предмет курсу — вивчення економічних відносин (фінансових, кредитних, заставних), що виникають у зв'язку з процедурою банкрутства суб'єкта господарювання, шляхів їхнього розвитку, властивостей управління виробничої системи, прогнозування її характеристик у майбутньому.

ТЕМА 2

ЗМІСТ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ ДИСЦИПЛІНИ

- 2.1. Методологія дослідження відносин фінансової санації і банкрутства в період економічних трансформацій.
- 2.2. Основні терміни дисципліни та їхнє тлумачення (аспекти порівняння — економічний, юридичний, соціальний).

2.1. Методологія дослідження відносин фінансової санації і банкрутства в період економічних трансформацій

Під *методологією дослідження* розуміється сукупність елементів дослідження (методів, прийомів) в певній області людських знань. Економічні трансформації господарського комплексу України змусили по-новому підійти до вивчення економічних явищ як з погляду безпеки для користувачів (фахівців, керівників підприємств), так і з позицій суспільної доцільності дій, що розробляються, оцінки їх соціально-економічних результатів. Формування ринкового простору відбувалося за ініціативою зверху шляхом видання певних нормативних актів, проведенням заходів державної економічної політики.

Дослідження відносин фінансової санації і банкрутства ґрунтується на врахуванні багатьох *чинників господарського життя* — конкретних умов функціонування господарства, які об'єктивно існують та впливають на рух процедур фінансової санації й банкрутства. Зокрема серед них виділяються:

- 1) короткий період існування цієї сторони господарських відносин;
- 2) перевага стихійних механізмів розвитку в попередній період;
- 3) складність і високий динамізм економічних трансформацій господарського комплексу країни;
- 4) істотні впливи політичних, національних протиріч.

Слід розуміти, що фінансова санація і банкрутство підприємств — *об'єктивно існуюча* система соціально-економічних, організаційно-правових та інших відносин навколо суб'єкта банкрутства, при цьому банкрутство не виступає самоціллю, а розглядається лише як

термінова форма функціонування елементів господарського комплексу, реалізації його призначення в системі суспільного виробництва, відтворювальному циклі. Особливостями механізмів санації і банкрутства в сучасних економічних перетвореннях виступають їх всеохоплюючий характер, вплив практично на всі галузі виробництва товарів і послуг, включаючи державні і казенні підприємства, опосередковану дію на інші господарські комплекси і економічні системи, які безпосередньо не задіяні в процесі банкрутства на цей час.

Відсутність теорії переходу суспільства від соціалістичної форми до ринкового господарства обумовлює специфічні підходи щодо аналізу ситуації, розробки управлінських дій, оцінки досягнутих результатів. *Першим елементом в пізнанні економічного явища стає вивчення нормативно-правових актів у певній сфері економічних відносин.* В даному випадку йдеться про спеціальне законодавство щодо фінансовій санації і банкрутства підприємств (рис. 2.1).

Пізнання → вивчення нормативно-правової бази.

Зіставлення → правові норми — економічна теорія — життя.

Апробація → вироблення дії, узгодження з іншими суб'єктами.

Реалізація дії → повне і точне виконання всіх намічених операцій на основі зворотного зв'язку з суб'єктом господарювання.

Отримання і оцінка результату → облік соціально-економічного, фінансово-господарського результату.

Складання висновку → ефективність заходів і доцільність їх повторення

Рис. 2.1. Поелементна структура процесу пізнання економічного явища в період економічних трансформацій

Оскільки закони і підзаконні акти постійно оновлюються, всестороннє пізнання включає облік їх динаміки в часі: введення нових норм або вимог, відміну застарілих правил, коригування термінів або формулювань окремої вимоги. Але правові норми не повністю описують економічне явище, іноді суперечать одна одній тощо. Тому важливо уміло зіставити норми законодавства як між собою, так і з теоретичним тлумаченням, яке міститься в наукових джерелах. Одержання цілісного враження щодо предмета дослідження допомагає надалі фахівцю об'єктивніше діяти і оцінювати результат.

У цьому випадку важливим стає *другий елемент пізнання* — *зіставлення нормативних вимог з економічною теорією і реальним життям*. Підсумком цього етапу дослідження стає сукупність норм законодавства в координатах часу їх вступу у дію, зміни або відміни в зіставленні з науковими і практичними тлумаченнями. Вона оформляється у вигляді інформаційної бази даних T_3 , по якій можна прослідити існування в господарських відносинах тих або інших правил, оцінити доцільність їх застосування у будь-який момент часу.

Наступним кроком до пізнання сучасних економічних явищ слід вважати практичне застосування теоретичних даних до аналізу суб'єкта господарювання. Це відбувається у формі *апробації теорії* — *вироблення певних дій та їх узгодження з іншими діями*. Для вироблення дії, яка потрібна стосовно суб'єкта господарювання, використовується нормативний аналіз, зіставлення, досвід прийняття управлінських рішень конкретним фахівцем або керівником. У господарських відносинах фінансової санації і банкрутства бере участь велика кількість суб'єктів. Ще більша кількість суспільних інтересів, яки зачіпаються діями з санації і банкрутства. Тому вироблення дії завжди засноване на прогнозі імовірності її результату та містить елемент невизначеності. Імовірність позитивного результату підвищується, якщо на етапі підготовки дії буде проведене узгодження вимог можливо більшої кількості суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства.

Апробація розпочинає фазу практичного застосування, а дії, що розроблені, повинні бути реалізовані протягом деякого інтервалу часу. Тому наступним елементом пізнання стає *реалізація дії стосовно банкрута*. Вона проводиться на основі повноважень і функцій, які надані суб'єктам відносин: господарському суду, арбітражному керуючому, керівнику і працівникам підприємства-банкрута або іншим особам. Реалізація дії не завжди проходить за наперед наміченою схемою завдяки зустрічним діям з боку інших суб'єктів відносин. При цьому виникають численні зворотні зв'язки між суб'єктами і підприємством-банкрутом. Завершення дії характеризує новий стан банкрута, системи його економічних відносин, перспективи розвитку, а елементом пізнання тут виступає оцінка одержаного результату.

Для оцінки використовується реакція суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства, показники фінансово-господарської діяльності, нормативні вимоги та інша інформація. Позитивним результатом від комплексу дій з санації і банкрутства вважається задоволення

вимог найвагоміших суб'єктів, що відповідають за соціально-економічний розвиток в регіоні. Добре, якщо при цьому враховуються також вимоги інших суб'єктів — акціонерів, екологів, медиків.

Оцінка результату оформляється у вигляді інформаційного джерела, зазвичай на паперовому носії, наприклад: доповідь, звіт, рішення колегіального органу. В ньому містяться висновки, рекомендації, критичні зауваження. *Зміст висновків повинен відображати ефективність заходів фінансового оздоровлення, можливість і доцільність їх використання надалі.* Вони є завершальним елементом пізнання і закладають інформаційну базу для подальшого розвитку суб'єкта господарювання, його відносин, місця в господарському комплексі.

Правильне й об'єктивне сприйняття тлумачень і визначень виконує головну роль при постановці задачі в господарських відносинах, формулюванні вимог суб'єктів, оцінці дій, побудові моделі і прогнозу, а також узагальненні результатів. Різне сприйняття або усвідомлення термінології приводить до виникнення протиріч між суб'єктами, а різні тлумачення з літературних джерел сприяють їхньому посиленню. Як правило, базові поняття в період економічних трансформацій мають різне тлумачення та можуть бути згрупованими в певні інформаційні множини: з економічних джерел — Те, з юридичної літератури — Тю, з законодавства — Тз. Реакція суб'єктивної складової (людини, посадовця, управлінця) виявляється в різних по характеру діях залежно від сприйнятого тлумачення понять, відповідно: Д_а, Д_ю, Д_з. Реалізація дії приводить до результату з конкретною економічною оцінкою його вартості (величини витрат) відповідно: В_е, В_ю, В_з. Тобто простежується певний взаємозв'язок між сприйняттям тлумачення і оцінкою результату дії (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Послідовність оцінки результату санації і банкрутства залежно від запропонованих тлумачень базових понять і визначень

Виконання дій веде до накопичення показника витрат в координаті часу. Це можуть бути статистичні або усереднені по операціях дані, фактична собівартість виконання окремої дії, яка складається у суб'єкта відносин. Суб'єкти, яки фінансуються з державного бюджету країни (суд, державні органи), окремо не обліковують вартість

власних дій щодо санації або банкрутства суб'єкта, оскільки цей облік не передбачається законом. Навпаки, недержавні групи суб'єктів — кредитори, боржник, інвестори — оцінюють ефективність своєї участі в процедурі банкрутства, тому вимушені прогнозувати позитивний фінансовий результат і вести накопичувальний облік витратних складових відповідно по групах: $B_K(t_i)$, $B_D(t_i)$, $B_I(t_i)$, зіставляючи їх з очікуваним доходом від участі в банкрутстві відповідно: D_K , D_D , D_I за формулами:

$$K_{K0} = B_K(t_i) : D_K; \quad (2.1)$$

$$K_{D0} = B_D(t_i) : D_D; \quad (2.2)$$

$$K_{I0} = B_I(t_i) : D_I. \quad (2.3)$$

Оцінювати дохід, що очікується від участі в процедурах банкрутства і санації, кожному суб'єкту доводиться самостійно. Законодавство з цього приводу не надає будь-яких вимог або рекомендацій. В основу оцінки покладаються економічні інтереси — прагнення до отримання доходу вище, ніж витрати суб'єкта (матеріальні, інтелектуальні, інформаційні). Наприклад, для кредитора доходом, що очікується, — D_K , будуть фінансові надходження від боржника в рахунок погашення заборгованості перед ним. Доходом інвестора D_I слід розглядати прогнозні надходження за рахунок прибутку від відновлення господарської діяльності.

При виробленні і реалізації дій з санації і банкрутства підприємств першочерговим для фахівця стає пошук і вибір оптимального тлумачення певних понять, їхнього зіставлення в різних аспектах — економічному, юридичному, соціальному.

Аналіз сучасних економічних явищ і процесів у господарському комплексі вимушує застосовувати нові методи отримання інформації, дій і узгодження. Фактично йдеться про управління господарським життям. Можна виділити такий технологічний ланцюжок для організації відносин санації і банкрутства підприємств в системну структуру (рис. 2.3).

Розробка технологічних прийомів пізнання об'єкта і впровадження управлінських заходів відображає перехід до свідомих механізмів суспільного розвитку. На відміну від стихійних фаз, де управлінська дія складається в результаті усереднення зіткнень і взаємодій безлічі випадкових одиничних актів, свідоме планування санації і банкрутства

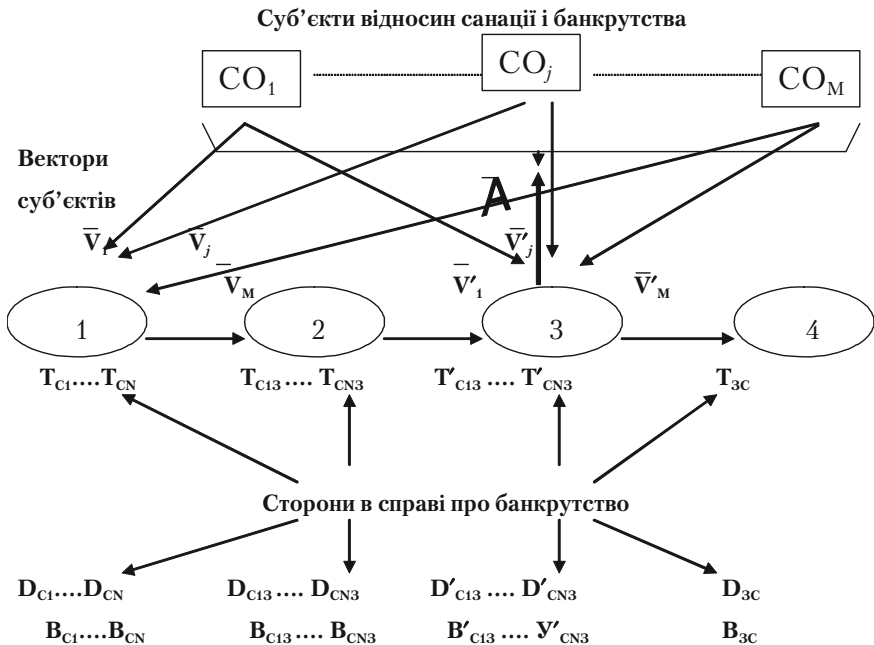

Рис. 2.3. Технологія управління відносинами санації і банкрутства: 1 — аналіз і систематизація відносин; 2 — розробка заходів (управління); 3 — отримання результату від впровадження дій — вектор А; 4 — оцінка результату.

господарського суб'єкта засноване на принципах узгодження і проектування очікуваних результатів. Саме такі підходи відповідають сучасним суспільним вимогам.

2.2. Основні терміни дисципліни та їхнє тлумачення (аспекти порівняння — економічний, юридичний)

Зміст соціально-економічного явища банкрутства описується певними словесними термінами, словосполученнями. У словесному формулюванні сконцентроване сучасне бачення явища або його окремих сторін, а також суб'єктивне ставлення до нього автора формулювання. Фахівці, керівники, наукові школи можуть по-різному

формулювати і оцінювати одні й ті самі об'єкти. Безумовний інтерес представляє зіставлення різних трактувань, порівняння їхнього змісту з формулюванням законодавчих актів з метою формування власного сприйняття з боку дослідника. Звичайно, кількість основних термінів, які використовуються для характеристики економічного явища, можна обмежити 10–20 словосполученнями (ключовими словами). *Типовими аспектами*, в яких відбувається зіставлення, *називають економічний, юридичний, соціальний*.

Для фінансової санації і банкрутства основними є такі терміни з економічних джерел [8]:

Банкрутство (неспроможність) — визнана арбітражним (господарським) судом або оголошена боржником нездатність в повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) виконати обов'язки щодо сплати обов'язкових платежів — податків, зборів та інших обов'язкових внесків до бюджету відповідного рівня, до позабюджетних фондів у порядку і на умовах відповідно до законодавства для юридичної особи. Наприклад, за законодавством Російської Федерації ці вимоги складають: для юридичної особи — не менше 500 мінімальних розмірів оплати праці протягом трьох місяців, для фізичної особи — не менше 100 мінімальних розмірів оплати праці протягом трьох місяців.

Неправомірними діями при банкрутстві вважаються приховування майна або майнових обов'язків, відомостей про майно, його розмір, місцезнаходження або іншої інформації про майно, передача майна в інше володіння, відчуження або знищення майна, фальсифікація бухгалтерських та інших облікових документів, які відображають економічну діяльність, при банкрутстві або в передбаченні банкрутства.

Неплатоспроможність — фінансовий стан підприємства, при якому воно не може своєчасно та повно погашати свої фінансові зобов'язання через відсутність коштів на рахунках. Часто веде до банкрутства та є наслідком розбалансування економічного механізму відтворення капіталу підприємства, результатом його неефективної політики (цінової, інвестиційної, фінансової тощо).

Учасники в справі про банкрутство — боржник (юридична особа і громадянин), арбітражний керуючий, кредитори, податкові та інші уповноважені органи. Заяву в суд про порушення справи про банкрутство можуть подавати: боржник, кредитори, прокурор, податкові та інші державні органи.

Арбітражний (зовнішній) керуючий — особа, призначена господарським (арбітражним) судом з одночасним усуненням з посади керівника боржника, якій надаються такі обов'язки: розробка і подання на затвердження зборів кредиторів плану зовнішнього управління і звіту про його виконання; визначення майна і проведення його інвентаризації; відкриття спеціального рахунка для проведення всіх операцій, пов'язаних із зовнішнім управлінням боржником і розрахунків з кредиторами; ведення бухгалтерського, управлінського, фінансового та статистичного обліку й звітності; запровадження заходів щодо стягнення заборгованості перед боржником; розгляд вимог кредиторів і ведення реєстру цих вимог. Розрізняють також тимчасового і конкурсного керуючого з окремими обсягами повноважень, наприклад, вжиття заходів щодо забезпечення збереження майна боржника, виявлення наявності ознак фіктивного чи навмисного банкрутства, можливості або неможливості відновити платоспроможність боржника.

Грошове зобов'язання — сукупність правовідносин, через які одна особа (боржник) зобов'язана виконати на користь іншої особи (кредитора) певну дію або утриматися від неї, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язків.

Розпорядження майном — одна з функцій арбітражного керуючого, яка передбачає перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельного виробництва, продаж частини майна або підприємства боржника, виконання зобов'язань боржника власником майна боржника.

Реструктуризація — один з методів управління боргом, за допомогою якого боржник добивається перегляду первинного графіка погашення та обслуговування боргу, наприклад, шляхом надання пільгового періоду, збільшення терміну погашення боргу, списання частини боргу.

Ліквідація підприємства — припинення діяльності юридичної особи без переходу прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб. Підстави для ліквідації та її порядок визначені Цивільним кодексом.

Мирова угода — договір, який боржник і кредитор мають право укласти на будь-якій стадії розгляду справи про банкрутство боржника. Збори кредиторів ухвалюють рішення про укладення мирової угоди більшістю голосів від загального числа конкурсних кредиторів,

при цьому за ухвалення цього рішення повинні проголосувати всі кредитори за зобов'язаннями, які забезпечені заставою майна боржника. З боку боржника рішення про укладення мирової угоди ухвалюється керівником боржника, зовнішнім або конкурсним керуючим. Мирова угода набуває чинності для всіх учасників з дня її затвердження господарським (арбітражним) судом та є для всіх обов'язковою. Одностороння відмова від мирової угоди, яка набула чинності, не припускається.

Санація (від лат. sanatio — лікування) — система заходів, що проводяться з метою відновлення нормальної діяльності підприємств, організацій, фірм, включаючи банки й інші кредитні організації. Ці заходи можуть носити фінансово-економічний і організаційний характер. Вибір заходів санації залежить від причин, що призвели до фінансових утруднень, згоди кредиторів і контрагентів, а також від типу юридичної особи. Заходи з санації кредитної організації вживаються при тривалому невиконанні грошових зобов'язань, абсолютному зниженні власного капіталу, порушенні економічних нормативів. Ступінь цих порушень регламентується в законодавчому порядку.

Санація кредитної організації включає три групи заходів: фінансове оздоровлення, призначення тимчасової адміністрації, реорганізацію кредитної організації.

Фінансове оздоровлення полягає в наданні фінансової допомоги з боку засновників, учасників та інших осіб, наприклад, розміщення грошових коштів на строковому депозиті в даній кредитній організації і за пільговою ціною, надання поручительств, гарантій по міжбанківських кредитах, відстрочення і розстрочка платежу за зобов'язаннями, відмова від дивідендів, додатковий внесок до статутного фонду, прощення боргів і новація відносин, зміна структури активів і пасивів балансу, організаційної структури тощо.

Призначення тимчасової адміністрації спричиняє істотні зміни в системі управління господарським суб'єктом, появу принципово нових цілей управління та усунення застарілих, які вже дискредитували себе. Проте зміна персонального складу менеджерів підвищує ризик порушення стійкості кредитної організації на ринку і ще більшого погіршення її економічного стану.

Реорганізація передбачає комплекс заходів організаційного характеру, які не потребують значних фінансових вкладень, наприклад, зміну організаційно-правової форми кредитної організації,

реструктуризацію шляхом розділення на декілька господарських суб'єктів меншого розміру.

Запропоновані тлумачення термінів містяться в економічній довідковій літературі. Вони виражають суб'єктивну оцінку авторів і відображають сутність соціально-економічного явища банкрутства лише для визначеного моменту часу. Економічні трансформації господарства постійно оновлюють систему виробничих відносин, тому безперервно змінюється зміст і сутнісне наповнення понять. Для провідного фахівця важливим стає вміння порівнювати наукове тлумачення з будь-яким іншим, наприклад, юридичним формулюванням із спеціального закону. Для питань фінансової санації та банкрутства в Україні таким виступає Закон «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Документ надає юридичне тлумачення основним термінам фінансової санації і банкрутства, які необхідно враховувати при аналізі, розробці заходів фінансового оздоровлення, оцінці результатів.

Юридичний зміст тлумачення відіграє вирішальну роль для оцінки в суді правильності конкретних дій посадовців, визначення міри відповідальності, ступеня досягнення результату. Саме юридичними тлумаченнями керуються зовнішні суб'єкти відносин з метою проведення контрольно-ревізійної діяльності, вирішення спірної або конфліктної ситуації.

Водночас кожне тлумачення має соціальний зміст, оскільки суб'єкт господарювання взаємопов'язаний з життям територіальної громади, а його виробнича діяльність тісно переплетена з інтересами багатьох людей. Сьогодні місцеві органи влади повніше використовують механізми соціального замовлення в управлінні виробничими системами, і соціальний зміст економічних механізмів банкрутства і санації наповнюється новим значенням.

Вивчення соціального змісту дозволяє точніше визначати цілі заходів фінансового оздоровлення, що плануються, а після їх завершення — комплексно оцінити досягнутий соціально-економічний результат.

Питання для самоконтролю

1. Що таке методологія дослідження?
2. Які основні чинники господарського життя формують відносини банкрутства і санації?
3. Вкажіть основні елементи пізнання суб'єкта банкрутства в період економічних трансформацій.
4. У чому полягають об'єктивність і особливості механізмів санації й банкрутства?
5. Згадайте основні аспекти, в яких порівнюють тлумачення та визначення економічного явища
6. Що розуміється під банкрутством, неплатоспроможністю, санацією, ліквідацією підприємства?
7. Які функції виконує арбітражний керуючий?
8. У чому полягає сутність мирової угоди?
9. Вкажіть основні заходи щодо санації фінансової установи.
10. Як поєднуються юридичний і соціально-економічний зміст тлумачень?

Словник до теми 2

Арбітражний (зовнішній) керуючий — особа, призначена господарським (арбітражним) судом з одночасним усуненням з посади керівника боржника, якій надаються такі обов'язки: розробка і подання на затвердження зборів кредиторів плану зовнішнього управління і звіту про його виконання; визначення майна та проведення його інвентаризації; відкриття спеціального рахунку для проведення всіх операцій, пов'язаних із зовнішнім управлінням боржником і розрахунків з кредиторами; ведення бухгалтерського, управлінського, фінансового й статистичного обліку та звітності; запровадження заходів щодо стягнення заборгованості перед боржником; розгляд вимог кредиторів і ведення реєстру цих вимог. Розрізняють також тимчасового й конкурсного керуючого з окремими обсягами повноважень, наприклад, вживання заходів щодо забезпечення збереження майна боржника, виявлення наявності ознак фіктивного чи навмисного банкрутства, можливості або неможливості відновити платоспроможність боржника.

Банкрутство (неспроможність) — визнана арбітражним (господарським) судом або оголошена боржником нездатність в повному

обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) виконати обов'язки щодо сплати обов'язкових платежів — податків, зборів та інших обов'язкових внесків до бюджету відповідного рівня, до позабюджетних фондів в порядку і на умовах відповідно до законодавства для юридичної особи. Наприклад, за законодавством Російської Федерації ці вимоги складають: для юридичної особи — не менше 500 мінімальних розмірів оплати праці протягом трьох місяців, для фізичної особи — не менше 100 мінімальних розмірів оплати праці протягом трьох місяців.

Методологія дослідження — це сукупність елементів дослідження, а саме методів, прийомів в певній області людських знань.

Неплатоспроможність — фінансовий стан підприємства, при якому воно не може своєчасно та повно погашати свої фінансові зобов'язання через відсутність коштів на рахунках. Часто веде до банкрутства та є слідством розбалансування економічного механізму відтворення капіталу підприємства, результатом його неефективної політики (цінової, інвестиційної, фінансової тощо).

Неправомірними діями при банкрутстві вважаються приховування майна або майнових обов'язків, відомостей про майно, його розмір, місцезнаходження або іншої інформації про майно, передача майна в інше володіння, відчуження або знищення майна, фальсифікація бухгалтерських та інших облікових документів, які відображають економічну діяльність, при банкрутстві або в передбаченні банкрутства.

Грошове зобов'язання — сукупність правовідносин, через які одна особа (боржник) зобов'язана виконати на користь іншої особи (кредитора) певну дію або утриматися від неї, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язків.

Ліквідація підприємства — припинення діяльності юридичної особи без переходу прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб. Підстави для ліквідації та її порядок визначені у Цивільному кодексі.

Мирова угода — договір, який боржник і кредитор мають право укласти на будь-якій стадії розгляду справи про банкрутство боржника. Збори кредиторів ухвалюють рішення про укладення мирової угоди більшістю голосів від загального числа конкурсних кредиторів, при цьому за ухвалення цього рішення повинні проголосувати всі кредитори за зобов'язаннями, які забезпечені заставою майна боржника. З боку боржника рішення про укладення мирової угоди ухвалюється

керівником боржника, зовнішнім або конкурсним керуючим. Мирова угода набуває чинності для всіх учасників з дня її затвердження господарським (арбітражним) судом та є для всіх обов'язковою. Одностороння відмова від мирової угоди, яка набула чинності, не припускається.

Призначення тимчасової адміністрації спричиняє істотні зміни в системі управління господарським суб'єктом, появу принципово нових цілей управління та усунення застарілих, які вже дискредитували себе. Проте зміна персонального складу менеджерів підвищує ризик порушення стійкості кредитної організації на ринку і ще більшого погіршення її економічного стану.

Реорганізація передбачає комплекс заходів організаційного характеру, які не потребують значних фінансових вкладень, наприклад, зміну організаційно-правової форми кредитної організації, реструктуризацію шляхом розділення на декілька господарських суб'єктів меншого розміру.

Реструктуризація — один з методів управління боргом, за допомогою якого боржник добивається перегляду первинного графіка погашення та обслуговування боргу, наприклад, шляхом надання пільгового періоду, збільшення терміну погашення боргу, списання частини боргу.

Розпорядження майном — одна з функцій арбітражного керуючого, яка включає перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельного виробництва, продаж частини майна або підприємства боржника, виконання зобов'язань боржника власником майна боржника.

Санація (від лат. sanatio — лікування) — система заходів, що проводяться з метою відновлення нормальної діяльності підприємств, організацій, фірм, включаючи банки та інші кредитні організації. Ці заходи можуть носити фінансово-економічний і організаційний характер. Вибір заходів санації залежить від причин, що призвели до фінансових утруднень, згоди кредиторів і контрагентів, а також від типу юридичної особи. Заходи з санації кредитної організації вживаються при тривалому невиконанні грошових зобов'язань, абсолютному зниженні власного капіталу, порушенні економічних нормативів. Ступінь цих порушень регламентується в законодавчому порядку.

Санація кредитної організації включає три групи заходів: фінансове оздоровлення, призначення тимчасової адміністрації, реорганізацію кредитної організації.

Учасники в справі про банкрутство — боржник (юридична особа і громадянин), арбітражний керуючий, кредитори, податкові та інші уповноважені органи. Заяву в суд про порушення справи про банкрутство можуть подавати: боржник, кредитори, прокурор, податкові та інші державні органи.

Фінансове оздоровлення полягає в наданні фінансової допомоги з боку засновників, учасників та інших осіб, наприклад, розміщення грошових коштів на строковому депозиті в даній кредитній організації і за пільговою ціною, надання поручительств, гарантій по міжбанківських кредитах, відстрочення і розстрочка платежу за зобов'язаннями, відмова від дивідендів, додатковий внесок до статутного фонду, прощення боргів і новація відносин, зміна структури активів і пасивів балансу, організаційної структури тощо.

Чинники господарського життя — конкретні умови функціонування господарства, які об'єктивно існують та впливають на рух процедур фінансової санації та банкрутства, зокрема: короткий період існування цієї сторони господарських відносин; перевага стихійних механізмів розвитку в попередній період; складність і високий динамізм економічних трансформацій господарського комплексу країни; істотні впливи політичних, національних протиріч.

ТЕМА 3

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ І БАНКРУТСТВА

- 3.1. Аналіз виробничих систем в ринкових умовах.
- 3.2. Територіально-галузеві і організаційно-правові особливості відносин банкрутства

3.1. Аналіз виробничих систем в ринкових умовах

Виробнича діяльність господарських суб'єктів характеризує їх як виробничу систему, націлену на задоволення різноманітних суспільних потреб. Тобто господарський суб'єкт виявляє властивості самостійної, соціально-економічної, виробничої системи, виступаючи водночас підсистемою більш крупної соціально-економічної системи — населеного пункту, району або регіону [7, 25].

Ці господарські суб'єкти складають ядро будь-якого територіально-виробничого комплексу країни, часто є містоутворюючими, а при виході на ринок стають учасниками ринку і пануючих на ринку відносин. Місце і роль будь-якого господарського суб'єкта в соціально-економічному розвитку території індивідуальні, відповідно індивідуальними будуть сценарії розвитку процедур банкрутства чи фінансової санації.

Для виробничої системи на ринку характерною є наявність безлічі «вихідних» змінних — *матеріальних, інформаційних, фінансових, нормативно-правових, психологічних*. Зміни цих величин викликають, у свою чергу, зміну «вихідних» параметрів, що характеризує дану виробничу систему як динамічну (рис. 3.1). Розрізняють три режими, в яких може знаходитися динамічна система: рівноважний, перехідний і періодичний.

Як *об'єкт управління* (дії, впливу) в звичній виробничій системі виступає сукупність взаємозв'язаних елементів, дії яких спрямовані на здійснення процесу виробництва або надання послуг. Ця сукупність складається з технічних засобів обробки предметів праці

Вхідні потоки

Вихідні потоки

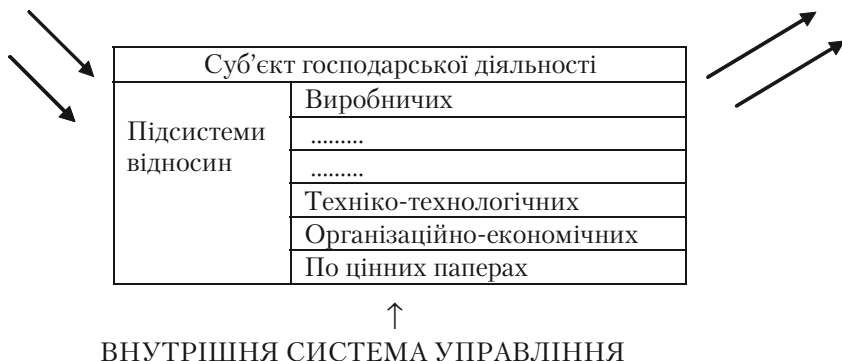

Рис. 3.1. Організаційно-системна структура господарського суб'єкта в ринкових умовах.

згідно з заданою технологією і людьми, які здійснюють виробничий процес. При цьому на об'єкт впливають: вхідні змінні — суб'єкти, які поставляють сировину і матеріали (предмети праці); вихідні змінні — реакція виробничої системи і споживачів готової продукції (послуг); параметри, що характеризують внутрішній стан самого об'єкта, його виробничі процеси.

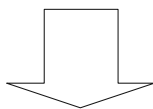
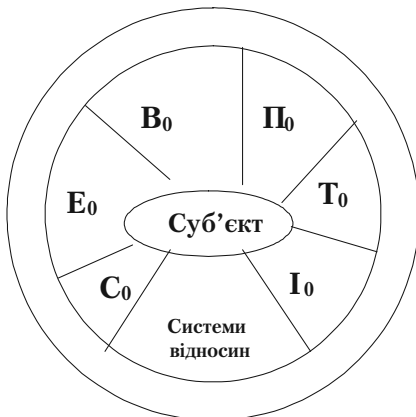
Необхідною умовою працездатності динамічних систем розглядається їх стійкість, яка характеризує одну з найважливіших рис поведінки будь-якої виробничої системи. Стан функціонування системи, якщо узгоджені її параметри «входу», «виробництва» і «виходу», вважається *рівноважним*. Він є оптимальним з погляду управління на ринку. Проте на практиці даний режим має місце лише в обмежений інтервал часу завдяки специфіці ринку і властивостям економічних трансформацій.

Більш поширеним є *періодичний режим* функціонування виробничої системи на ринку, в якому система приблизно через однакові проміжки часу приходить в один і той же стан. На це впливають не тільки об'єктивні чинники (циклічність економічних процесів, сезонні цикли), а й специфіка управління ринковими об'єктами, поєднання стихійних і свідомих механізмів, коли число суб'єктів управління перевищує десятки, а параметри дії на об'єкт управління з їхнього

боку (методи і цілі дій, момент початку або припинення дії, амплітуда і напрям дії) описуються випадковими величинами.

Під *перехідним* розуміється режим руху динамічної системи з початкового стану до будь-якого сталого режиму — рівноважного або періодичного (рис. 3.2).

t_0

t_1

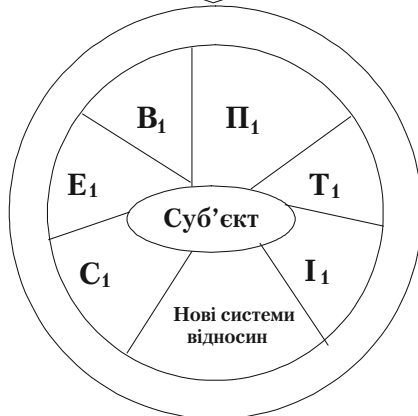

Рис. 3.2. Графічне зображення руху системи відносин до сталого становища у перехідному режимі:

В — виробничі відносини; Е — економічні; С — соціальні; П — організаційно-правові; Т — техніко-технологічні; І — інші відносини

У описі виробничих систем перехідним режимом вважається рух системи, спрямований на досягнення означеної мети за певний проміжок часу. Відповідно пристосування виробничої системи до умов функціонування, які знову склалися в період банкрутства або фінансової санації, означає її перехідний режим (t_0). Він триває до досягнення рівноважного стану (t_1).

Поведінка динамічної виробничої системи в ринковому середовищі нагадує реакцію живого організму на зовнішні подразники. Живими процесами наповнена як діяльність виробничої системи, так і впливи з боку зовнішнього середовища на неї. Тому важливою властивістю виробничої системи ринку є її *органічний характер*.

Напрями і сила дій із зовнішнього середовища на виробничу систему не завжди детерміновані, тобто наперед визначені. Вони носять *характер імовірності*, а параметри дії можуть бути описані випадковими характеристиками. Відповідно реакція виробництва також підпорядковується властивостям вірогідності.

Разом з характеристикою виробничої системи ринку як складної й імовірної необхідно відзначити її відкритість. Кожна виробнича система пов'язана з безліччю інших систем по «входу» і «виходу». Свобода ринкових відносин припускає відкритий *характер встановлення господарських зв'язків, їх мінливість і динамічність*. При цьому спостерігається цілеспрямованість системи на задані виробничі функції, реалізацію програми розвитку, узгодження зовнішніх зв'язків з іншими елементами господарського комплексу. Виходячи з цього, відбувається свідомо побудова системи управління господарським суб'єктом, яка повинна відповідати як внутрішнім вимогам забезпечення виробничих процесів, так і реагуванню на зовнішні випадкові дії.

Це дозволяє розглядати виробничий об'єкт на ринку як *систему з певними властивостями*. До основних властивостей відносяться: *органічний та імовірнісний характер виробничих систем, їх відкритість по входу і виходу в умовах ринку, їх цілеспрямованість, особливості системи управління*.

Сукупність властивостей та характеристик виробничої системи визначають її *поточний стан* — $/C/$, який безперервно змінюється під впливом різноманітних чинників, тобто залежить від координати часу $C(t)$. Управління системою виступає головним чинником свідомого впливу людини на її властивості, поточний стан, досягнення поставлених цілей. Безперервна зміна в часі стану виробничої

системи означає, що процес управління також повинен бути безперервним рис. 3.3.

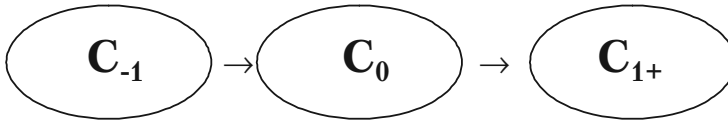

Рис. 3.3. Безперервне управління виробничою системою:
 C_{-1} — стан системи в попередній момент часу t_{-1} ; C_0 — поточний стан системи; C_{1+} — прогнозований стан системи

В умовах економічних трансформацій, коли процеси зміни власності і структури власників статутного фонду виробничої системи не завжди піддаються свідомому управлінню, можливі також збої в системі внутрішнього управління. У цьому випадку підтримка властивостей системи може забезпечуватися за рахунок управлінських дій з боку зовнішніх суб'єктів управління (рис. 3.4).

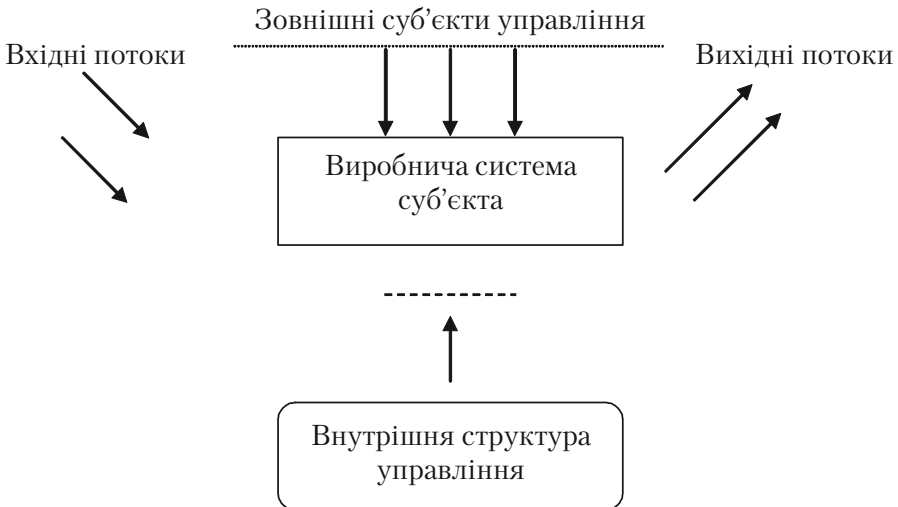

Рис. 3.4. Підтримка стійкості виробничої системи управляючими діями з боку зовнішніх суб'єктів

Для виробничих систем ринку як органічних характерним є наявність двох взаємозв'язаних підсистем — об'єкта управління (на яку спрямовані управляючі впливи) та суб'єкта управління (яка здійснює управлінські впливи). Поелементний аналіз складових об'єкта і суб'єкта управління, виділення характерних стійких взаємозв'язків між окремими елементами виробничої системи лягають в основу рішення задачі управління на ринку. За функціональними ознаками об'єкт управління виробничої системи ринку може бути розбитий на комплекси однорідних елементів і зв'язків: технічну, технологічну, економічну, організаційну, інформаційну і соціальну підсистеми.

Для забезпечення ефективного функціонування об'єкта управління в умовах санації і банкрутства, досягнення найкращих параметрів розвитку перелічених підсистем при значних коливаннях «вхідних» і «вихідних» потоків, *суб'єкт управління повинен мати особливу структуру*, яка повною мірою віддзеркалює структуру об'єкта управління та узгоджується з ним. Це означає, що суб'єкт управління повинен здійснювати управління функціональними підсистемами в їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Управляюча система складає активну частину виробничої системи, оскільки приводить в рух продуктивні сили, здійснює поєднання засобів виробництва, предметів праці і робочої сили, забезпечує функціонування відтворювальних циклів і розвиток виробництва. При цьому використання відтворювального підходу до дослідження соціально-економічних явищ стає доцільним завдяки цілісному і комплексному аналізу кінцевого результату — підвищенню ефективності функціонування окремого господарського суб'єкта на ринку, поліпшення соціально-економічних показників регіону в цілому. Це повною мірою повинне враховуватися при розробці заходів фінансової санації та банкрутства з боку арбітражного управляючого, господарського суду, інших суб'єктів.

3.2. Територіально-галузеві і організаційно-правові особливості відносин банкрутства

Індивідуальність кожного суб'єкта господарювання і особливості його розташування в господарському комплексі, на ринку товарів і послуг обумовлюють різноманіття форм і методів проведення процедури

банкрутства, здійснення санації, відновлення платоспроможності. Тому можна виділити деякі загальні підходи, властиві тим або іншим групам господарських суб'єктів незалежно від їх розміру або території функціонування. Наприклад, викладені в Законі (розділ IV) особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємництва можна згрупувати за двома ознаками:

1) територіально-галузевою, тобто за особливостями виробництва продукції і послуг, які запроваджуються стосовно містоутворюючих і особливо небезпечних підприємств (ст. 42 і 43), сільськогосподарських і страхових підприємств (ст. 44 і 45), професійних учасників ринку цінних паперів (ст. 46), фермерських господарств (ст. 50);

2) організаційно-правовою, тобто визначаються як сукупність методів або прийомів дії з боку органів влади і управління, які запроваджуються в процедурі банкрутства до відсутнього боржника (ст. 52), громадянина-підприємця (ст. 47 і 49), а також боржника, санація якого проводиться його керівником (ст. 53) або ліквідація якого здійснюється його власником (ст. 51).

Територіально-галузеві особливості санації і банкрутства обумовлені індивідуальними ознаками елементів продуктивних сил, технологічними особливостями виробництв і цілих галузей господарства. Прикладом найбільш укрупненого розподілу за галузевою ознакою виступає критерій «фінансове — не фінансове підприємство» (рис. 3.5).

Сценарії банкрутства не фінансових виробничих об'єктів також базуються на територіально-галузевих ознаках, наприклад, дії суб'єктів санації і банкрутства металургійного комбінату відрізнятимуться від дій аналогічних суб'єктів навколо сільськогосподарського підприємства, оскільки принципово різними є властивості предмета праці, вхідних і вихідних потоків підприємств цих галузей.

Для аналізу галузевих особливостей необхідні дані, які систематизовані за галузевою ознакою. Крім того, кожен господарюючий суб'єкт володіє індивідуальними техніко-економічними, технологічними, організаційними та іншими властивостями, які слід враховувати для розробки сценаріїв банкрутства в регіоні.

Організаційно-правові особливості санації і банкрутства викликані внутрішніми ознаками створення та функціонування суб'єкта в господарській системі регіону, побудови його структури управління: організаційно-правовим устроєм, підсистемами організаційно-економічних, організаційно-технічних відносин. Вони впливають на

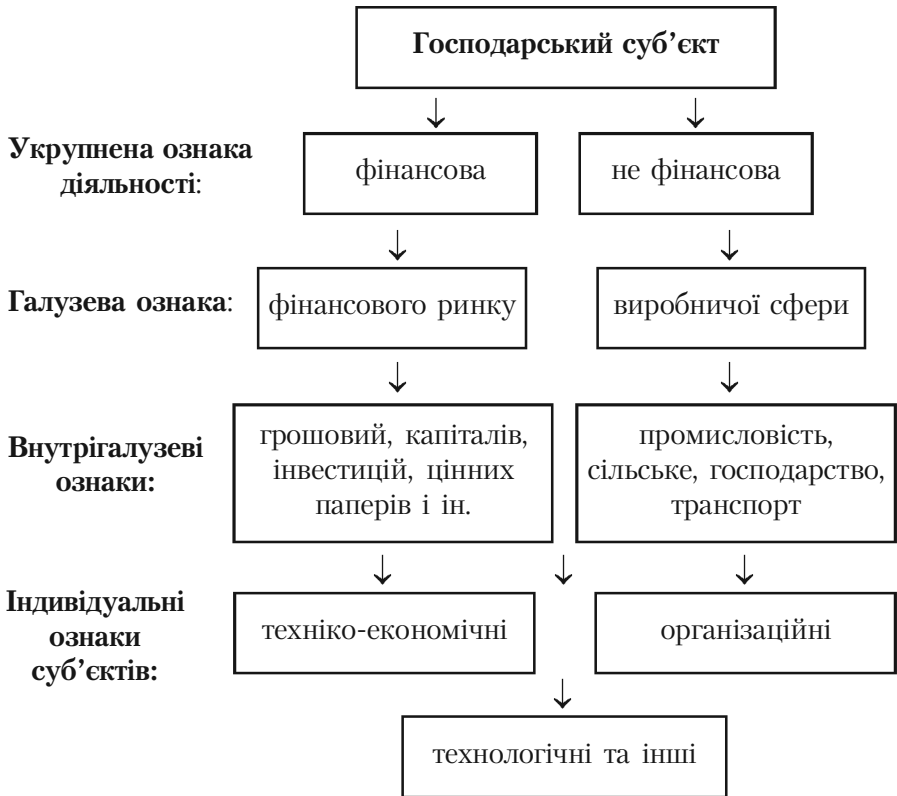

Рис. 3.5. Виділення територіально-галузових ознак суб'єкта санації і банкрутства

формування взаємовідносин з іншими учасниками господарської діяльності, зокрема, тих, що постачають на ринок однакову продукцію зі суб'єктом банкрутства. Найяскравішим прикладом *розподілу суб'єктів банкрутства за організаційно-правовою* ознакою виступає критерій «господарське товариство — громадянин» (рис. 3.6).

Розробка сценарію банкрутства виробничих об'єктів також базується на організаційних ознаках. Наприклад, дії керівника підприємства-боржника щодо відновлення платоспроможності суб'єкта санації і банкрутства здатні більш повною мірою враховувати інтереси трудового колективу та менеджерів підприємства, ніж у випадку

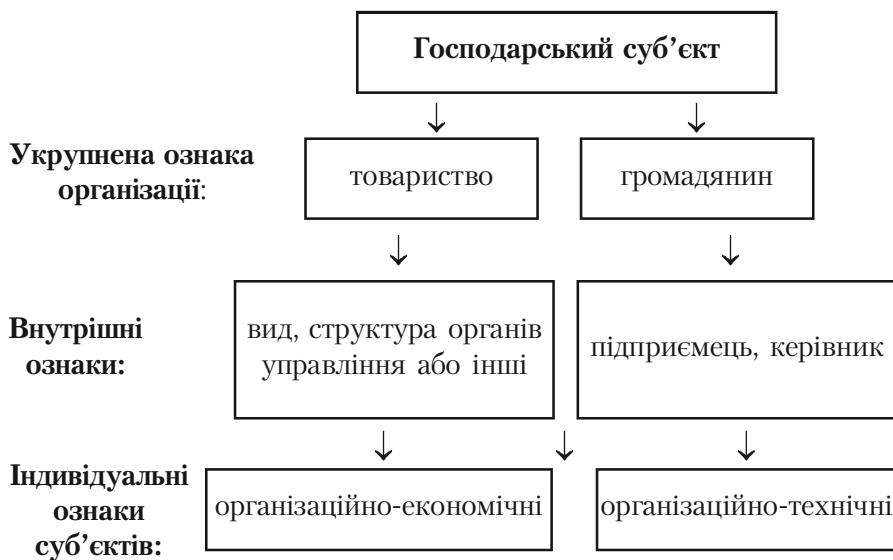

Рис. 3.6. Виділення організаційно-правових ознак суб'єкта санації і банкрутства в господарському комплексі

провадження справи про банкрутство відсутнього боржника. Проте до організаційних особливостей при цьому відносяться підвищені ризики несумлінних дій з боку керівника або провідних фахівців підприємства-боржника. Для аналізу організаційних особливостей банкрутства необхідні дані, які систематизовані за ознакою організаційного устрою суб'єктів господарювання, що функціонують у межах регіонального господарського комплексу.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під вхідними змінними і вихідними параметрами виробничої системи в ринкових умовах?
2. Дайте характеристику трьом режимам роботи динамічної системи.
3. Що розуміється під об'єктом управління виробничої системи?
4. Охарактеризуйте основні властивості виробничих систем в ринковому середовищі.
5. Які вимоги ставляться до суб'єкта управління виробництвом у стадії санації або банкрутства?
6. Чим досягається стале функціонування виробничої системи в результаті запровадження заходів санації або банкрутства?
7. Які існують територіально-галузеві особливості банкрутства?
8. У чому полягають особливості банкрутства містоутворюючих підприємств?
9. Якими виявляються особливості банкрутства особливо небезпечних підприємств?
10. У чому полягають особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств?
11. У чому полягають особливості банкрутства страхових фірм?
12. У чому полягають особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів?
13. У чому полягають особливості банкрутства фермерського господарства?
14. У чому полягають організаційно-правові особливості банкрутства?
15. У чому полягають особливості банкрутства громадянина-підприємця?
16. У чому полягають особливості банкрутства відсутнього боржника?
17. У чому полягають особливості ліквідації, яка здійснюється власником боржника?
18. У чому полягають особливості санації, яка проводиться керівником боржника?

Словник до теми 3

Властивості виробничої системи ринку — певні об'єктивні характеристики, які відображають її головні риси, зокрема: органічний та імовірнісний характер, їх відкритість по входу і виходу в умовах ринку, їх цілеспрямованість, особливості системи управління.

Об'єкт управління (дії, впливу) у виробничій системі — сукупність взаємозв'язаних елементів, дії яких спрямовані на здійснення процесу виробництва або надання послуг.

Організаційно-правові особливості санації і банкрутства — сукупність внутрішніх ознак зі створення та функціонування суб'єкта в господарській системі регіону, побудові його структури управління, зокрема: організаційно-правовий устрій, підсистеми організаційно-економічних, організаційно-технічних відносин.

Періодичний режим функціонування виробничої системи на ринку, в якому система приблизно через однакові проміжки часу приходить в один і той же стан завдяки впливу об'єктивних і суб'єктивних чинників, поєднанню стихійних і свідомих механізмів управління, випадковому характеру параметрів управління.

Перехідний режим функціонування виробничої системи — це її рух з початкового стану до будь-якого сталого режиму — рівноважного або періодичного.

Поточний стан виробничої системи ринку — сукупність властивостей та характеристик виробничої системи, які безперервно змінюються під впливом різноманітних чинників у координаті часу.

Рівноважний режим функціонування виробничої системи — такий її стан, коли узгодженими є параметри «входу», «виробництва» і «виходу» системи, тобто оптимальний режим управління в умовах ринку.

Суб'єкт управління у виробничій системі — підсистема, яка здійснює управлінські впливи з метою ефективного функціонування об'єкта управління в умовах санації і банкрутства, досягнення найкращих параметрів при значних коливаннях «вхідних» і «вихідних» потоків, має особливу структуру, яка повною мірою віддзеркалює структуру об'єкта управління та узгоджується з ним.

Територіально-галузеві особливості санації і банкрутства — сукупність властивостей виробничої системи, які обумовлені індивідуальними ознаками елементів її продуктивних сил, технологічними особливостями виробництва чи окремої галузі господарства.

ТЕМА 4

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ТА БАНКРУТСТВОМ

- 4.1. Виявлення банкрута в структурі продуктивних сил регіону і механізми управління.
- 4.2. Структура законів та інших нормативно-правових актів з банкрутства підприємств і пошук оптимального рішення.

4.1. Виявлення банкрута в структурі продуктивних сил регіону і механізми управління

Вивчення сучасних економічних явищ будується на запровадженні спеціальних категорій або інструментів науки. Методологічно важливим є використовувати саме ті категорії, які якнайповніше охоплюють явище, сприяють пізнанню багатьох його сторін, достовірному прогнозуванню сценаріїв розвитку. Комплексний аналіз складних соціально-економічних явищ, до яких відносяться фінансова санація і банкрутство підприємства чи установи, використовує категорію продуктивних сил. У сучасному трактуванні це — система суб'єктивних (людина) і речових (техніка) елементів, які здійснюють своєрідний «обмін речовин» між суспільством і природою в процесі суспільного виробництва. Вони виражають активне ставлення людей до природи, яке полягає в матеріальному і духовному освоєнні, розвитку її багатств, під час якого відтворюються умови існування людини, відбувається процес становлення і розвитку самої людини.

Продуктивні сили складають провідну сторону способу виробництва і основу розвитку суспільства, а кожному ступеню розвитку продуктивних сил відповідають певні виробничі відносини. Відносини фінансової санації і банкрутства, які складаються в регіоні та об'єктивно існують в сучасних господарських комплексах, є частиною виробничих відносин нинішнього способу виробництва. Звідси слідує такий *принцип виділення банкрута* із загальної структури господарства: банкрут — це сукупність виробничої системи господарюючого

суб'єкта та відносин, що виникають навколо процедури його банкрутства.

Суб'єктами у відносинах фінансової санації і банкрутства виступають саме ті системи і організації, які здійснюють цілеспрямовані впливи на банкрута, відносини навколо нього та людей, що беруть участь в цих відносинах. Використовуючи певні методи і засоби впливу у відносинах навколо банкрута, такі системи і організації вступають у відносини з системою його управління і водночас стають *суб'єктами управління*.

У своєму висхідному розвитку продуктивні сили набувають декілька форм: природні, суспільні і загальні. Головна продуктивна сила суспільства — це самі люди, учасники суспільного виробництва, а у разі банкрутства — специфічних виробничих відносин. Втіленням їх розуму і праці стають речові елементи продуктивних сил — засоби виробництва і засоби споживання. На якісне оновлення засобів виробництва націлені заходи фінансового оздоровлення. Засоби виробництва складаються із знарядь праці і предметів праці, на які спрямована праця людини.

Специфічність управлінської праці в процедурах банкрутства припускає використання також специфічного предмета праці — відносин санації і банкрутства, методів впливу на банкрута і осіб навколо нього. Крім того, до продуктивних сил зараховуються природно-ресурсний потенціал території, її трудові ресурси, інформація. Чим повніше суб'єкт управління використовує в своїй роботі всі складові продуктивних сил, тим ефективнішими будуть результати оздоровлення виробничої системи на ринку товарів та послуг.

Існує декілька точок зору на взаємодію відносин з продуктивними силами. Це пояснюється конкретними історичними умовами функціонування господарських комплексів, географічними і регіональними особливостями банкрута та впливає на характер управління відносинами фінансової санації і банкрутства, результати від запровадження управлінської праці. Відповідно в сучасних умовах розвитку господарських комплексів розробляються індивідуальні критерії для застосування процедур банкрутства (управління майном, реорганізації або інші) стосовно кожного господарського суб'єкта.

Управління визначається як «елемент, функция организованных систем разной природы, обеспечивающая сохранение их определенной структуры, поддержку режима деятельности, реализацию про-

граммы, цели деятельности. Воздействие осуществляется с определенной целью и обусловлено системной природой человеческого общества, общественным характером труда, необходимостью общения людей в процессе труда и жизни, обмена продуктами материальной и духовной деятельности» [30]. Свідоме управління діє разом із стихійними механізмами і виступає у вигляді специфічних суспільних інститутів — суб'єктів управління, які поступово формуються і розробляють цілеспрямовані впливи.

Процес управління розглядається як особливий вид людської діяльності, який виникає з необхідності забезпечити цілеспрямованість і злагодженість роботи виробничого колективу, всього господарського комплексу. Цілеспрямованість управління визначається його цілями, які досягаються внаслідок виконання функцій управління на основі використання певних принципів і методів управління. Спрямованість заходів фінансової санації і банкрутства забезпечується через механізм управління господарськими відносинами навколо підприємства-банкрута, а вирішальними в його організації виступають такі чинники: суб'єкти і об'єкт фінансової санації і банкрутства в їх взаємозв'язку й взаємозалежності, цілі і функції управління, принципи управління, методи управління.

Можна виділити декілька *функціональних призначень* — головних важелів цілеспрямованих заходів фінансової санації і банкрутства в умовах економічних трансформацій:

- 1) як інструмент накопичення капіталу на користь окремих суб'єктів відносин;
- 2) як механізм перерозподілу власності на засоби виробництва у регіональному господарстві;
- 3) як засіб залучення додаткових активів в господарську діяльність;
- 4) як важіль активізації господарства;
- 5) як механізм відокремлення економічного простору.

Управління відносинами санації і банкрутства відбувається шляхом застосування різноманітних методів, якими погоджуються взаємні вимоги суб'єктів в одній або декількох координатних площинах. При цьому важливим стає усунення протиріч, що виникають навколо банкрута, запобігання їх переродження в проблеми господарських відносин шляхом розробки погоджувальних дій.

Присутність у виробничих відносинах декількох суб'єктів припускає багатofункціональне узгодження взаємних вимог з використанням

різних координат: фінансові показники, господарські та фінансові ризики, соціально-економічні вимоги чи інші. Сукупність прийомів впливу, окремих операцій і управлінських дій, що запроваджені стосовно банкрута, складає *метод управління* відносинами фінансової санації і банкрутства.

Перехід на ринкові відносини вимагає розробки таких управляючих систем, які б забезпечували ефективне функціонування виробництва в умовах динаміки споживчого, фінансового, інформаційного ринків та ринку праці. Тому для успішного впровадження процедури банкрутства (фінансової санації) фахівцю необхідні знання законодавства, комплексне відстеження стану зовнішнього середовища навколо господарського суб'єкта, а також вже напрацьованого позитивного досвіду з приводу банкрутства, який, на жаль, практично відсутній чи слабо розповсюджений.

4.2. Структура законів та інших нормативно-правових актів з банкрутства підприємств і пошук оптимального рішення

Відповідно до Конституції в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони й інші нормативно-правові акти приймаються на її основі і повинні відповідати їй (ст. 8) [15]. Ретельний аналіз відносин фінансової санації і банкрутства, необхідність виділення регіональних особливостей, дослідження внутрішньої структури фінансових відносин виробничої системи в нерозривному діалектичному зв'язку з ієрархією правових норм вимагають додаткової градації нормативних актів за ступенем їх впливу на систему відносин, рівнем узгодженості з іншими правовими нормами, тривалістю дії у часі та глибиною наслідків, що досягаються.

Нормативно-правові акти органів центральної виконавчої влади і місцевого самоврядування видаються в різних формах (рішення, розпорядження, накази, роз'яснення, листи тощо) і містять правові норми, які не повинні суперечити змісту законодавчих актів країни. Застосування протизаконних чи суперечливих норм створює загрозу економічним інтересам інших суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства, тому може викликати з їхнього боку відповідні дії, що веде до виникнення проблем або конфліктів у відносинах.

Оскільки законодавство України з питань банкрутства динамічно формується і оновлюється, попереднім етапом вивчення банкрутства у кожному випадку стає аналіз нормативних вимог щодо їх відповідності закону, узгодженості одна з одною, виявлення суперечностей тощо. *Законодавством щодо санації і банкрутства* вважається сукупність нормативно-правових актів, які регулюють цей сектор суспільних відносин та визначають своєрідні правила гри (правове поле) для суб'єктів відносин (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Сукупність нормативно-правових актів для дослідження банкрута та відносин навколо нього

Для ефективності зіставлення можливо *згрупувати нормативні вимоги за розділами*:

- 1) державне регулювання;
- 2) приватизація і секторальний аналіз;
- 3) галузеві норми;
- 4) антимонопольне законодавство;
- 5) фінансовий обіг;
- 6) оподаткування;
- 7) судова практика з питань банкрутства.

Господарський кодекс України (розділ 23) містить основні позиції щодо процедури визнання суб'єкта підприємництва банкрутом у таких статтях [5]:

стаття 209. Неспроможність суб'єкта підприємництва;

стаття 210. Кредитори неплатоспроможних боржників;

стаття 211. Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва;

стаття 212. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника;

стаття 213. Майнові активи неплатоспроможного боржника;

стаття 214. Державна політика з питань банкрутства;

стаття 215. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство.

Зміст статті надає лише загальні підходи, які застосовуються до боржника-банкрута в господарському комплексі регіону.

Більш докладні норми і правила поведінки суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства містить спеціальне законодавство України. Головним законодавчим актом в питаннях банкрутства є *Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»* № 784-XIV від 30 червня 1999 р., який став новою редакцією Закону «Про банкрутство» № 2343-XII від 14 травня 1992 р. Примітно, що за короткий строк економічних трансформацій це вже друга редакція Закону, яка зазнала істотних змін, безперервно оновлюється. Цей факт ще раз підтверджує складність і неоднозначність соціально-економічного явища банкрутства в господарському комплексі, налаштовує фахівців на ретельне і зважене використання наданих повноважень у відносинах санації і банкрутства.

Закон містить 7 розділів:

1. Загальні положення (5 статей).

2. Проведення у справах про банкрутство (16 статей).

3. Ліквідаційна процедура (11 статей).

4. Мирова угода (5 статей).

5. Припинення провадження у справі про банкрутство (1 стаття).

6. Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності (13 статей).

7. Прикінцеві положення.

Окремі нормативні вимоги та цілі розділи закону періодично змінюються і доповнюються новим сенсом, відображаючи практику

і досвід усвідомлення соціально-економічного явища банкрутства в структурі продуктивних сил країни. Окремі дії та кроки суб'єктів відносин банкрутства і санації регламентовані в окремих законодавчих актах. Наприклад, закони України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР [12], «Про банки і банківську діяльність» [13] визначають особливості господарської діяльності галузевих суб'єктів, зокрема стосовно режиму банкрутства.

Кримінальний кодекс України [17] в Розділі «Злочини проти власності» містить декілька статей, які безпосередньо відносяться до банкрутства суб'єкта господарювання, зокрема:

стаття 218. Фіктивне банкрутство;

стаття 219. Доведення до банкрутства;

стаття 220. Приховування стійкої фінансової неспроможності;

стаття 221. Незаконні дії у випадку банкрутства.

Для з'ясування окремих аспектів банкрутства використовується судова практика, коментарі судових і виконавчих органів, публікації фахівців з цих питань [10, 11, 19]. Перелік нормативних документів не можна вважати вичерпним, оскільки законодавчі акти постійно поповнюються, видозмінюються, оновлюються. Сучасний фахівець повинен оперативного орієнтуватися в безлічі нормативів, положень, різних інструкцій і рекомендацій з приводу банкрутства для того, щоб інтегрально оцінювати фактичний *стан суб'єкта у стадії банкрутства*, усвідомлювати суспільну потребу в оздоровчих заходах. На таких засадах будується управління підприємством-банкрутом, пошук шляхів виходу з фінансових утруднень. Важливим сектором також виступають законодавчі акти з питань приватизації, іноземних інвестицій, галузеві норми та стандарти діяльності.

Існуючі в суспільстві нормативно-правові вимоги розглядаються в їхній підпорядкованості згідно з ієрархією правових актів. При цьому кількість правових норм, які містяться в різних документах, суттєво відрізняється. Наприклад, спеціальний Закон [9] повністю присвячений питанням санації і банкрутства, тому містить найбільшу кількість регуляторних норм. В інших законах, які мають таку ж правову силу, норми щодо банкрутства або санації містяться лише в окремих статтях, присвячених цим фазам господарської діяльності. При цьому юридична наука віддає перевагу нормам спеціального закону, якщо вони не узгоджені з нормами загального закону. Інструкції і внутрішні документи господарського суб'єкта не можуть

містити норми, які суперечать кодексу або законам. При цьому суперечність окремої норми внутрішнього документа закону тлумачиться на користь останнього.

Для наочності *ієрархію законодавчих і правових актів* України, яка застосовується в аналізі питань щодо санації і банкрутства, наведено на рис. 4.2.

Найменування нормативного акта	
Загальне законодавство	Конституція України
	Закони, Укази Президента України
	Документи Уряду
Спеціальне законодавство	Нормативи місцевих органів влади
	Судова практика
	
	Інші нормативні документи
	Внутрішні документи суб'єкта

Рис. 4.2. Ієрархія нормативно-правових актів для порівняльного аналізу і пошуку управлінського рішення в питаннях санації та банкрутства

Звичайно, до прийняття управлінських рішень залучається широке коло осіб, зокрема, працівники господарського суб'єкта, кредиторів, службові особи господарського суду і державних органів. Спільно вони розробляють і реалізують практичні дії щодо виходу з фінансової кризи, а процедура управління підприємством-банкрутом здійснюється на *колегіальній основі*.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під банкрутом в структурі продуктивних сил регіону?
2. Що вміщує поняття «управління»?
3. Хто виступає суб'єктом управління фінансової санації і банкрутства?
4. Які складові продуктивних сил залучаються до процесу банкрутства підприємства?
5. Згадайте функціональні призначення фінансової санації і банкрутства.

6. Що розуміють під методом управління фінансовою санацією і банкрутством?

7. Що розуміють під законодавством про санацію і банкрутство?

8. Як групуються правові норми щодо санації і банкрутства?

9. Які аспекти банкрутства та санації розглядає Господарський кодекс України?

10. Згадайте структуру Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

11. Які інші закони регулюють відносини фінансової санації і банкрутства?

12. Поясніть роль судової практики в регулюванні відносин санації і банкрутства.

13. Чому виведення підприємства з фінансової кризи здійснюється на колегіальній основі?

Словник до теми 4

Законодавством щодо санації і банкрутства вважається сукупність нормативно-правових актів, які регулюють цей сектор суспільних відносин та визначають своєрідні правила гри (правове поле) для суб'єктів відносин.

Метод управління відносинами фінансової санації і банкрутства — сукупність прийомів впливу, окремих операцій і управлінських дій, що запроваджуються стосовно банкрута.

Принцип виділення банкрута із загальної структури господарства — це поєднання виробничої системи господарюючого суб'єкта з відносинами, що виникають навколо процедури його банкрутства.

Управління — елемент, функція організованих систем різної природи, що забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності.

Функціональні призначення фінансової санації і банкрутства — головні важелі цілеспрямованих заходів, які забезпечуються через механізм управління господарськими відносинами навколо підприємства-банкрута, зокрема, інструмент накопичення капіталу на користь окремих суб'єктів відносин; механізм перерозподілу власності на засоби виробництва у регіональному господарстві; засіб залучення додаткових активів у господарську діяльність; важіль активізації господарства; механізм відокремлення економічного простору.

ТЕМА 5

СТРУКТУРА СУБ'ЄКТІВ І ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН САНАЦІЇ Й БАНКРУТСТВА

- 5.1. Сторони і учасники у справі про банкрутство.
- 5.2. Функціональні і регіональні особливості взаємодії суб'єктів.

5.1. Сторони і учасники у справі про банкрутство

Для кваліфікованого поведження у відносинах санації і банкрутства фахівцю важливо з'ясувати декілька питань, зокрема, хто може брати участь в цих відносинах, які повноваження є у суб'єктів відносин, як можуть будуватися і розвиватися сценарії подій навколо підприємства у стадії банкрутства? Закон дає чітке визначення наступним категоріям суб'єктів відносин санації і банкрутства [9]:

Боржник — суб'єкт підприємницької діяльності, нездатний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Кредитор — юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Суб'єкт банкрутства (банкрут) — боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом.

Сторони у справі про банкрутство — кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут).

Тобто законодавство виділяє дві сторони у справах про банкрутство — саме підприємство-банкрут та його кредиторів. При цьому

досить важливим стає встановити моменту часу, починаючи з якого у підприємства-боржника виникає статус банкрута. Трансформація суб'єкта господарської діяльності з категорії боржника в категорію банкрута згідно з вимогами закону на основі ухвали суду показана на рис. 5.1. Інтервал часу $[t_0; t_1]$, протягом якого боржник трансформується в банкрута, складає три місяці. Регламентація термінів окремих дій і цілих етапів — невід'ємна складова сценарію і прогнозу подій навколо санації і банкрутства. При графічній інтерпретації інтервали часу зручно відображати в правому полі алгоритму.

Рис. 5.1. Схема трансформації боржника в категорію банкрута

Окрім сторін у справі про банкрутство може брати участь досить широке коло суб'єктів, інтереси яких присутні в системах відносин санації і банкрутства, але не всі вони є учасниками господарських відносин. Банкрутство — не часта і досить хвороблива процедура зміни внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування господарського суб'єкта, яка зачіпає практично всі без виключення підсистеми його відносин. Для фахівця важливим є навчитися розрізняти тих, хто має право втручатися в процедуру банкрутства, від осіб, які позбавлені такого права. Для цього закон виділяє ще декілька груп учасників відносин.

Учасниками провадження в справі про банкрутство визнаються сторони, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна боржника (уповноважений орган або особа), а також у передбачених Законом випадках — інші особи,

які беруть участь у провадженні в справі про банкрутство, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представники органів місцевого самоврядування і працівники боржника. Рішенням Кабінету Міністрів України в 2006 р. створено Державний департамент з питань банкрутства — центральний орган виконавчої влади, повноваження якого визначені законом (ст. 2). У різні періоди створювалися органи, які відповідали за правильність і своєчасність здійснення процедур банкрутства, наприклад, Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств. Відповідно до закону вони представляли інтереси держави, регулювали та контролювали цей сектор державної економічної політики.

Важливим суб'єктом відносин санації і банкрутства виступає арбітражний керуючий — фізична особа, яка має ліцензію, видану в установленому законодавством порядку, та діє на підставі ухвали господарського суду. Являючись учасником провадження у справі про банкрутство, керуючий може виконувати декілька функцій, тобто виступати в декількох ролях:

- *розпорядник майна* — фізична особа, на яку у встановленому Законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство;
- *керуючий санацією* — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення санації боржника;
- *ліквідатор* — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому Законом порядку.

Перелічені ролі арбітражного керуючого відповідають судовим процедурам банкрутства, які можуть застосовуватися відносно боржника, його майна, зобов'язань і відносин з іншими суб'єктами. Відмітною ознакою повноважень керуючого виступає наявність у нього ліцензії на здійснення заходів щодо санації або банкрутства. Особливості господарської діяльності суб'єкта-банкрота можуть потребувати залучення і інших ліцензованих суб'єктів. Наприклад, операції з майном у вигляді цінних паперів можуть здійснюватися лише за участю професійних учасників ринку цінних паперів — торговців, реєстраторів, депозитаріїв, які мають ліцензію встановленого

зразка. Для суб'єктів фінансового ринку необхідні відповідні ліцензії на здійснення страхових, довірчих, валютних операцій тощо.

Важливе значення при цьому має захист інтересів працівників підприємства-боржника, вибір сценарію банкрутства, який є найбільш відповідним щодо перспектив соціально-економічного розвитку території, де функціонує боржник, та її мешканців. Незалежно від чисельності трудового колективу підприємства-боржника Закон передбачає можливість інтегральної оцінки інтересів працівників в особі їх представника, уповноваженого загальними зборами працівників боржника або відповідним рішенням первинної профспілкової організації боржника, представляти інтереси при проведенні процедур банкрутства з правом дорадчого голосу.

Існують також інші категорії суб'єктів, інтереси яких зачіпаються в процедурі банкрутства. Закон виділяє в особливу групу *зайнтересованих осіб стосовно боржника*, до якої входять: юридична особа, створена з участю боржника; керівник боржника; особи, що входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі і звільнені з роботи за рік до порушення впровадження у справі про банкрутство; особи, які знаходяться у родинних стосунках із зазначеними особами та підприємцем (фізичною особою) — боржником, а саме: подружжя та їх діти, батьки, брати, сестри, онуки.

Перелічені особи вступають у певні відносини між собою і з суб'єктом-банкрутом. Їх взаємодію наочно можна зобразити в графічному вигляді як алгоритм з послідовним виконанням певних дій. Приклад побудови алгоритму взаємодії на етапі подачі заяви кредиторами в господарський суд наведено на рис. 5.2, а. У відносинах присутні кредитори загальним числом n з відповідними грошовими вимогами щодо суб'єкта-боржника $\Phi_1 \dots \Phi_n$, які документально підтверджені і додаються до заяви в суд.

Після винесення судом ухвали про порушення справи про банкрутство вводиться *мораторій на задоволення вимог кредиторів* — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань, застосованих до прийняття рішення про введення мораторію. З цього часу арбітражний керуючий приступає до виконання обов'язків, які покладені на нього судом.

Водночас у відносини вступає державний орган з питань банкрутства, а усередині суб'єкта-банкрута виділяються декілька груп учасників провадження у справі про банкрутство: працівники підприємства-банкрута, заінтересовані особи і власники (засновники, акціонери, учасники тощо). Розвиток ситуації навколо суб'єкта банкрутства графічно зображений на рис. 5.2, б.

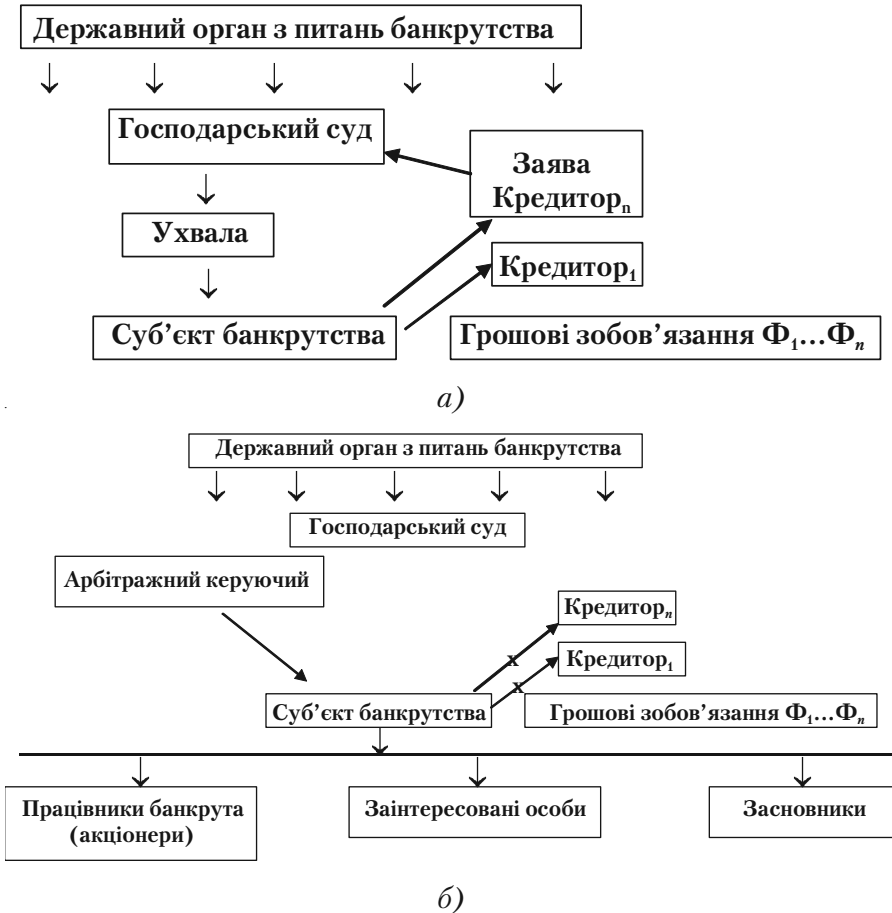

Рис. 5.2. Приклад графічної інтерпретації взаємодії суб'єктів відносин санації і банкрутства:

- а) на етапі подачі заяви від кредиторів до господарського суду;
- б) після ухвалення судом рішення про порушення провадження у справі про банкрутство.

Наочне зображення структури суб'єктів відносин санації і банкрутства допомагає глибше зрозуміти місце і роль кожного з них в подальших процедурах, оцінити правильність їх дій і скласти прогнозний сценарій подій. Кожна дія або їх сукупності повинні відповідати вимогам, які містяться у законодавстві з питань банкрутства, інтересам учасників і сторін у справі про банкрутство, суспільним цілям соціально-економічного розвитку.

5.2. Функціональні і регіональні особливості взаємодії суб'єктів

Властивості господарського суб'єкта в структурі регіонального комплексу суто *індивідуальні і базуються* на складній діалектично взаємозв'язаній системі відносин різного характеру. До них відносять економічні, організаційно-правові, інформаційні, психологічні, соціальні. Кількість суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства при цьому стає заздалегідь необмеженою. Відповідно кожний з них керується існуючими нормами законодавства і власними інтересами стосовно банкрута.

Потенційно можливі дії з боку окремого суб'єкта відносин визначаються шляхом поєднання правових норм, наявних інтересів, здібностей до їх впровадження з боку суб'єкта. Вони також не обмежуються будь-яким переліком. Крім вже розглянутих територіально-галузевих і організаційно-правових особливостей банкрутства, можна говорити про можливі сценарії розвитку банкрутства і відносин навколо нього за однією з ознак: *функціональною чи регіональною*.

Функція — (від лат. *functio* — «исполнение, осуществление — 1) ...внешнее проявление свойств какого-либо объекта в данной системе отношений (например, функции органов чувств, функции денег); 2) Функция в социологии — роль, которую выполняет определенный социальный институт или процесс по отношению к целому (например, функции государства, семьи в обществе)» [23]). *Функціональні особливості розвитку відносин* — це виражені в конкретних ринкових формах дії суб'єктів санації і банкрутства, згруповані в послідовності їх виконання протягом заданого часу. Схема виконання управлінського циклу в ринкових умовах зображена на рис. 5.3.

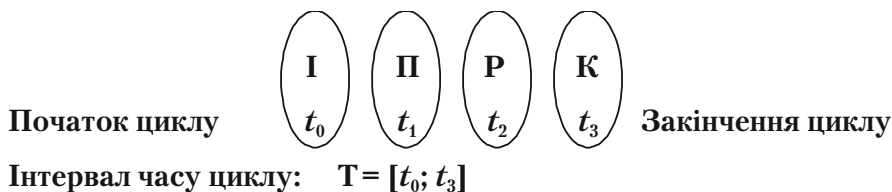

Рис. 5.3. Послідовність виконання функцій суб'єктами відносин санації і банкрутства

Досить розповсюджені в ринкових умовах господарювання такі функції суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства:

1) *інформаційна (І)* — передуює всьому циклу управлінських дій, часто зупиняє цикл та не переводить його виконання у наступні функції. Реалізація інформаційної функції відбувається як між суб'єктом відносин і банкрутом, так і безпосередньо між суб'єктами санації і банкрутства;

2) *правовстановлююча (П)* — аналогічна функції організації виробництва в управлінні суб'єктом господарювання і відображає волевиявлення (інтереси, здібності до виконання дій), які спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Ця функція відповідає першому етапу реалізації управлінського рішення і може приймати різноманітні форми;

3) *регулююча (Р)* — пов'язана з етапом конкретної реалізації управлінського рішення і покликана забезпечити оптимальне досягнення властивостей, які окреслені правовстановлюючою функцією. Вона також може виявлятися в різних формах дій суб'єктів відносин санації і банкрутства;

4) *контрольна (К)* — є завершальною в управлінському циклі і підбиває результати управлінського впливу на об'єкт. Форми її прояву в ринкових умовах визначаються властивостями суб'єктів відносин та їх взаємних зв'язків у господарському комплексі.

Приклади функціонального прояву з боку різних суб'єктів у відношеннях санації і банкрутства наведено нижче.

1. З боку банкрута: І — збір відомостей про розмір заявлених боргових вимог, реєстр кредиторів, особи арбітражного керуючого, можливе укладення мирової угоди; П — подача заяви про банкрутство, підготовка відзиву на заяву, проведення загальних зборів працівників

і висування кандидатури їх представника у впровадженні справи про банкрутство; Р — підготовка клопотань, пропозицій в господарський суд, арбітражному керуючому, іншим заінтересованим особам; К — дуже обмежена, зокрема пасивним спостереженням за ходом подій або опосередкованими діями через інших суб'єктів.

2. З боку кредитора: І — збір даних про стан боргу та можливості боржника погасити його, стеження за проходженням заяви в суді, аналіз реєстру інших кредиторів; П — подача заяви, оскарження відмови в прийнятті заяви, систематизація доказів; Р — підготовка додаткових вимог, умов мирової угоди; К — облік результатів проходження справи про банкрутство і стану погашення боргів, контроль за діями арбітражного керуючого, банкрута, господарського суду або інших заінтересованих осіб.

3. З боку господарського суду: І — вивчення позовних вимог, стану подій на об'єкті банкрутства, дій банкрута та кредиторів; П — ухвалення (видання) рішень у справі про банкрутство; Р — реагування на поточні пропозиції сторін у справі про банкрутство і видання відповідних рішень, ухвал; К — підбиття підсумків у формі ухвали про закінчення процедури банкрутства.

Форми функціональної участі суб'єктів у відносинах санації і банкрутства обумовлюються властивостями суб'єктів в ринковому просторі (інтереси, права, обов'язки, взаємостосунки з іншими суб'єктами, здібності до впливів чи інші). Так, наприклад, зміни в законодавстві щодо повноважень окремого суб'єкта приводять до коригування функціональних форм також з боку інших суб'єктів відносин. Крім перерахованих, важливими для сценарного аналізу санації і банкрутства виступають функціональні форми головних суб'єктів — арбітражного керуючого, працівників підприємства-банкрута, представників державного органу з питань банкрутства і органу місцевої влади, власників майна банкрута.

У практичному плані функціональні прояви можуть бути явно досить вираженими, а чіткий розподіл між окремими ринковими функціями не завжди вдається провести. Наприклад, правовстановлююча і регулююча функції господарського суду виконуються в одній і тій самій формі судового документа — рішення або ухвали.

Проте можна виділити переважні функції кожного з суб'єктів відносин. Наприклад, арбітражний керуючий після ухвалення рішення про банкрутство в будь-якій з форм виконує правовстановлюючі

функції, а власник майна (його органи управління), насамперед, є здатним до виконання інформаційної функції. Відповідно до функціонального розподілу дій суб'єктів також розподілятиметься ризик управлінських рішень (фінансовий, соціально-економічний тощо). Суб'єкт, який виконує правовстановлюючу функцію у формі певних управлінських дій, несе щонайвищу відповідальність, тому схильний до найбільшого ризику щодо перегляду або примусової відміни своїх дій у подальшому. Навпаки, дії з інформаційного супроводу банкрутства надають суб'єкту менші ризики, які, насамперед, пов'язані з нерозголошенням конфіденційної інформації або подачею недостовірних відомостей. Тобто відмінності поведінки та функціональних властивостей між суб'єктами викликаються різницею їх технологічної участі в стадіях і процедурах банкрутства.

Регіональні особливості викликані специфічними властивостями поведінки людей, які мешкають і працюють на певній території країни. Останнім часом все більша увага надається суб'єктивному чиннику продуктивних сил — людині, її здібностям і можливостям щодо здійснення господарської діяльності, економічній поведінці, інтересам. З'являються нові галузі науки — соціальна, етнічна психологія, в рамках яких вивчаються територіальні особливості суб'єктивного елемента продуктивних сил. Відповідно регіональні особливості процесів санації і банкрутства виявляються у характерних рисах, які інтегрально оцінюють відмінності людей в межах регіону. Яскравим прикладом регіональних відмінностей людини виступають два підходи до банкрутства — англійський і американський.

У основі вивчення регіональних особливостей лежать не тільки статистичні дані, а й накопичений досвід провадження фінансової санації і банкрутства по окремих регіонах країни. Важливим елементом є реакція мешканців території стосовно наслідків зупинки виробництва, перепрофілювання підприємства, скорочення робочих місць тощо. Наприклад, економічна стагнація в західних регіонах країни призвела до посиленого відтоку робочих кадрів в європейські країни, а в східних регіонах мешканці проявляють схильність до активного вияву свого неприйняття деяких форм економічних трансформацій, наприклад закриття вугледобувних шахт.

Регіональні особливості безпосередньо пов'язані з традиційними показниками продуктивних сил — природно-ресурсним потенціалом, інвестиційною привабливістю. Наприклад, спроби банкрутства ви-

норобних підприємств в Криму, як правило, призводять до зміни оперативного керівництва господарського суб'єкта (виконавчий орган, дирекція тощо), але не зачіпають систему відносин власності на землю і засоби виробництва, не змінюють виробничу структуру і фінансово-економічні показники діяльності підприємства. Кризові ситуації навколо монопольних родовищ корисних копалин (феросплави, глиноземи) розвиваються за типовими сценаріями зміни керівників підприємств, якщо до дій залучаються трудовий колектив і територіальна громада. Галузева спрямованість регіону при цьому обумовлюється запасом природних ресурсів родовища та економічною доцільністю їх подальшої розробки.

Висока інвестиційна привабливість регіону виступає своєрідним каталізатором економічних трансформацій і пов'язаних з ними процесів реорганізації та банкрутства окремих господарських суб'єктів. Приплив інвестицій в регіон багато в чому полегшує прийняття рішень щодо перепрофілювання, реструктуризації діючих виробничих одиниць. Відповідно спрощуються дії щодо практичної реалізації процедур банкрутства, скорочується час на їх проведення.

Питання для самоконтролю

1. Дайте тлумачення поняттям «боржник», «кредитор».
2. Хто виступає стороною у справі про банкрутство?
3. У чому полягає відмінність боржника від суб'єкта банкрутства?
4. У який момент часу боржник набуває статусу банкрута?
5. Хто відноситься до учасника провадження у справі про банкрутство?
6. Хто такі «заінтересовані особи» щодо боржника?
7. Яка особа може бути арбітражним керуючим, які її основні ролі?
8. Як взаємодіють суб'єкти на етапі звернення з заявою до суду?
9. Який державний орган реалізує заходи щодо запобігання банкрутству підприємств і організацій?
10. Що таке мораторій на задоволення вимог кредиторів?
11. Яку участь у справі про банкрутство бере трудовий колектив боржника?
12. Які ліцензовані суб'єкти беруть участь у справі про банкрутство?
13. Яка участь в процедурі банкрутства власників суб'єкта-банкрута?
14. У яких випадках і у який спосіб в процедурі банкрутства бере участь Фонд державного майна України?
15. Чим визначаються властивості господарського суб'єкта в ринковому середовищі?
16. За якими ознаками оцінюються сценарії розвитку банкрутства?
17. Пригадайте функціональні особливості розвитку відносин санації і банкрутства.
18. Які функції суб'єктів відносин фінансової санації і банкрутства найбільш поширені в ринкових умовах?
19. Наведіть приклади функціонального прояву з боку банкрута, кредитора, господарського суду.
20. Наведіть приклади функціонального прояву з боку арбітражного керуючого.
21. Надайте приклади функціонального прояву з боку працівників підприємства-банкрута?
22. Надайте приклади функціонального прояву з боку державного органу з питань банкрутства.

23. Пригадайте приклади функціонального прояву з боку органу місцевої влади.

24. Пригадайте приклади функціонального прояву з боку власника майна банкрута.

25. У чому полягають регіональні особливості функціонального прояву суб'єктів санації і банкрутства?

Словник до теми 5

Боржник — суб'єкт підприємницької діяльності, нездатний виконати свої грошові зобов'язання перед кредитором, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Заінтересовані особи стосовно боржника — юридична особа, створена з участю боржника; керівник боржника; особи, що входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі і звільнені з роботи за рік до порушення провадження у справі про банкрутство; особи, які знаходяться у родинних стосунках із зазначеними особами та підприємцем (фізичною особою) — боржником, а саме: подружжя та їх діти, батьки, брати, сестри, онуки.

Керуючий санацією — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення санації боржника.

Кредитор — юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Ліквідатор — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому Законом порядку.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, термін виконання яких настав до дня введення

мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань, застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Регіональні особливості — це викликані специфічними властивостями поведінки людей, яки мешкають і працюють на певній території країни, суб'єктивні чинники, а саме: здібності людини, її можливості щодо здійснення господарської діяльності, економічна поведінка, інтереси.

Розпорядник майна — фізична особа, на яку у встановленому Законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство.

Сторони у справі про банкрутство — кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут).

Суб'єкт банкрутства (банкрут) — боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом.

Учасники провадження в справі про банкрутство — сторони, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна боржника (уповноважений орган або особа), а також у передбачених Законом випадках — інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представники органів місцевого самоврядування і працівників боржника.

Функціональні особливості розвитку відносин — це виражені в конкретних ринкових формах дії суб'єктів санації і банкрутства, згруповані в послідовності їх виконання протягом заданого часу. Розрізняють інформаційну, правовстановлюючу, регулюючу та контрольну функції суб'єктів відносин санації та банкрутства.

ТЕМА 6

ДЕРЖАВНІ СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ І БАНКРУТСТВА

6.1. Господарський суд як учасник процедур банкрутства.

6.2. Державний контроль процесів санації і банкрутства.

У відносинах санації і банкрутства беруть участь суб'єкти, які суттєво розрізняються організаційно-правовим устроєм, формою власності чи іншими властивостями. Свої методи впливу на банкрута (боржника) вони формують, виходячи з нормативної бази (законів та інших правових актів), розмірів грошових зобов'язань боржника, власних інтересів. Особливе місце в господарському комплексі займають державні суб'єкти — органи державної влади та управління: міністерства, відомства, комітети, податкові інспекції, антимонопольні тощо, а також господарські суб'єкти з державною формою власності. Присутність деяких з них в процедурі банкрутства обов'язкова.

Господарський суд в Україні здійснює правосуддя через систему Вищого господарського суду та місцевих апеляційних судів на місцях по всіх регіонах. Згідно з вимогами спеціального Закону суд зобов'язаний супроводжувати будь-яку з процедур банкрутства на підвідомчій йому території розташування господарського суб'єкта, тому він є обов'язковим учасником відносин санації і банкрутства. Окремі державні суб'єкти можуть частково супроводжувати процедуру або залучатися до участі у справі про банкрутство на вимогу інших суб'єктів відносин.

Схематична структура державних суб'єктів, які беруть участь у відносинах фінансової санації і банкрутства підприємства, зображена на рис. 6.1.

Із загальної структури державних суб'єктів найбільш впливовими є *господарський суд*, державний орган з питань банкрутства підприємств, суб'єкти господарювання з державною формою власності (часткою державних акцій в статутному фонді), органи центральної

Державні суб'єкти відносин санації і банкрутства

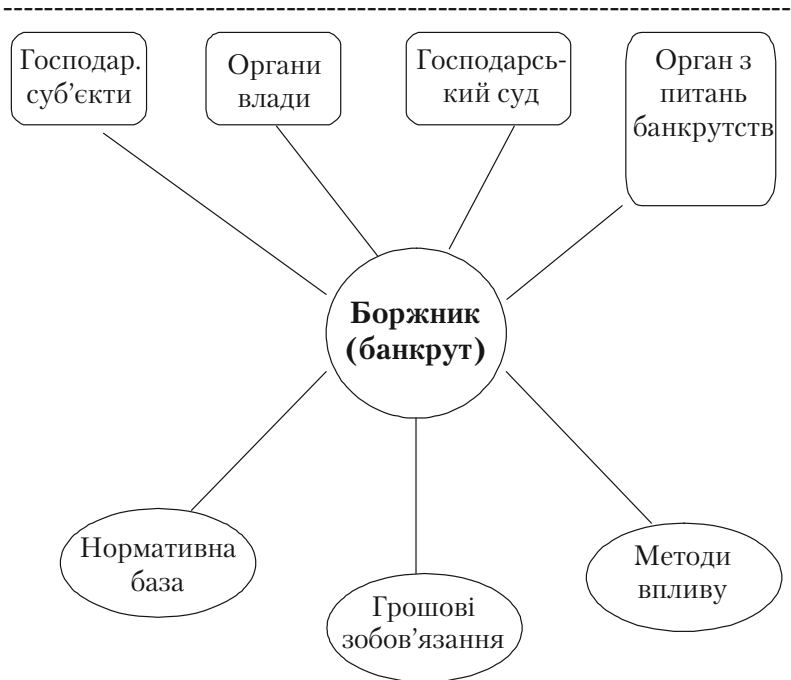

Рис. 6.1. Класифікація державних суб'єктів як учасників відносин санації і банкрутства в ринковому середовищі

і місцевої влади, а також галузеві органи. За такою класифікацією надалі розглядаються ролі кожного з них у процедурі банкрутства, сценаріях його розвитку, формуванні нової структури господарських відносин навколо банкрута.

6.1. Господарський суд як учасник процедур банкрутства

Господарський суд в Україні діє на основі чинної нормативної бази, зокрема Господарського і Господарсько-процесуального кодексів, законів «Про судоустрій», «Про господарські суди» та інших. *Повноваження господарського суду* як центрального ланцюга у відносинах санації і банкрутства визначені спеціальним Законом, роз'ясненнями і

ухвалами Вищого господарського суду України, спеціальними законами про банківську, страхову, гірничодобувну діяльність тощо.

Повноваження господарського суду розпочинаються після того, як досудові заходи врегулювання повністю вичерпані й кредитор або боржник звертаються із заявою до суду. *Заява* подається у письмовій формі за підписом керівника боржника або кредитора і містить обов'язкові відомості: найменування господарського суду, до якого подається заява; найменування боржника і його поштову адресу; найменування кредитора і його поштову адресу (місце проживання); податковий ідентифікаційний номер кредитора; виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника; суму боргових вимог, строк їх виконання і реквізити платіжних документів; інші документи, які підтверджують неплатоспроможність.

Якщо із *заявою до суду звертається боржник*, Закон вимагає додатково вказати: суму вимог кредиторів у розмірі, який не оспорується боржником; розмір заборгованості по податках і зборах, відшкодуванні шкоди здоров'ю і життю, виплаті заробітної плати та вихідної допомоги працівникам, авторської винагороди; відомості про наявність у боржника майна, грошових коштів і дебіторської заборгованості; найменування банківської установи боржника. До заяви боржника додаються: рішення власника майна боржника про звернення до суду із заявою, бухгалтерський баланс на останню звітну дату, перелік і опис заставленого майна, протокол загальних зборів працівників боржника щодо обрання їхнього представника для участі у справі про банкрутство, інші документи стосовно неплатоспроможності боржника.

Питання відшкодування судових витрат у справі про банкрутство вирішується за рахунок майна боржника (ст. 7 Закону). Там же вказані обставини, за якими боржник зобов'язаний звернутися з заявою до суду, необхідності надання плану санації тощо.

Якщо із *заявою до суду звертається кредитор*, додатково вказуються відомості щодо розміру вимог до боржника і суми неустойки; обставин, що підтверджують неплатоспроможність боржника; доказів їх обґрунтованості. До заяви кредитора Закон вимагає додати: рішення суду про розгляд вимог кредитора стосовно боржника; копію несплаченого розрахункового документа по списанню коштів боржника з відміткою банку; докази недостатності вартості предмету застави для повного задоволення вимог. Якщо декілька кредиторів об'єднують

свої вимоги щодо боржника, вони можуть утворити комітет кредиторів і подати одну заяву. Копія заяви передається боржнику, а до бюджету сплачується державне мито.

За результатами попереднього розгляду заяви в суді Закон передбачає декілька сценаріїв розвитку подій. Розглянувши заяву, суддя господарського суду може прийняти її до подальшого впровадження або відмовити в прийнятті заяви (ст. 8). Заява може бути повернена заявнику без розгляду протягом п'яти днів, якщо порушені вимоги Закону (ст. 9). Заява може бути відкликана заявником, якщо не наступив строк офіційної публікації або не надійшли заяви від інших кредиторів (ст. 10 Закону). Схематично такі сценарії можуть бути відображені у вигляді алгоритму — рис. 6.2.

Рис. 6.2. Схема дій суб'єктів при зверненні до господарського суду із заявою

У випадку порушення справи про банкрутство дії суду регламентує ст. 11 Закону. До них, зокрема, входить повідомлення сторін і державного органу з питань банкрутства, введення процедури розпорядження майном, призначення розпорядника майном, інші судові дії. Повноваження, якими згідно із законом наділяється суддя у справі про банкрутство, дозволяють надавати йому особливу роль у формуванні економічних сторін взаємодії суб'єктів. Так, наприклад, заходи стосовно забезпечення вимог кредиторів, заборона на проведення операцій, вимоги щодо передачі цінних паперів, валютних або інших цінностей на зберігання третім особам (ст. 12 Закону) носять витратний характер і можуть суттєво вплинути на сценарій розвитку банкрутства. Суттєвими для формування економічних взаємовідносин

також є строки проведення окремих етапів і заходів у зв'язку з банкрутством, підготовчого і попереднього засідань суду тощо.

Водночас із порушенням справи про банкрутство (ст. 12 Закону) Господарський суд вводить *мораторій на задоволення вимог кредиторів*. У період дії мораторію Закон забороняє стягнення коштів з рахунку боржника на підставі виконавчих документів, нарахування неустойки, пені чи інших санкцій за невиконання (неналежне виконання) грошових зобов'язань. Проте мораторій не розповсюджується на зобов'язання щодо виплати заробітної плати, аліментів, авторської винагороди, відшкодування шкоди здоров'ю і життю громадян.

Господарський суд безпосередньо бере участь у виявленні кредиторів і інвесторів, бажаних взяти участь в санації боржника (ст. 14 Закону) шляхом аналізу заяв і планів санації, які надходять від інвесторів і конкурсних кредиторів. *Інвестори* — особи, які бажають взяти участь в заходах щодо санації боржника та звернулися з цього питання до господарського суду. *Конкурсні кредитори* — кредитори по вимогах до боржника, що виникли до порушення справи про банкрутство, вимоги яких не забезпечені заставою майна боржника, зокрема по вимогах у порядку правонаступництва.

Не пізніше тридцятого дня з моменту прийняття заяви про порушення справи про банкрутство суддя господарського суду призначає дату проведення *підготовчого засідання*, забезпечує участь в ньому сторін по справі, контролює їхні дії на предмет виконання вимог законодавства та інших суб'єктів (ст. 11 Закону). У підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує пояснення сторін, розглядає обґрунтованість заперечень боржника. Проводяться і інші дії, зокрема:

- відносно боржника у стадії приватизації приймається ухвала суду про зупинення приватизації;
- для визначення фінансового становища боржника суддя може призначити експертизу;
- суддя ухвалює рішення по додатково заявлених майнових вимогах кредиторів, зокрема, в частині забезпечення заставою;
- призначається аудит або підготовка аудиторського висновку.

Результатом підготовчого засідання стає ухвала суду, в якій визначаються розмір вимог кредиторів, а також дати складення реєстру вимог кредиторів, попереднього засідання суду, скликання перших

загальних зборів кредиторів і засідання суду, на якому буде винесено ухвалу про санацію боржника чи про визнання його банкрутом.

Господарський суд готує, забезпечує і проводить *попереднє засідання* в справі про банкрутство не пізніше трьох місяців після проведення підготовчого засідання (ст. 15 Закону), на якому розглядаються реєстр вимог кредиторів і вимоги, які не були включені до реєстру. За результатами розгляду суд виносить ухвалу, в якій зазначається розмір визнаних судом вимог кредиторів для включення їх до реєстру і дата проведення зборів кредиторів.

Реєстр вимог кредиторів — письмовий перелік усіх визнаних господарським судом вимог кредиторів з вказівкою відомостей про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями або щодо сплати податків, зборів, черговості задоволення кожної вимоги, розмір неустойки, штрафу, пені. Згідно з даними реєстру вимог кредиторів визначається кількість голосів кожного з них у загальних зборах і голосуванні.

До компетенції господарського суду також віднесено вирішення суттєвих питань з санації і банкрутства — контроль за роботою комітету кредиторів, зміна строку проведення процедур і кандидатур арбітражних керуючих, визнання операцій недійсними, а боржника — банкрутом з відкриттям ліквідаційної процедури, затвердження плану санації, звіту керуючого санацією, умов мирової угоди, звіту ліквідатора і ліквідаційного балансу.

Повноваження господарського суду на окремих етапах банкрутства можуть встановлюватися спеціальним законодавством. Наприклад, його функції в ліквідаційній процедурі регламентує Закон (ст. 24). Завершення будь-якої з процедур банкрутства оформлюється *ухвалою господарського суду про припинення провадження у справі про банкрутство* боржника (ст. 40 Закону). За особливим розпорядком діє господарський суд також у разі банкрутства громадянина-підприємця (ст. 48, 49 Закону).

Вищий господарський суд України є кінцевою інстанцією всієї системи господарських судів і здійснює загальне керівництво, контроль за діяльністю місцевих і апеляційних судів у справах про банкрутство. Найважливішою функцією Вищого господарського суду виступає узагальнення і розповсюдження практики вирішення господарських спорів з питань банкрутства, наукове і методичне узагальнення накопиченого досвіду щодо розвитку відносин санації і банкрутства.

6.2. Державний контроль процесів санації і банкрутства

Динамічний розвиток основних форм господарської діяльності в умовах ринку супроводжується заходами державного регулювання і контролю. У сфері відносин санації і банкрутства суб'єктів господарювання державний нагляд безпосередньо здійснює спеціалізований орган з питань банкрутства. Доцільність його функціонування обумовлена державною політикою в цій сфері суспільних відносин, а також необхідністю забезпечити з боку держави належні умови відновлення платоспроможності господарських суб'єктів з державною формою власності або державною часткою майна. Конкретні функції і повноваження державного органу з питань банкрутства встановлюються у момент його заснування, а також шляхом формування регіональної мережі органів виконавчої влади. Вони містяться в Положенні про порядок його функціонування, текст якого затверджується Кабінетом Міністрів України. Порядок виконання функцій міститься в інструкціях, оглядах судової практики з питань банкрутства і санації.

Державний орган з питань банкрутства має розгалужену *організаційну структуру*, до якої входять центральний апарат і регіональні представництва в кожній області (регіоні). Організаційна структура, функції, роль і найменування державного органу у справах санації і банкрутства відображають ступінь розвинутості механізму банкрутства в господарській системі та можуть змінюватися у часі. Наприклад, тривалий час ці повноваження належали спеціалізованому органу — Агентству з питань запобігання банкрутству. Згодом час за рішенням Кабінету Міністрів України було створено Державний департамент з питань банкрутств.

Основні повноваження спеціалізованого органу з питань банкрутства визначені в ст. 2 Закону, зокрема:

- сприяти створенню організаційних, економічних та інших умов для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
- пропонувати господарському суду кандидатури арбітражних керуючих, розпорядників майна, керуючих санацією і ліквідаторів для державних підприємств або суб'єктів з державною часткою в статутному фонді не менше ніж 25%;
- організувати систему підготовки арбітражних керуючих, розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів;

- здійснювати ліцензування діяльності арбітражних керуючих для всіх процедур банкрутства;
- забезпечувати реалізацію процедури банкрутства стосовно відсутнього боржника;
- вести єдину базу даних про суб'єктів господарювання, які знаходяться в стані банкрутства, встановлювати форму подання інформації від арбітражних керуючих;
- організувати проведення експертизи фінансового становища державних підприємств і підприємств з державною часткою власності при підготовці і розгляді справи про банкрутство в господарському суді;
- готувати на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновки про наявність ознак приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства стосовно державних підприємств чи підприємств з державною часткою власності;
- готувати типові документи щодо реалізації процедур банкрутства та інші.

Державний орган з питань банкрутства є *учасником провадження у справі про банкрутство*. За дорученням господарського суду він проводить експертизу і залучає для цього фахівців. У разі призначення ліквідатора веде облік даних про нього, приймає, обробляє, накопичує та зберігає інформацію ліквідатора про хід ліквідаційної процедури. Орган призначає свого представника до складу ліквідаційної комісії в процедурі ліквідації боржника, визнаного банкрутом. У процедурі ліквідації відсутнього боржника на вимогу господарського суду з числа працівників державного органу повинен бути *призначений ліквідатор*.

Окрім спеціалізованого державного органу з питань банкрутства підприємств, контроль у сфері відносин санації і банкрутства опосередковано здійснюють інші державні органи. До них відносяться: Кабінет Міністрів України; Фонд державного майна України; Державна податкова адміністрація; Антимонопольний комітет України; центральні органи виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади; фінансові органи; інші державні органи.

Кабінет Міністрів України готує пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, приводить у відповідність із Законом і судовою практикою свої нормативні документи, організовує

нормативно-правову роботу міністерств і відомств. Крім того, він керує роботою державного органу з питань банкрутств, ухвалює рішення про організаційну структуру цього органу, його матеріально-технічне і кадрове забезпечення, затверджує Положення про порядок його функціонування. У разі банкрутства містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства Кабінет Міністрів має право розраховатися з усіма кредиторами ще на етапі санації, готує і затверджує переліки особливо небезпечних підприємств країни.

Фонд державного майна України є учасником провадження у справі про банкрутство підприємства з державною формою власності або державною часткою не менше 25% статутного фонду. У випадку, коли трудовий колектив претендує на передачу йому в оренду цілісного майнового комплексу підприємства-боржника, забезпечує реалізацію такого переважного права. У процедурі санації підприємства проводить попереднє вивчення і узгодження плану санації, якщо державна частка в статутному фонді перевищує 50%.

Державна податкова адміністрація України також виступає учасником провадження у справі про банкрутство і стороною по справі, якщо борговими зобов'язаннями є податкові платежі боржника. Крім функції контролю за правильністю і своєчасністю перерахунку платежів до бюджетів, вона подає заяву до господарського суду, вживає заходів щодо своєчасного перерахунку податків, оформляє докази заборгованості суб'єкта господарювання. Як кредитор, представники податкової адміністрації входять до комітету кредиторів та беруть участь в його роботі з кількістю голосів, пропорційною розміру податкової заборгованості. У разі погашення заборгованостей щодо сплати податків і зборів провадження у справі про банкрутство зупиняється.

Антимонопольний комітет України залучається до участі в процедурах банкрутства підприємств-монополістів і відряджає своїх представників до складу ліквідаційної комісії разом з іншими державними і місцевими органами. Необхідність залучення працівників Антимонопольного комітету обумовлена особливостями функціонування таких суб'єктів в національній господарській системі, а випадки обов'язкової їх участі в процедурі банкрутства обумовлені законодавством.

Представники *центральных органів виконавчої влади* за рішенням господарського суду беруть участь в процедурах санації і банкрутства містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства. За клопотанням цих органів здійснюється продаж цілісного майнового

комплексу підприємства-боржника, введення процедури санації боржника за умови укладення з кредиторами договору-поручительства за зобов'язаннями боржника. В цьому випадку вони одержують право пропонувати кандидатуру керуючого санацією і інвестора боржника, а також несуть солідарну відповідальність, якщо зобов'язання боржника виявляються невиконаними. Строк процедури санації за клопотанням органу центральної влади може бути продовжений до десяти років, а розрахунок з кредиторами повинен бути завершений в перші три роки.

Представник *органу місцевого самоврядування* є учасником провадження у справі про банкрутство у випадках, передбачених Законом (ст. 1), зокрема щодо банкрутства містоутворюючого і особливо небезпечного підприємства. У межах своїх повноважень місцеві органи вживають заходи щодо запобігання банкрутству підприємства-боржника і направляють своїх представників до складу ліквідаційної комісії, забезпечують розрахунки з кредиторами, звертаються з клопотанням в господарський суд щодо продажу майна підприємства-боржника як цілісного майнового комплексу на конкурсі. У разі банкрутства сільськогосподарського підприємства клопотання про його санацію приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування (ст. 44 Закону).

У випадках, передбачених Законом (ст. 1), учасником провадження у справі про банкрутство можуть бути представники державних *фінансових органів*. Наприклад, при банкрутстві підприємства-страховика до складу учасників провадження і ліквідаційній комісії обов'язково входять працівники державного органу з нагляду за страховою діяльністю. Процедури банкрутства професійних учасників національного фінансового ринку супроводжують працівники Державних комісій по регулюванню ринків фінансових послуг і цінних паперів.

Для проведення процедур банкрутства особливо небезпечних підприємств господарський суд залучає представників *центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого відноситься виробнича діяльність* господарського суб'єкта-банкрута, а за необхідністю — державного органу з питань надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього середовища і ядерної безпеки, геології і використання надр. Повноваження і можливості цих державних органів визначені у відповідних розділах законодавства.

У сукупності державні органи забезпечують певну систему управління процесами банкрутства, формування цивілізованих відносин санації і банкрутства, попередження та запобігання неплатоспроможності господарських суб'єктів.

Питання для самоконтролю

1. Які державні суб'єкти беруть участь у відносинах санації і банкрутства?

2. З якого моменту починаються повноваження суду у справі про банкрутство?

3. Якими нормативними документами визначаються дії суду в процедурах банкрутства?

4. Як подається заява до господарського суду?

5. Які відомості повинні міститися в тексті заяви до суду?

6. Які документи і відомості додаються до заяви боржника?

7. Які документи і відомості додаються до заяви кредитора?

8. Що таке мораторій на задоволення вимог кредиторів?

9. Як взаємодіє господарський суд з інвесторами боржника?

10. Як взаємодіє господарський суд з конкурсними кредиторами?

11. Згадайте порядок і строки проведення підготовчого засідання господарського суду в справі про банкрутство.

12. Згадайте порядок і строки проведення попереднього засідання господарського суду в справі про банкрутство.

13. Які дані містить реєстр вимог кредиторів?

14. Які питання віднесені до компетенції господарського суду?

15. Чим завершується процедура банкрутства боржника?

16. Які функції виконує Вищий господарський суд у справах про банкрутство?

17. Що входить до організаційної структури державного органу з питань банкрутств?

18. Які повноваження віднесені до компетенції державного органу з питань банкрутств?

19. Які функції виконує державний орган в ролі учасника провадження у справі про банкрутство?

20. Які функції виконує Кабінет Міністрів України?

21. Які функції виконує Фонд державного майна України?

22. Які функції виконує Державна податкова адміністрація?
23. Які функції виконує Антимонопольний комітет України?
24. Які функції виконують центральні органи виконавчої влади?
25. Які функції виконують місцеві органи виконавчої влади?
26. Які функції виконують державні фінансові органи?
27. У яких процедурах беруть участь інші державні органи?

Словник до теми 6

Антимонопольний комітет України залучається до участі в процедурах банкрутства підприємств-монополістів і відряджає своїх представників до складу ліквідаційної комісії разом з іншими державними і місцевими органами. Необхідність залучення працівників Антимонопольного комітету обумовлена особливостями функціонування таких суб'єктів у національній господарській системі, а випадки обов'язкової їх участі в процедурі банкрутства обумовлені законодавством.

Вищий господарський суд України є кінцевою інстанцією всієї системи господарських судів і здійснює загальне керівництво, контроль за діяльністю місцевих і апеляційних судів у справах про банкрутство, зокрема, узагальнення і розповсюдження практики вирішення господарських спорів з питань банкрутства, наукове і методичне узагальнення накопиченого досвіду щодо розвитку відносин санації і банкрутства.

Господарський суд в Україні здійснює правосуддя через систему Вищого господарського суду та місцевих, апеляційних судів на місцях по всіх регіонах; є найбільший впливовими із загальної структури державних суб'єктів.

Державна податкова адміністрація України виступає учасником провадження у справі про банкрутство і стороною по справі, якщо борговими зобов'язаннями є податкові платежі боржника. Крім функції контролю за правильністю і своєчасністю перерахунку платежів до бюджетів вона подає заяву до господарського суду, вживає заходів щодо своєчасного перерахунку податків, оформляє докази заборгованості суб'єкта господарювання. Як кредитор, представники податкової адміністрації входять до комітету кредиторів та беруть участь в його роботі з кількістю голосів, пропорційною розміру податкової заборгованості.

Заява подається у письмовій формі за підписом керівника боржника або кредитора і містить обов'язкові відомості: найменування господарського суду, до якого подається заява; найменування боржника і його поштову адресу; найменування кредитора і його поштову адресу (місце проживання); податковий ідентифікаційний номер кредитора; виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника; суму боргових вимог, строк їх виконання і реквізити платіжних документів; інші документи, які підтверджують неплатоспроможність.

Інвестори — особи, які бажають взяти участь у заходах щодо санації боржника та звернулися з цього питання до господарського суду.

Кабінет Міністрів України готує пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, приводить у відповідність із Законом і судовою практикою свої нормативні документи, організовує нормативно-правову роботу міністерств і відомств з питань банкрутства та санації.

Конкурсні кредитори — кредитори по вимогах до боржника, що виникли до порушення справи про банкрутство, вимоги яких не забезпечені заставою майна боржника, зокрема по вимогах у порядку правонаступництва.

Організаційна структура Державного органу з питань банкрутства — розгалужена система, до якої входять центральний апарат і регіональні представництва в кожній області (регіоні). Організаційна структура, функції, роль і найменування державного органу у справах санації і банкрутства відображають ступінь розвинутості механізму банкрутства в господарській системі та можуть змінюватися у часі.

Підготовче засідання суду (ст. 11 Закону) — провадиться за участю сторін по справі з метою оцінки поданих документів, пояснень сторін, обґрунтованості заперечень боржника. На ньому відносно боржника у стадії приватизації приймається ухвала суду про зупинення приватизації; для визначення фінансового становища боржника суддя може призначити експертизу; суддя ухвалює рішення по додатково заявлених майнових вимогах кредиторів, зокрема в частині забезпечення заставою; призначається аудит або підготовка аудиторського висновку.

Повноваження господарського суду як центрального ланцюга у відносинах санації і банкрутства визначені спеціальним Законом,

роз'ясненнями і ухвалами Вищого господарського суду України, спеціальними законами про банківську, страхову, гірничодобувну діяльність тощо.

Представники центральних органів виконавчої влади за рішенням господарського суду беруть участь у процедурах санації і банкрутства містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства.

Представник органу місцевого самоврядування є учасником провадження у справі про банкрутство у випадках, передбачених Законом (ст. 1), зокрема щодо банкрутства містоутворюючого і особливо небезпечного підприємства. В межах своїх повноважень місцеві органи вживають заходи щодо запобігання банкрутству підприємства-боржника і направляють своїх представників до складу ліквідаційної комісії, забезпечують розрахунки з кредиторами, звертаються з клопотанням в господарський суд щодо продажу майна підприємства-боржника як цілісного майнового комплексу на конкурсі.

Реєстр вимог кредиторів — письмовий перелік всіх визнаних господарським судом вимог кредиторів з вказівкою відомостей про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями або щодо сплати податків, зборів, черговості задоволення кожної вимоги, розмір неустойки, штрафу, пені. Згідно з даними реєстру вимог кредиторів визначається кількість голосів кожного з них в загальних зборах і голосуванні.

Ухвала господарського суду про припинення впровадження у справі про банкрутство (ст. 40 Закону) — завершення будь-якої з процедур банкрутства боржника.

Фонд державного майна України є учасником провадження у справі про банкрутство підприємства з державною формою власності або державною часткою не менше 25% статутного фонду. У випадку, коли трудовий колектив претендує на передачу йому в оренду цілісного майнового комплексу підприємства-боржника, забезпечує реалізацію такого переважного права. У процедурі санації підприємства проводить попереднє вивчення і узгодження плану санації, якщо державна частка в статутному фонді перевищує 50%.

ТЕМА 7

ТИПОВІ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА

- 7.1. Заходи щодо запобігання банкрутству боржника.
- 7.2. Розпорядження майном боржника і мирова угода.
- 7.3. Санація і заходи щодо відновлення платоспроможності.
- 7.4. Ліквідація підприємства.
- 7.5. Окремі стадії провадження у справі про банкрутство.

7.1. Заходи щодо запобігання банкрутству боржника

Банкрутство — вимушений засіб вирішення фінансових проблем підприємства, коли звичайними господарськими прийомами не вдається нормалізувати підсистеми відносин господарського суб'єкта, відновити його збалансований стан. При цьому відбувається не тільки злом системи відносин даного суб'єкта в регіональному господарському комплексі, а й народжується хвиля нових відносин і серйозних суперечок — соціально-економічних, матеріально-технічних, правових, майнових тощо. Тому основним засобом боротьби з банкрутством завжди виступають *заходи щодо запобігання банкрутству боржника*. Зазвичай це фінансова допомога за рахунок суб'єктів відносин санації і банкрутства, які зацікавлені та беруть участь в заходах щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарської діяльності. До них відносяться:

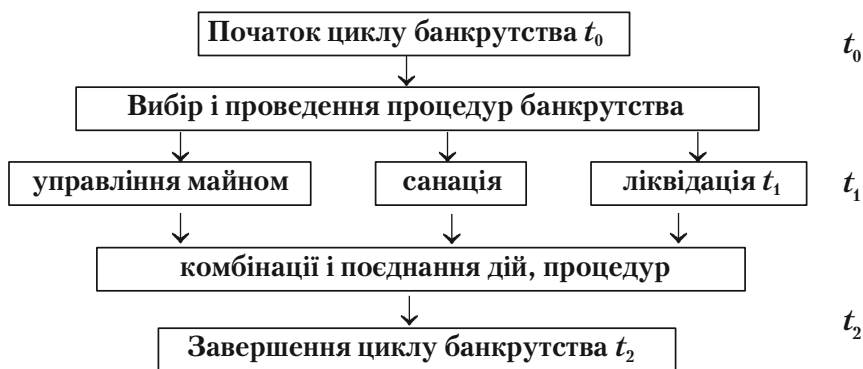
- засновники (учасники, акціонери, пайовики) боржника;
- власник майна боржника;
- центральні органи виконавчої влади;
- місцеві органи самоврядування.

Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарювання здійснюються в межах досудового врегулювання кризового стану платоспроможності. У випадку, коли фінансова допомога не забезпечила відновлення сталого режиму функціонування, з'являється наступна фаза розвитку відносин між суб'єктами — перехід до судової процедури банкрутства. Розрізняють декілька *видів судових*

процедур банкрутства, які застосовуються до підприємства-боржника (ст. 4 Закону):

- розпорядження майном;
- мирова угода;
- санація;
- ліквідація.

Кожний з видів характеризується своїми властивостями, діапазоном запроваджених заходів, очікуваними наслідками, витратами коштів і часу. Вибір процедури визначається багатьма чинниками (виробничими, соціально-економічними, політичними) і оформлюється у вигляді тексту судового документа про початок циклу банкрутства боржника (рис. 7.1).

$t_0 - t_2$ — інтервал процедури банкрутства

Рис. 7.1. Схема циклу банкрутства

Різні поєднання дій суб'єктів відносин санації і банкрутства, процедур банкрутства і особливостей суб'єкта господарювання утворюють індивідуальний сценарій розвитку циклу банкрутства. Взаємодія між учасниками справи про банкрутство відбувається на основі спеціальних правил, встановлених законодавством щодо кожної з процедур банкрутства. Звідси визначаються роль і місце кожного з суб'єктів відносин санації і банкрутства у кінцевих результатах справи.

Господарський суд — центральна ланка системи проведення процедур банкрутства і забезпечення інтересів суб'єктів (учасників).

Наприклад, за клопотанням комітету кредиторів в строк, який не перевищує строку дії процедури розпорядження майном, суд має право винести ухвалу про проведення санації боржника і призначає керуючого санацією. Обрана процедура фіксується в судовому документі — ухвалі про порушення справи про банкрутство, підготовчо-му або подальшому засіданнях суду.

Важливим для сценарію банкрутства є також персональний склад суб'єктів санації і банкрутства — насамперед особистостей арбітражного керуючого, судді, працівників державних органів, заінтересованих осіб. Від їх економічної поведінки багато в чому залежать темпи проведення антикризових заходів та подальша доля господарського суб'єкта.

Будь-яка з судових процедур банкрутства не може тривати нескінченно у часі. Законодавством обумовлені строки, в які необхідно провести дії щодо банкрутства і визволення суб'єкта з кризи. Наприклад, Закон «Про банкрутство» встановлює строк проведення заходів щодо санації не більш як дванадцять місяців. Також законодавством передбачені випадки, коли процедуру можна продовжити ще на деякий час. Звідси доцільною виглядає графічна інтерпретація банкрутства в координаті часу (праве поле схеми — рис. 7.1).

Облік фінансових аспектів взаємовідносин у процедурах банкрутства здійснюється за ознакою накопичення витрат у кожного з суб'єктів на виконання певних дій за формулами (2.1)–(2.3).

7.2. Розпорядження майном боржника і мирова угода

Це перша з передбачених Законом судових процедур, яка є обов'язковою для виконання усіма суб'єктами відносин санації і банкрутства. Її мета — забезпечити майнові інтереси кредиторів в судочинстві. Виконання цієї процедури покладається на спеціальну особу — *розпорядника майна боржника* — фізичну особу з вищою освітою (юридичною, економічною), яка зареєстрована як суб'єкт підприємництва і має відповідну ліцензію арбітражного керуючого. Зазвичай, пропозицію щодо кандидатури розпорядника майна до господарського суду надають збори кредиторів, виходячи з вимог неупередженості і професіоналізму особи розпорядника. Строк повноважень розпорядника майна — не більш 6 місяців, а коригування строку здійснюється судом

за клопотанням комітету кредиторів, розпорядника або власника майна боржника.

Розпорядник виконує ключову роль у більшості дій щодо розвитку сценарію банкрутства. Тому він наділяється суттєвими *повноваженнями*. До основних з них Закон (ст. 13) відносить:

- скликання зборів кредиторів і участь в них з правом дорадчого голосу;
- аналіз фінансового становища боржника та розробка рекомендацій з фінансового оздоровлення;
- звернення до господарського суду;
- отримання винагороди;
- залучення фахівців на платній договірній основі.

Перелічені повноваження не тільки забезпечують ефективну участь у відносинах санації і банкрутства, а й і припускають виконання певних *обов'язків розпорядником майна*, зокрема:

- розгляд заяв кредиторів щодо боржника (разом з керівниками боржника);
- ведення реєстру вимог кредиторів і повідомлення кредиторів про включення в реєстр їх вимог;
- вжиття заходів для захисту майна боржника;
- аналіз фінансової, господарської та інвестиційної діяльності боржника, його становища на товарних ринках;
- виявлення ознак фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства;
- скликання зборів кредиторів;
- надання необхідних відомостей, звітів про свою діяльність і про боржника в межах, передбачених законодавством.

Технологія прийняття рішень розпорядником майна є лінійним ланцюгом послідовних операцій (див. рис. 2.3), що поєднують інформаційну, правовстановлюючу, регулюючу і контрольну функції. Послідовне накопичення рішень і дій суб'єктів відносин формується у вигляді схеми процедури розпорядження майном (рис. 7.2). Знаком «х» відзначено закінчення процедури банкрутства.

Для розпорядника майна важливим є добросовісне виконання своїх функцій, реалізація дій, які відповідають інтересам боржника та його кредиторів. Оскільки інтереси можуть не співпадати, суперечити одні одним або можуть висуватися нові вимоги з боку органів місцевої влади, територіальної громади, розпоряднику майном слід

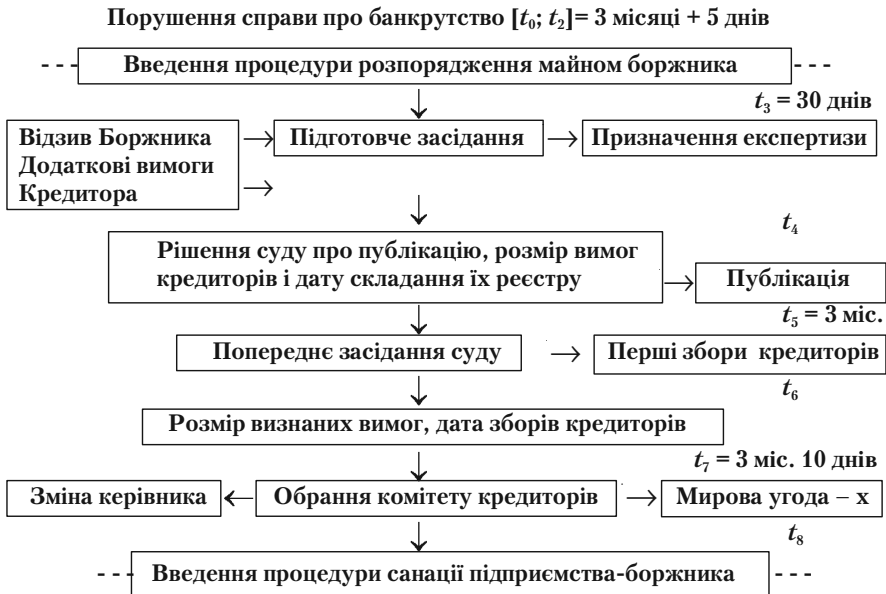

Рис. 7.2. Схематичне зображення процедури розпорядження майном

правильно оцінювати як власні дії, так і можливі негативні оцінки з боку інших суб'єктів відносин санації і банкрутства. Зокрема, Закон передбачає відповідальність розпорядника майна за неналежне виконання своїх обов'язків, вихід за межі своїх функцій, зайве втручання в оперативно-господарську діяльність суб'єкта господарювання — боржника.

Проблемним є питання співвідношення повноважень розпорядника майна боржника і його органів управління. Закон передбачає два варіанти побудови *системи управління боржником* в процедурі розпорядження майном:

1) одночасна участь в управлінні як розпорядника майна, так і раніше призначених органів управління боржника з розмежуванням сфер компетенції кожного з них;

2) одноосібне управління з боку розпорядника майна всією діяльністю боржника у разі, коли повноваження органів управління зупинено.

Вибір варіанта управління, строку переходу від однієї системи управління до іншої регламентується нормами Закону і оформляється судовою ухвалою. Наприклад, органи управління боржником зобов'язані погоджувати з розпорядником майна такі управлінські рішення: реорганізація і ліквідація боржника; створення філій, представництв, юридичних осіб за участю боржника; виплата дивідендів, здійснення емісій цінних паперів, викуп у акціонерів раніше випущених акцій; господарські операції з нерухомістю боржника (оренда, застава, внесок до статутного фонду), кредитні, довірчі, заставні операції від імені боржника.

За своєю суттю обидві системи управління боржником є колегіальними, оскільки окрім розпорядника майна і посадовців боржника в прийнятті управлінських рішень беруть участь кредитори, господарський суд, представники заінтересованих осіб і працівників боржника. Наприклад, господарський суд або кредитори можуть не затвердити рішення розпорядника майна про залучення фахівців, звіт про виконання своїх обов'язків тощо. Технологія ухвалення управлінського рішення у такому разі збагачується безліччю зворотних зв'язків та ітеративних повторів операцій, набуваючи розгалуженого характеру (рис. 7.3). Відповідно розгалуженою стає схема процедури розпорядження майном.

Аналогічні взаємовідносини виникають між органом управління боржником і розпорядником майна у випадку, якщо останній не дає своєї згоди на певні дії управлінців. Ускладнення алгоритму взаємодії може виникати між різними суб'єктами відносин санації і банкрутства — господарським судом, державними органами, працівниками боржника і мешканцями регіону. В цьому випадку можна говорити про прагнення до часткового узгодження вимог з боку різних суб'єктів, для чого необхідні додаткові ресурси часу і коштів (матеріальних, інтелектуальних, інформаційних тощо).

У залежності від розвитку процедури розпорядження майном її закінченням може бути одна з таких процедур — санація, ліквідація боржника або укладення мирової угоди, кожна з яких визначена в тексті Закону і має власні показники дій, суб'єктів, що беруть участь, та строків виконання.

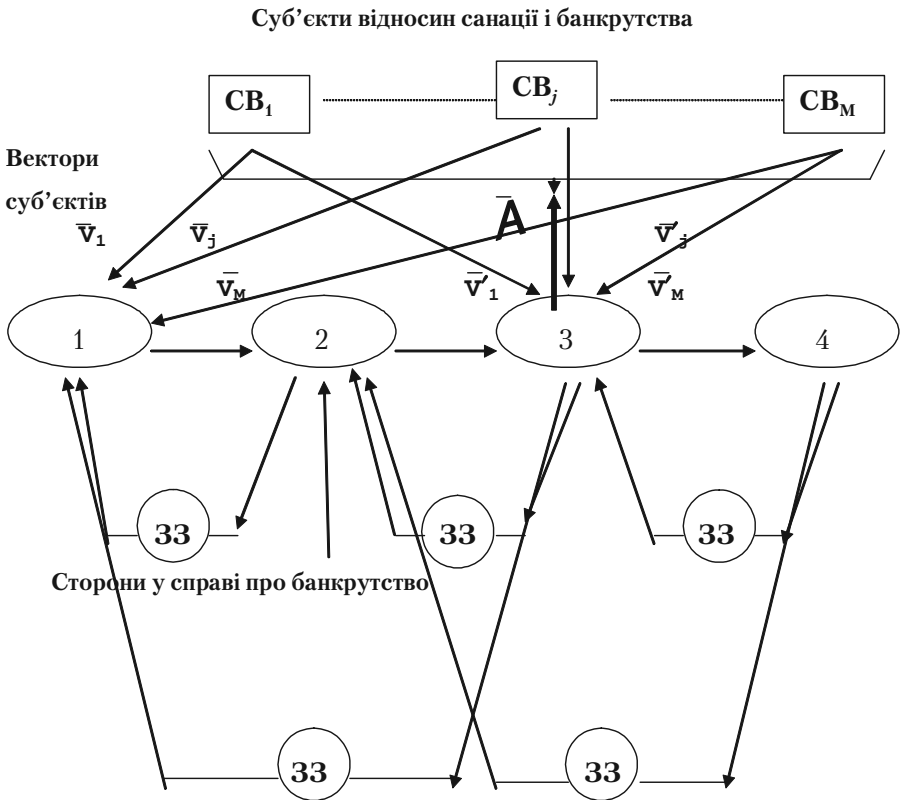

Рис. 7.3. Розгалуження алгоритму управлінського рішення за рахунок зворотних зв'язків (33), що виникають у відносинах санації та банкрутства

7.3. Санація і заходи щодо відновлення платоспроможності

Санація як головна процедура відновлення платоспроможності боржника в сучасному господарстві базується на заходах щодо фінансового оздоровлення. Тому терміни «санація», «фінансове оздоровлення» і «фінансова санація» розглядаються як синоніми одного і того самого соціально-економічного явища. Згідно з Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» санація — це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню

боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів. Санація як вид процедури банкрутства призначається за ухвалою господарського суду, текст якої надається учасникам справи про банкрутство, арбітражному керуючому (керуючому санацією) та іншим особам.

Виділяють також *досудову санацію* — систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника (уповноважений на управління майном орган), інвестор, з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство. Також Законом регламентуються подальші дії суб'єктів відносин санації і банкрутства.

З дня винесення ухвали про санацію боржника вносяться зміни в систему його управління. Закон передбачає передачу управління новому суб'єкту — *керуючому санацією*. При цьому керівник боржника відсторонюється від посади з дотриманням вимог законодавства про працю, а повноваження органів управління боржника зупиняються. З цієї миті провідну роль в системі управління виконує керуючий санацією. Він зобов'язаний розробити і подати на затвердження комітету кредиторів план санації, в якому містяться заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, а саме: реструктуризація підприємства і активів, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відстрочення та/або розстрочка платежів, прощення (списання) частини боргу, ліквідація дебіторської заборгованості, продаж частини майна або цілісного майнового комплексу, зобов'язання інвестора щодо погашення боргу або його частини, передача зобов'язань боржника власнику майна та його відповідальність за невиконання прийнятих зобов'язань, звільнення працівників боржника, отримання кредиту на виплату ним вихідної допомоги, а також інші відповідно до законодавства.

Для реалізації плану санації керуючий приймає в господарське ведення майно боржника, організовує його інвентаризацію, відкриває спеціальний рахунок для проведення санації і розрахунків з кредиторами, організовує ведення бухгалтерського і статистичного обліку, фінансової звітності, забезпечує заходи щодо стягнення

дебіторської заборгованості перед боржником, розглядає вимоги кредиторів до боржника. Про результати своєї роботи керуючий санацією готує письмовий звіт, який надає комітету кредиторів за 15 днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для її дострокового припинення.

Комітет кредиторів розглядає звіт керуючого санацією, направляє в господарський суд клопотання про зупинення процедури санації та укладення мирової угоди (відновлення платоспроможності, визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури) або продовження терміну процедури санації. Якщо у встановлені терміни не були проведені розрахунки з кредиторами, суд визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру без пропозиції комітету кредиторів про продовження строку санації.

На підставі звіту керуючого санацією і клопотання комітету кредиторів господарський суд може винести ухвалу про:

- затвердження звіту керуючого санацією;
- відмову в затвердженні звіту;
- продовження строку санації;
- затвердження мирової угоди.

Тривалість окремих етапів і дій з фінансової санації обумовлена законодавством. Поєднання дій суб'єктів відносин і строків на їх виконання утворюють алгоритм процедури фінансової санації боржника, який можна подати у вигляді схеми (рис. 7.4).

У випадках, які передбачені Законом, окремі строки проведення етапів або дій щодо санації боржника можуть переглядатися, доповнюватися новими вимогами чи діями. Тоді алгоритм процедури банкрутства набуває розгалуженого характеру і триває у часі. Відповідно збільшуватимуться витрати з боку різних суб'єктів відносин санації і банкрутства.

Джерелами погашення витрат з фінансової санації можуть бути зовнішні і внутрішні надходження. До зовнішніх джерел відносяться кошти державного бюджету, кредитні ресурси інших юридичних осіб, кошти кредиторів боржника і залучені інвестиції. До внутрішніх джерел фінансової санації відносять кошти власників боржника та його працівників.

Рис. 7.4. Схематичне зображення процедури фінансової санації

7.4. Ліквідація підприємства

Ліквідаційна процедура щодо суб'єкта господарювання — боржника відкривається господарським судом після визнання його банкрутом та регламентується розділом III Закону. З цього часу змінюється порядок функціонування банкрута: припиняються повноваження органів управління банкрутом, в тому числі його керівника, власників майна банкрута, якщо це не було зроблено раніше. Водночас завершується підприємницька діяльність банкрута, настає строк виконання всіх грошових зобов'язань, припиняється нарахування неустойки та інших штрафних санкцій, знімається статус конфіденційності і комерційної таємниці щодо фінансової інформації про банкрута, змінюється порядок дій з вимогами до боржника та з його майном.

Для здійснення ліквідаційної процедури господарський суд призначає *ліквідатора* — *фізичну особу*, яка організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів згідно з рішенням суду і нормами Закону. Ліквідатором може бути розпорядник майна або керуючий санацією боржника.

У *ліквідаційну комісію* включаються представники кредиторів, фінансових, місцевих, державних органів з питань банкрутства і регулювання фінансових ринків (страхового, цінних паперів, грошового тощо), Антимонопольного комітету України. Узгоджений з ліквідатором і комітетом кредиторів склад ліквідаційної комісії затверджується судом.

До повноважень ліквідатора і ліквідаційної комісії відносяться: господарське відання майном і забезпечення його збереження, виконання функцій з управління банкрутом і розпорядження його майном, в тому числі проведення інвентаризації та оцінки, формування ліквідаційної маси, аналіз фінансового становища, пред'явлення вимог до третіх осіб щодо повернення дебіторської заборгованості, звільнення працівників банкрута, збереження документів і надання інформацію до державного органу з питань банкрутства. Крім того, ліквідатор приймає від посадовців банкрута бухгалтерську та іншу документацію, печатку і штампи, може отримувати кредит для виплати вихідної допомоги звільненим працівникам, в судовому порядку визнавати недійсними операції банкрута, виявляє та повертає від третіх осіб майно банкрута.

У ході ліквідації формується *ліквідаційна маса* — стягнуті на користь банкрута суми, всі види майнових активів банкрута (майно та майнові права), що належать йому на правах власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури, зокрема заставне і спільне майно, речі банкрута на правах володіння або користування. Оцінку майна проводить арбітражний керуючий або залучені з цією метою фахівці.

Після завершення інвентаризації і оцінки ліквідатор здійснює продаж майна банкрута. Суттєвими є порядок сповіщення через засоби масової інформації, встановлення форми продажу (відкриті або закриті торги, конкурс, аукціон) та надходження коштів на поточний рахунок банкрута, умов продажу, які повинні бути узгодженими з комітетом кредиторів. Кошти, які надходять від продажу майна,

спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у порядку, встановленому ст. 31 Закону. *Черговість* розрахунків з кредиторами така:

1) вимоги, забезпечені заставою, виплата вихідної допомоги звільненим працівникам банкрута, витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (для банку), господарського суду та роботи ліквідаційної комісії (державне мито, публікації, збереження майна, аудит, оплата праці арбітражного керуючого);

2) зобов'язання банкрута перед його працівниками, довірителями, вкладниками, зокрема внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;

3) вимоги щодо сплати податків і зборів, управління державним резервом;

4) вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;

5) вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

6) інші вимоги.

Черговість виплат забезпечується шляхом повного задоволення вимог попередньої черги в міру надходження коштів і після цього — переходу до вимог наступної черги.

Після завершення всіх розрахунків з кредиторами ліквідатор оформляє *звіт і подає його на затвердження* в господарський суд разом з пакетом документів, до якого входять: ліквідаційний баланс, показники виявленої ліквідаційної маси і реалізації її об'єктів; договори купівлі-продажу з актами приймання-передачі майна; реєстр вимог кредиторів з розмірами погашених зобов'язань і підтверджуючими документами.

Після заслуховування звіту і думки членів комітету кредиторів суд виносить ухвалу про затвердження звіту і ліквідаційного балансу, а ліквідатор інформує державний орган з питань банкрутства про закінчення процедури ліквідації боржника. Схема здійснення ліквідаційної процедури зображена на рис. 7.5.

Якщо в результаті ліквідації не залишається майна, господарський суд виносить ухвалу про ліквідацію юридичної особи — банкрута і направляє її органам державної реєстрації, статистики, податкової служби і власнику майна банкрута. Якщо після задоволення всіх вимог кредиторів банкрут вважається таким, що не має боргів, він може продовжувати свою господарську діяльність.

Інколи суд може встановити, що ліквідатор не виявив або не реалізував всіх майнових активів ліквідаційної маси для задоволення

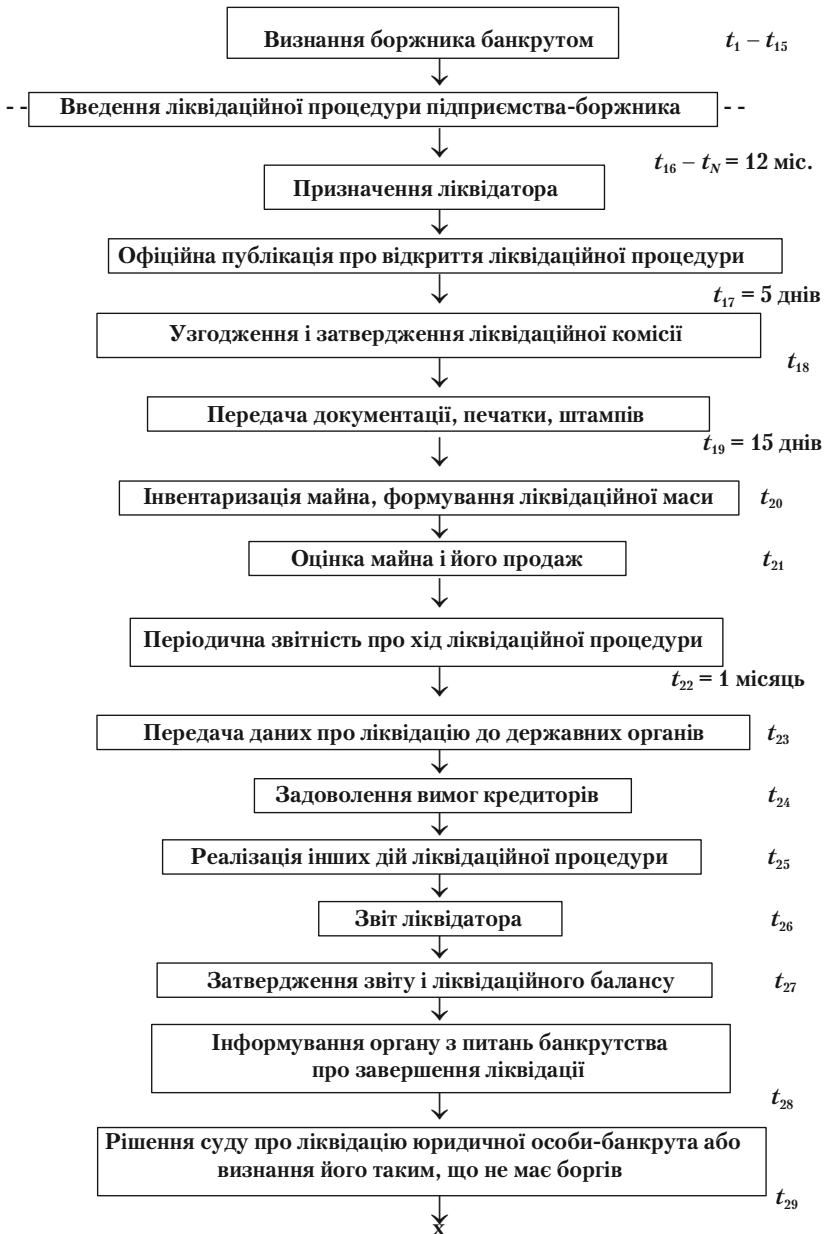

Рис. 7.5. Схематичне зображення ліквідаційної процедури і завершення банкрутства боржника

існуючих вимог. Тоді призначається новий ліквідатор, який очолить ліквідаційну комісію.

У ході ліквідаційної процедури провадиться звільнення працівників банкрута за правилами, встановленими Законом і нормативними актами України, виплата пільг і компенсацій, подальше їх працевлаштування. Документи банкрута зберігаються у ліквідатора протягом всієї ліквідаційної процедури, а після її завершення залишаються на зберігання за погодженням з органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства або уповноваженою ним доархівною установою.

Термін процедури ліквідації не може перевищувати 12 місяців, але за рішенням суду може бути продовжений ще на 6 місяців. Облік економічних аспектів ліквідаційної процедури і прогноз ефективності проводиться по аналогії з іншими процедурами банкрутства.

7.5. Окремі стадії провадження у справі про банкрутство

У ході провадження у справі про банкрутство виділяються типові дії суб'єктів відносин. Деякі з них можна згрупувати як особливі стадії у провадженні, зокрема: реструктуризація підприємства боржника, укладення мирової угоди, проведення загальних зборів кредиторів, зупинення провадження у справі про банкрутство.

Реструктуризація підприємства в тлумаченні Закону (ст. 1) — це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації (якщо це передбачено планом санації), на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва і задоволенню вимог кредиторів.

Заходами по відновленню платоспроможності боржника, які містяться в плані санації і охоплюються поняттям «реструктуризація», можуть бути (ст. 18):

- реструктуризація підприємства;
- перепрофілювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;

- реструктуризація платежів — відстрочка, розстрочка, прощення, часткове списання боргів або цілком в різних формах і сполученнях;
- реструктуризація активів боржника.

При плануванні заходів з реструктуризації слід враховувати можливі негативні наслідки, в першу чергу соціально-економічного характеру: звільнення працівників, скорочення виробництва продукції в регіоні та інші.

Мирова угода в тлумаченні Закону (ст. 1) — це домовленість між боржником та кредитором (групою кредиторів) про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін (прощення боргів). У справах про банкрутство зміст цього терміна відрізняється від прийнятого в інших формах господарських відносин. Він стосується тільки відстрочки, розстрочки і списання боргу між боржником і кредитором. Закон відносить мирову угоду до однієї з процедур банкрутства (ст. 4). Мирова угода може укладатися на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство і регламентується спеціальним розділом Закону.

Закон встановлює *ряд вимог до форми, порядку і кола осіб*, які можуть ухвалити рішення про укладення мирової угоди осіб (ст. 35). Умовами укладення мирової угоди Закон висуває певний перелік обставин щодо застави, черговості задоволення вимог, порядку узгодження з кредиторами, наприклад, податковими органами і конкурсними кредиторами тощо (ст. 36). Порядок укладення і набрання чинності мирової угоди передбачає письмову її форму, необхідність затвердження в господарському суді та ряд інших (ст. 37).

Розгляд мирової угоди в суді (ст. 38) проводиться на основі заяви арбітражного керуючого та оформляється ухвалою суду про:

- затвердження мирової угоди, якщо усі її умови відповідають вимогам Закону;
- відмову в затвердженні угоди внаслідок порушень порядку чи інших суттєвих умов.

Розрив мирової угоди або визнання її недійсною здійснюються на вимогу конкурсного кредитора та у випадку невиконання боржником її умов (ст. 39). У цьому випадку господарський суд виносить ухвалу та відновлює провадження у справі про банкрутство.

Повноваження і функції загальних зборів кредиторів як органу управління відносинами санації і банкрутства зафіксовані в Законі (ст. 16). До них, зокрема, відносяться:

- вибори членів комітету кредиторів;
- визначення кількісного складу комітету, його повноважень, дострокове припинення повноважень всього комітету або окремих його членів;
- інші питання, передбачені Законом.

Організацією перших зборів кредиторів займається розпорядник майном на підставі рішення попереднього засідання суду. Про місце і час проведення зборів кредитори повідомляються персонально згідно з реєстром вимог кредиторів не пізніше, ніж за десять днів після винесення ухвали суду. Збори проводяться за місцем знаходження боржника.

Наступні збори кредиторів скликаються арбітражним керуючим за власною ініціативою, за ініціативою комітету кредиторів або за ініціативою кредиторів, сума вимог яких складає не менше третини загальної суми вимог до боржника (однієї третини кількості голосів кредиторів). Після отримання письмової вимоги про скликання зборів арбітражний керуючий скликає збори протягом двох тижнів.

Голоси в зборах розподіляються пропорційно розміру вимог кредиторів, включених до реєстру. У зборах з правом голосу беруть участь всі кредитори, які включені до реєстру. Представники працівників боржника і арбітражний керуючий беруть участь з правом дорадчого голосу. При необхідності в зборах беруть участь представники органу місцевого самоврядування і керівника майном боржника. Рішення зборів кредиторів ухвалюється більшістю голосів кредиторів, які присутні на зборах і беруть участь у голосуванні.

Важливою стадією банкрутства є *припинення провадження у справі про банкрутство*. Цьому присвячений спеціальний розділ V Закону. Зокрема, важливими є обставини, за якими припиняється провадження у справі про банкрутство, а саме:

- боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;
- заява про банкрутство подана щодо ліквідованої або реорганізованої особи;
- господарський суд вже розглядає справу про банкрутство даного суб'єкта господарювання;
- затверджено звіт керуючого санацією, ліквідатора або мирового угода;

- боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами;
- кредитори не висунули будь-яких вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство.

Припинення провадження у справі про банкрутство оформляється ухвалою господарського суду (ст. 40).

Питання для самоконтролю

1. Що можна віднести до заходів щодо запобігання банкрутству?
2. Які суб'єкти беруть участь у запобіганні банкрутству?
3. Які види процедур банкрутства застосовуються до боржника?
4. Яка роль господарського суду в проведенні банкрутства і забезпеченні інтересів суб'єктів?
5. Хто може виступити розпорядником майна боржника?
6. Перерахуйте основні повноваження і обов'язки розпорядника майна боржника?
7. Хто здійснює управління боржником в процедурі розпорядження майном?
8. Хто виступає керуючим санацією і яка його роль?
9. Згадайте зміст плану санації боржника.
10. Яке рішення приймає господарський суд після закінчення процедури санації?
11. Які зміни в роботі банкрута відбуваються після відкриття ліквідаційної процедури?
12. Хто виступає ліквідатором боржника?
13. Кого можна включати до складу ліквідаційної комісії?
14. Які повноваження ліквідатора і ліквідаційної комісії?
15. Що можна включати до складу ліквідаційної маси?
16. У якій черговості задовольняються вимоги кредиторів?
17. Згадайте структуру звіту ліквідатора.
18. Що розуміється під терміном «реструктуризація»?
19. Які заходи реструктуризації можна включати до плану санації?
20. Що розуміється під терміном «мирова угода» у відносинах санації і банкрутства?
21. Які вимоги встановлює Закон до укладення мирової угоди?
22. Які повноваження і функції загальних зборів кредиторів?
23. Хто скликає збори кредиторів?

24. Хто може брати участь в зборах кредиторів і як розподіляються голоси при голосуванні?

25. Яки заходи входять до стадії припинення провадження у справі про банкрутство?

26. За якими підставами припиняється провадження у справі про банкрутство?

Словник до теми 7

Види судових процедур банкрутства, які застосовуються до підприємства-боржника (ст. 4 Закону): розпорядження майном; мирова угода; санація; ліквідація.

Досудова санація — система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника (уповноважений на управління майном орган), інвестор, з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство.

Заходи щодо запобігання банкрутству боржника — основний засіб боротьби з банкрутством, тобто фінансова допомога за рахунок суб'єктів відносин санації і банкрутства, які зацікавлені та беруть участь у заходах щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарської діяльності.

Ліквідаційна комісія — представники кредиторів, фінансових, місцевих, державних органів з питань банкрутства і регулювання фінансових ринків (страхового, цінних паперів, грошового тощо), Антимонопольного комітету України. Узгоджений з ліквідатором і комітетом кредиторів склад ліквідаційної комісії затверджується судом.

Ліквідаційна маса — стягнуті на користь банкрута суми, всі види майнових активів банкрута (майно та майнові права), що належать йому на правах власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури, зокрема заставне і спільне майно, речі банкрута на правах володіння або користування.

Мирова угода в тлумаченні Закону (ст. 1) — це домовленість між боржником та кредитором (групою кредиторів) про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін (прощення боргів).

Повноваження і функції загальних зборів кредиторів — сукупність організаційних важелів органу управління відносинами санації і банкрутства, які зафіксовані в Законі (ст. 16), зокрема, вибори членів комітету кредиторів, визначення кількісного складу комітету, його повноважень, дострокове припинення повноважень всього комітету або окремих його членів, а також інші питання, передбачені Законом.

Припинення провадження у справі про банкрутство (розділ V Закону) — оформлене ухвалою суду рішення за важливими обставинами, за яким припиняється провадження у справі про банкрутство, а саме боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності; заява про банкрутство подана щодо ліквідованої або реорганізованої особи; господарський суд вже розглядає справу про банкрутство даного суб'єкта господарювання; затверджено звіт керуючого санацією, ліквідатора або мирового угода; боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами; кредитори не висунули будь-яких вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство.

ДОДАТКИ

Додаток А

Теми рефератів з дисципліни

1. Історія виникнення і трансформації інституту банкрутства в світовій практиці.
2. Банкрутство як соціально-економічне явище.
3. Структура відносин суб'єктів санації і банкрутства підприємства.
4. Характер і сутність неправомірних дій суб'єктів при банкрутстві.
5. Сутність і причини виникнення неплатоспроможності на підприємстві.
6. Характеристика системи взаємовідносин сторін у справі про банкрутство.
7. Основні характеристики і особливі риси учасників у справі про банкрутство.
8. Сутність і основні функції арбітражного керуючого.
9. Сутність і зміст процедури розпорядження майном.
10. Сутність процедури ліквідації боржника та умови для її застосування.
11. Мiroва угода як суспільна дія її учасників.
12. Сутність і зміст процедури санації підприємства.
13. Поняття «ліквідаційної маси», її складові.
14. Основні групи заходів щодо санації фінансово-кредитної установи.
15. Теоретичні основи банкрутства і фінансової санації соціально-економічних систем.
16. Зміст процедур банкрутства стосовно виробничих систем.
17. Основи управління банкрутством виробничої системи.
18. Режими функціонування виробничих соціально-економічних систем на етапі санації або банкрутства.
19. Поточний стан і необхідність зовнішнього управління виробничою соціально-економічною системою як потенційного об'єкта відносин санації і банкрутства.
20. Законодавство з питань фінансової санації і банкрутства.
21. Спеціальне законодавство щодо санації і банкрутства, його цілі та зміст.

22. Господарське законодавство України з питань санації і банкрутства підприємств.

23. Кримінальне законодавство України з питань фінансової санації і банкрутства.

24. Державна політика України в питаннях банкрутства і санації підприємств.

25. Цілі, функції і повноваження Державного органу з питань банкрутства.

26. Функції і повноваження розпорядника майна боржника.

27. Продаж частини майна боржника як міра щодо запобігання банкрутству.

28. План санації і його структура.

29. Комітет кредиторів, порядок його обрання, цілі, повноваження і строк дії.

30. Мораторій на задоволення вимог кредиторів.

31. Процедури банкрутства, які запроваджуються стосовно боржника.

32. Порядок порушення провадження у справі про банкрутство.

33. Відкриття ліквідаційної процедури щодо боржника.

34. Особливості управління боржником в процедурі ліквідації.

35. Функції господарського суду в ліквідаційній процедурі.

36. Особливості оцінки майна банкрута.

37. Зміст поняття «вимоги кредиторів» і черговість їх задоволення.

38. Звіт ліквідатора підприємства, його зміст, порядок затвердження, зберігання документів.

39. Розвиток трудових відносин між підприємством-банкрутом і його працівниками.

ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (ВИТЯГ)

Розділ 23. Визнання суб'єкта підприємництва банкрутом

Стаття 209. Неспроможність суб'єкта підприємництва

1. У разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до частини четвертої статті 205 цього Кодексу визнається неспроможним.

2. Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством.

3. Суб'єктом банкрутства (далі — банкрутом) може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутом казенні підприємства, а також відокремлені структурні підрозділи господарської організації.

4. Щодо банкрутства державних комерційних підприємств законом передбачаються додаткові вимоги та гарантії права власності Українського народу.

Стаття 210. Кредитори неплатоспроможних боржників

1. Кредиторами неплатоспроможних боржників є суб'єкти, зазначені в частині першій статті 209 цього Кодексу, які мають підтверджені відповідно до законодавства вимоги до боржника щодо грошових зобов'язань, включаючи кредиторів, вимоги яких повністю або частково забезпечені заставою. Правами кредиторів щодо неплатоспроможних боржників користуються також визначені законом органи управління податків, зборів (обов'язкових платежів).

2. У разі якщо до одного боржника мають грошові вимоги одночасно два або більше кредиторів, вони утворюють збори (комітет) кредиторів відповідно до вимог закону.

Стаття 211. Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва

1. Засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, власник майна, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів щодо запобігання його банкрутству.

2. Власники майна державного (комунального) або приватного підприємства, засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, що виявився неплатоспроможним боржником, кредитори та інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству вказаного суб'єкта можуть подати йому фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення його зобов'язань перед кредиторами, включаючи зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), і відновлення платоспроможності цього суб'єкта (досудова санація).

3. Подання фінансової допомоги боржнику передбачає його обов'язок взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які подали допомогу, в порядку, встановленому законом.

4. Досудова санація державних підприємств здійснюється за рахунок бюджетних коштів, обсяг яких встановлюється законом про Державний бюджет України. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, наділеним господарською компетенцією щодо боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 212. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника

1. У випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності) боржника;
- ліквідація банкрута.

2. Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

3. З дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство реорганізація юридичної особи — боржника

власником (уповноваженим ним органом), а також передача майна боржника в статутний фонд допускаються лише у випадках та порядку, передбачених законом.

Стаття 213. Майнові активи неплатоспроможного боржника

1. З метою врегулювання заборгованості неплатоспроможного боржника у процедурах, зазначених в статті 212 цього Кодексу, використовуються майнові активи, які належать йому на підставі речових та зобов'язальних прав, а також права інтелектуальної власності.

2. До складу ліквідаційної маси включаються також майнові активи осіб, які відповідають за зобов'язаннями неплатоспроможного боржника відповідно до закону або установчих документів боржника.

Стаття 214. Державна політика з питань банкрутства

1. Державну політику щодо запобігання банкрутству, забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єкта підприємництва або визнання його банкрутом щодо державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, а також суб'єктів підприємництва інших форм власності у випадках, передбачених законом, здійснює орган державної влади з питань банкрутства.

2. Орган державної влади з питань банкрутства сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єктів підприємництва — боржників або визнання їх банкрутами. Повноваження органу державної влади з питань банкрутства визначаються законом.

3. Процедури щодо неплатоспроможних боржників, передбачені цим Кодексом, не застосовуються до казенних підприємств. До державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, вказані процедури застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

4. У випадках, передбачених законом, не застосовуються процедури банкрутства щодо комунальних підприємств.

5. Щодо окремих категорій суб'єктів підприємництва законом можуть бути визначені особливості регулювання відносин, пов'язаних з банкрутством.

6. Відносини, пов'язані з банкрутством, учасниками яких є іноземні кредитори, регулюються законодавством України з урахуванням відповідних положень міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 215. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство

1. У випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва — боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства.

2. Фіктивним банкрутством визнається завідомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою. Встановивши факт фіктивного банкрутства, тобто фактичну платоспроможність боржника, суд відмовляє боржнику у задоволенні заяви про визнання банкрутом і застосовує санкції, передбачені законом.

3. Умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом.

4. Приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону.

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (ВИТЯГ)

Розділ VI. Злочини проти власності

Стаття 218. Фіктивне банкрутство

Явно неправдива офіційна заява громадянина — засновника або власника суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина — суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі, — караються штрафом від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 218–223 цього Кодексу матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 219. Доведення до банкрутства

Доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі або кредитору, — карається штрафом від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 220. Приховування стійкої фінансової неспроможності

Умисне приховування громадянином — засновником або власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей, якщо це завдало

великої матеріальної шкоди кредиторів, — карається штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 221. Незаконні дії у разі банкрутства

Умисне приховування майна або майнових обов'язків, відомостей про майно, передача майна в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також фальсифікація, приховування або знищення документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність, якщо ці дії вчинені громадянином — засновником або власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності у разі банкрутства і завдали великої матеріальної шкоди, — караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 31, ст. 440)

(Вводиться в дію Постановою ВР № 2344-XII (2344-12) від 14.05.92, ВВР, 1992, № 31, ст. 441)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3292-XII (3292-93) від 17.06.93, ВВР, 1993, № 29, ст. 308; № 4036-XII (4036-94) від 25.02.94, ВВР, 1994, № 27, ст. 224; № 90-1995 від 14.03.95, ВВР, 1995, № 14, ст. 93; № 177-XIV (177-98) від 14.10.98, ВВР, 1998, № 49, ст. 301)

(В редакції Закону № 784-XIV (784-99) від 30.06.99, ВВР, 1999, № 42-43, ст. 378 — набуває чинності з 01.01.2000 р.)

(Дію Закону щодо банкрутства вугледобувних, вуглепереробних та шахтовуглебудівних підприємств вугільної промисловості України зупинено до 01.01.2000 р. на підставі Закону № 1240-XIV (1240-99) від 18.11.99, ВВР, 1999, № 51, ст. 457)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2181-III (2181-00) від 21.12.2000 — набирає чинності з 1 квітня 2001 року, ВВР, 2001, № 10, ст. 44; № 2238-III (2238-01) від 18.01.2001, ВВР, 2001, № 11, ст. 52; Кодексом № 2341-III (05.04.01 р.) від 05.04.2001, ВВР, 2001, № 25-26, ст. 131 — набуває чинності 01.09.2001 Законами № 2740-III (2740-01) від 20.09.2001, ВВР, 2002, № 5, ст. 30 № 2922-III (2922-02) від 10.01.2002, ВВР, 2002, № 17, ст. 117; № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002, ВВР, 2002, № 33, ст. 235; № 594-IV (594-03) від 06.03.2003, ВВР, 2003, № 24, ст. 159; № 597-IV (597-03) від 06.03.2003, ВВР, 2003, № 24, ст. 160; № 672-IV (672-03) від 03.04.2003, ВВР, 2003, № 28, ст. 210 — набуває чинності 31.05.2003 року; № 762-IV (762-03) від 15.05.2003, ВВР, 2003, № 30, ст. 247; № 1096-IV (1096-03) від 10.07.2003, ВВР, 2004, № 6, ст. 38; № 1294-IV (1294-03) від 20.11.2003, ВВР, 2004, № 13, ст. 181; № 1499-IV (1499-04) від 17.02.2004, ВВР, 2004, № 22, ст. 312; № 1713-IV (1713-04) від 12.05.2004, ВВР, 2004, № 33-34, ст. 403; № 2354-IV (2354-05) від 18.01.2005, ВВР, 2005, № 9, ст. 186; № 2453-IV (2453-05) від 03.03.2005, ВВР, 2005, № 16, ст. 258; № 2454-IV (2454-05) від 03.03.2005, ВВР, 2005, № 16, ст. 259; № 2597-IV

(2597-05) від 31.05.2005, ВВР, 2005, № 25, ст. 334; № 2711-IV (2711-05) від 23.06.2005, ВВР, 2005, № 33, ст. 430; № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005, ВВР, 2005, № 48, ст. 480; № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005, ВВР, 2006, № 1, ст. 18 № 3201-IV (3201-05) від 15.12.2005 № 3273-IV (3273-05) від 22.12.2005 р.)

(У тексті Закону слова «арбітражний суд», «перевірена в порядку нагляду» замінено у всіх відмінках відповідно словами «господарський суд», «оскаржена у встановленому порядку» згідно із Законом № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.)

(У тексті Закону слова «Арбітражний процесуальний кодекс України» в усіх відмінках замінено словами «Господарський процесуальний кодекс України» у відповідному відмінку згідно із Законом № 762-IV (762-03) від 15.05.2003 р.)

Цей Закон встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності — боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

Для цілей цього Закону терміни вживаються у такому значенні: неплатоспроможність — неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності; (Абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

боржник — суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати; (Абзац третій статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

банкрутство — визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;

суб'єкт банкрутства (далі — банкрут) — боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом. Суб'єктами банкрутства не можуть бути відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо);

кредитор — юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів). Конкурсні кредитори — кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство та вимоги яких не забезпечені заставою майна боржника. До конкурсних кредиторів відносяться також кредитори, вимоги яких до боржника виникли внаслідок правонаступництва за умови виникнення таких вимог до порушення провадження у справі про банкрутство. Поточні кредитори — кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство; (Абзац шостий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002; в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

грошове зобов'язання — зобов'язання боржника заплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового договору та на інших підставах, передбачених цивільним законодавством України. До складу грошових зобов'язань боржника не зараховуються недоїмка (пеня та штраф), визначена на дату подання заяви до господарського суду, а також зобов'язання, які виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, зобов'язання з виплати авторської винагороди, зобов'язання перед засновниками (учасниками) боржника — юридичної особи, що виникли з такої участі.

Склад і розмір грошових зобов'язань, в тому числі розмір заборгованості за передані товари, виконані роботи і надані послуги, сума кредитів з урахуванням процентів, які зобов'язаний сплатити боржник, визначаються на день подачі в господарський суд заяви про порушення провадження у справі про банкрутство, якщо інше не встановлено цим Законом; (Абзац сьомий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002, № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності з 31.05.2003 року);

безспірні вимоги кредиторів — вимоги кредиторів, визнані боржником, інші вимоги кредиторів, підтверджені виконавчими документами чи розрахунковими документами, за якими відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника;

досудова санація — система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор, з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство;

розпорядження майном боржника — система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження та ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища;

розпорядник майна — фізична особа, на яку у встановленому цим Законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство в порядку, встановленому цим Законом;

санація — система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника;

реструктуризація підприємства — здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його

поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів;

керуючий санацією — фізична особа, яка відповідно до рішення господарського суду організовує здійснення санації боржника;

ліквідація — припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна;

ліквідатор — фізична особа, яка відповідно до рішення господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому цим Законом порядку;

арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) — фізична особа, яка має ліцензію, видану в установленому законодавством порядку, та діє на підставі ухвали господарського суду; (Абзац сімнадцятий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

мирова угода — домовленість між боржником та кредитором (групою кредиторів) про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін (далі — прощення боргів);

офіційний друкований орган — газети «Голос України» або «Урядовий кур'єр»; (Абзац дев'ятнадцятий статті 1 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

представник працівників боржника — особа, уповноважена загальними зборами, на яких присутні не менш як три чверті від штатної чисельності працівників боржника або відповідним рішенням первинної профспілкової організації боржника, представляти їх інтереси при проведенні процедур банкрутства з правом дорадчого голосу; (Абзац двадцятий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1096-IV (1096-03) від 10.07.2003 р.);

сторони у справі про банкрутство — кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут);

учасники провадження у справі про банкрутство — сторони, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією,

ліквідатор), власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, а також у випадках, передбачених цим Законом, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника;

заінтересовані особи стосовно боржника — юридична особа, створена за участю боржника, керівник боржника, особи, що входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі і звільнені з роботи за рік до порушення провадження у справі про банкрутство, а також особи, які знаходяться у родинних стосунках із зазначеними особами та підприємцем (фізичною особою) — боржником, а саме: подружжя та їх діти, батьки, брати, сестри, онуки. Для цілей цього Закону заінтересованими особами стосовно керуючого санацією чи кредиторів визнаються особи в такому ж переліку, як і заінтересовані особи стосовно боржника;

мораторій на задоволення вимог кредиторів — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо плати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію; (Абзац двадцять четвертий статті 1 в редакції Законів 3088-III (3088-02) від 07.03.2002, № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року);

погашені вимоги кредиторів — задоволені вимоги кредитора, вимоги, щодо яких досягнуто згоди про припинення, у тому числі заміну, зобов'язання або припинення зобов'язання іншим чином, а також інші вимоги, які відповідно до цього Закону вважаються погашеними;

значні угоди — угоди щодо розпорядження майном боржника, балансова вартість якого перевищує один відсоток балансової вартості активів боржника на день укладення угоди;

угоди, щодо яких є заінтересованість, — угоди, сторонами яких є заінтересовані особи зі сторони боржника, керуючого санацією чи кредиторів.

Стаття 2. Повноваження державного органу з питань банкрутства

1. Державну політику щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом стосовно державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, суб'єктів підприємницької діяльності інших форм власності у випадках, передбачених цим Законом, здійснює державний орган з питань банкрутства, який діє на підставі положення, затвердженого у встановленому порядку.

2. Державний орган з питань банкрутства:

сприяє створенню організаційних, економічних, інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;

пропонує господарському суду кандидатури арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) для державних підприємств або підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, щодо яких порушена справа про банкрутство, та в інших випадках, передбачених цим Законом;

організовує систему підготовки арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів);

здійснює ліцензування діяльності фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють діяльність як арбітражні керуючі (розпорядники майна, керуючі санацією, ліквідатори);

забезпечує реалізацію процедури банкрутства щодо відсутнього боржника;

здійснює ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, встановлює та затверджує форму подання арбітражним керуючим інформації, необхідної для ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;

організовує проведення експертизи фінансового становища державних підприємств і підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, при підготовці справи про банкрутство до розгляду або під час її розгляду господарським судом у разі призначення судом експертизи та надання відповідного доручення;

готує на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновки про наявність ознак приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства щодо державних підприємств чи підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків;

готує та подає на затвердження Кабінету Міністрів України у встановленому порядку типові документи щодо здійснення процедур банкрутства;

здійснює інші передбачені законодавством повноваження.

Стаття 3. Заходи щодо запобігання банкрутству боржника та позасудові процедури

1. Засновники (учасники) боржника — юридичної особи, власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству підприємства-боржника.

2. Власником майна боржника державного чи приватного підприємства, засновниками (учасниками) боржника — юридичної особи, кредиторами боржника, іншими особами в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника може бути надана фінансова допомога в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація).

3. Надання фінансової допомоги боржнику зобов'язує його взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу в порядку, встановленому законом.

4. Досудова санація державних підприємств провадиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування. Обсяг коштів для проведення досудової санації державних підприємств за рахунок коштів Державного бюджету України щорічно встановлюється законом про Державний бюджет України. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, уповноваженим управляти майном боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Досудова санація державних підприємств провадиться відповідно до законодавства.

Стаття 3-1. Арбітражний керуючий

1. Якщо інше не передбачено цим Законом, арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) може бути призначено фізичну особу — суб'єкта підприємницької діяльності, яка має вищу юридичну або економічну освіту, володіє спеціальними знаннями та не є зацікавленою особою щодо боржника і кредиторів. Згідно з цим Законом одна і та ж особа може виконувати функції арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство відповідно до вимог цього Закону.

2. Якщо інше не передбачено цим Законом, арбітражні керуючі діють на підставі ліцензії арбітражного керуючого, виданої уповноваженим органом у порядку, встановленому законом. Анулювання ліцензії арбітражного керуючого під час здійснення арбітражним керуючим своїх повноважень є підставою для усунення його від виконання обов'язків арбітражного керуючого під час провадження у справі про банкрутство. Про усунення арбітражного керуючого від виконання обов'язків з цих підстав під час провадження у справі господарський суд виносить ухвалу.

3. Арбітражними керуючими не можуть бути призначені:

особи, які згідно з цим Законом вважаються заінтересованими;

особи, які здійснювали раніше управління цим боржником — юридичною особою, за винятком випадків, коли з дня усунення цієї особи від управління зазначеним боржником минуло не менше трьох років, якщо інше не встановлено цим Законом;

особи, яким заборонено здійснювати цей вид підприємницької діяльності або займати керівні посади;

особи, які мають судимість за вчинення корисливих злочинів.

До призначення арбітражним керуючим особа має подати до господарського суду заяву, в якій зазначається, що вона не належить до жодної категорії вищезазначених осіб.

4. Арбітражний керуючий має право:

скликати збори і комітет кредиторів та брати в них участь з правом дорадчого голосу;

звертатися до господарського суду у випадках, передбачених цим Законом;

отримувати винагороду в розмірі та порядку, передбачених цим Законом;

залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб та спеціалізовані організації з оплатою їх діяльності за рахунок боржника, якщо інше не встановлено цим Законом чи угодою з кредиторами;

запитувати і отримувати документи або їх копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а від громадян — за їх згодою;

отримувати з державного реєстру застав інформацію про майно боржника, яке є предметом застави;

подавати до господарського суду заяву про дострокове припинення своїх обов'язків;

виконувати інші дії відповідно до закону.

5. Арбітражний керуючий зобов'язаний:

здійснювати заходи щодо захисту майна боржника;

аналізувати фінансову, господарську та інвестиційну діяльність боржника, його становище на ринках;

в порядку, установленому законодавством, надавати державному органу з питань банкрутства інформацію, необхідну для ведення Єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;

виконувати інші повноваження, передбачені цим Законом.

6. При реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти сумлінно та розумно з урахуванням інтересів боржника та його кредиторів.

7. На випадок заподіяння шкоди боржнику чи кредиторам діяльність арбітражного керуючого підлягає обов'язковому страхуванню. Порядок обов'язкового страхування діяльності арбітражних керуючих визначається законом.

8. Невиконання або неналежне виконання обов'язків, покладених на арбітражного керуючого згідно з цим Законом, що завдало значної шкоди боржнику чи кредиторам, може бути підставою для анулювання його ліцензії. Про невиконання або неналежне виконання обов'язків, покладених на арбітражного керуючого, господарський суд може винести ухвалу, яка направляється державному органу з питань банкрутства.

9. Невиконання або неналежне виконання обов'язків, покладених на арбітражного керуючого згідно з цим Законом, за відсутності наслідків, передбачених цією статтею, може бути підставою для усунення арбітражного керуючого від виконання ним своїх обов'язків, про що господарський суд виносить ухвалу.

10. Оплата послуг, відшкодування витрат арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків здійснюються в порядку, встановленому цим Законом, за рахунок коштів, одержаних від продажу майна боржника, або за рахунок коштів кредиторів чи коштів, одержаних у результаті виробничої діяльності боржника. Оплата послуг арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) за період від дня винесення господарським судом ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство і до дня першого засідання комітету кредиторів, на якому встановлюється розмір оплати послуг та відшкодування витрат арбітражного керуючого, здійснюється кредитором або боржником, за заявою якого порушено справу, у максимальному розмірі, визначеному цією статтею.

11. Кредитори можуть створювати фонд для оплати послуг, відшкодування витрат та виплати додаткової винагороди арбітражному керуючому (розпоряднику майна, керуючому санацією, ліквідатору). Формування фонду та порядок використання його коштів визначаються рішенням комітету кредиторів та затверджуються ухвалою господарського суду.

12. Оплата послуг арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) за кожен місяць здійснення ним своїх повноважень встановлюється та виплачується в розмірі, встановленому комітетом кредиторів і затвердженому господарським судом, якщо інше не встановлено цим Законом, але не менше двох мінімальних заробітних плат та не більше середньомісячної заробітної плати керівника боржника за останні дванадцять місяців його роботи перед порушенням провадження у справі про банкрутство.

13. Кредитори мають право встановлювати і виплачувати арбітражному керуючому за результатами його діяльності додаткову винагороду, розмір якої затверджується господарським судом.

14. Звіт про оплату послуг, відшкодування витрат арбітражного керуючого затверджується рішенням комітету кредиторів та ухвалою господарського суду. Ухвала може бути оскаржена у встановленому порядку.

15. Життя та здоров'я арбітражного керуючого можуть бути застраховані за рахунок коштів кредиторів у порядку, визначеному законодавством. (Закон доповнено статтею 3-1 згідно із Законом № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Стаття 4. Судові процедури, які застосовуються щодо боржника

1. Відповідно до цього Закону щодо боржника застосовуються такі судові процедури банкрутства:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності) боржника;
- ліквідація банкрута.

2. Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції. (Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1294-IV (1294-03) від 20.11.2003 р.).

Стаття 5. Законодавство, що регулює провадження у справах про банкрутство

1. Провадження у справах про банкрутство регулюється цим Законом, Господарським процесуальним кодексом України (ГПК-1991), іншими законодавчими актами України.

2. Законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом при розгляді судом справи про визнання банку неплатоспроможним (банкрутом) застосовується в частині, що не суперечить нормам Закону України «Про банки і банківську діяльність» (2121-00). (Частина друга статті 5 в редакції Закону № 2922-III (2922-02) від 10.01.2002 р.).

3. Провадження у справах про банкрутство окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності регулюється з урахуванням особливостей, передбачених розділом VI цього Закону.

4. Положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб, які діють у формі споживчого товариства, благодійного чи іншого фонду.

5. Положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб — підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

6. Справи про банкрутство гірничих підприємств (гірничодобувні підприємства, шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики, шахтовуглебудівні підприємства), створених у процесі приватизації та корпоратизації, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків і продаж акцій яких розпочався,

можуть бути порушені не раніше ніж через один рік від початку виконання плану приватизації (розміщення акцій). (Статтю 5 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 597-IV (597-03) від 06.03.2003, в редакції Закону № 1499-IV (1499-04) від 17.02.2004 р.).

7. Положення цього Закону не застосовуються до юридичних осіб — казенних підприємств.

8. Положення цього Закону не застосовуються до юридичних осіб — підприємств, що є об'єктами права комунальної власності, якщо стосовно них виключно на пленарному засіданні відповідної ради органів місцевого самоврядування прийняті рішення щодо цього.

9. Провадження у справах про банкрутство за участю кредиторів-нерезидентів регулюється цим Законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

10. Порядок виконання в Україні рішень судів іноземних держав у справах про банкрутство визначається відповідними міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У разі відсутності міжнародних договорів України рішення судів іноземних держав у справах про банкрутство визнаються на території України взаємно, якщо інше не передбачено законом.

Розділ II. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Стаття 6. Підвідомчість, підсудність, право та підстава порушення справи про банкрутство

1. Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника.

2. Право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають боржник, кредитор.

3. Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.

Стаття 7. Заява про порушення справи про банкрутство

1. Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності (його представником) і повинна містити:

найменування господарського суду, до якого подається заява;

найменування (прізвище, ім'я та по батькові) боржника, його поштову адресу;

найменування кредитора, його поштову адресу, якщо кредитором є юридична особа, якщо кредитор — фізична особа, в заяві зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, а також місце його проживання;

номер (код), що ідентифікує кредитора як платника податків і зборів (обов'язкових платежів);

виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, з зазначенням суми боргових вимог кредиторів, а також строку їх виконання, розміру неустойки (штрафів, пені), реквізитів розрахункового документа про списання коштів з банківського або кореспондентського рахунку боржника та дату його прийняття банківською установою боржника до виконання;

перелік документів, що додаються до заяви.

2. Заява боржника повинна містити крім відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, такі відомості:

суму вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями у розмірі, який не оспорується боржником;

розмір заборгованості із страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, по податках і зборах (обов'язкових платежах); (Абзац третій частини другої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005) розмір заборгованості по відшкодуванню шкоди, заподіяної життю та здоров'ю, виплаті заробітної плати та вихідної допомоги працівникам боржника, виплаті авторської винагороди;

відомості про наявність у боржника майна, у тому числі грошових сум і дебіторської заборгованості;

найменування банків, що здійснюють розрахунково-касове і кредитне обслуговування боржника.

3. До заяви боржника додаються:

рішення власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника про звернення боржника до господарського суду з заявою, крім випадків, передбачених частиною п'ятою цієї статті;

(Абзац другий частини третьої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) бухгалтерський баланс на останню звітну дату, підписаний керівником і бухгалтером підприємства-боржника;

перелік і повний опис заставленого майна із зазначенням його місцезнаходження та вартості на момент виникнення права застави;

протокол загальних зборів працівників боржника, на якому обрано представника працівників боржника для участі в арбітражному процесі під час провадження у справі про банкрутство, а в разі неможливості скликання таких зборів — рішення конференції (зборів) представників працівників боржника; (Абзац п'ятий частини третьої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) інші документи, які підтверджують неплатоспроможність боржника.

4. Боржник подає заяву в господарський суд за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат, якщо інше не передбачено цим Законом.

5. Боржник зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство у разі виникнення таких обставин:

задоволення вимог одного або кількох кредиторів приведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;

орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;

при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;

в інших випадках, передбачених цим Законом.

6. У разі, якщо справа про банкрутство порушується за заявою боржника, боржник зобов'язаний одночасно подати план санації відповідно до вимог цього Закону.

7. Заява кредитора повинна містити крім відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, такі відомості:

розмір вимог кредитора до боржника з зазначенням розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті;

виклад обставин, що підтверджують наявність зобов'язання боржника перед кредитором, з якого виникла вимога, а також строк його виконання;

докази того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів заробітної плати, якщо інше не передбачено цим Законом;

докази обґрунтованості вимог кредитора;

інші обставини, на яких ґрунтується заява кредитора.

8. До заяви кредитора додаються відповідні документи:

рішення суду, господарського суду, які розглядали вимоги кредитора до боржника;

копія неоплаченого розрахункового документа, за яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника, з підтвердженням банківською установою боржника про прийняття цього документа до виконання із зазначенням дати прийняття, виконавчі документи (виконавчий лист, виконавчий напис нотаріуса тощо) чи інші документи, які підтверджують визнання боржником вимог кредиторів;

докази того, що вартість предмета застави є недостатньою для повного задоволення вимоги, забезпеченої заставою у разі, якщо єдина підтверджена вимога кредитора, який подає заяву, забезпечена активами боржника.

9. Заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника щодо різних зобов'язань перед цим кредитором. Кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією заявою. Така заява підписується всіма кредиторами, які об'єднали свої вимоги. При проведенні процедур банкрутства інтереси всіх кредиторів представляє комітет кредиторів, створений відповідно до цього Закону.

10. До заяви кредитора — органу державної податкової служби чи інших державних органів, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), додаються докази вжиття заходів до отримання

заборгованості по обов'язкових платежах у встановленому законодавством порядку. (Частина десята статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

11. Кредитор зобов'язаний при поданні заяви про порушення справи про банкрутство надіслати боржнику копії заяви та доданих до неї документів.

12. Якщо на момент подання заяви про порушення справи про банкрутство в суд вже надійшли одна або кілька заяв про порушення справи про банкрутство одного боржника, суд розглядає всі заяви, включаючи заяву кредитора або боржника, подану останньою.

13. Із заяв про порушення справи про банкрутство справляється державне мито відповідно до закону.

Стаття 8. Прийняття або відмова у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство

1. Суддя господарського суду приймає заяву про порушення справи про банкрутство, подану з дотриманням вимог цього Закону та Господарського процесуального кодексу України (ГПК-1991).

2. Суддя господарського суду відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство, якщо:

боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;

подано заяву про порушення справи про банкрутство ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи;

стосовно боржника юридичної чи фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності вже порушено справу про банкрутство;

якщо вимоги кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство, в сумі складають менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, якщо інше не передбачене цим Законом; вимоги кредиторів повністю забезпечені заставою.

3. У разі відмови у прийнятті заяви виноситься ухвала, яка направляється заявнику не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви разом з заявою та доданими до неї документами.

4. Ухвалу про відмову у прийнятті заяви може бути оскаржено у встановленому порядку. У разі скасування цієї ухвали заява вважається поданою в день первісного звернення до господарського суду.

Стаття 9. Повернення заяви про порушення справи про банкрутство

1. Суддя не пізніше п'яти днів з дня надходження повертає заяву про порушення справи про банкрутство і додані до неї документи без розгляду, про що виносить ухвалу, якщо:

заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;

у заяві не вказано повне найменування сторін, їх поштову адресу та інші відомості, перелічені в статті 7 цього Закону;

не подано доказів щодо сплати державного мита у встановлених порядку та розмірі;

заявник не дотримав строку, зазначеного у абзаці третьому статті 1 цього Закону;

з інших підстав, передбачених статтею 63 Господарського процесуального кодексу України (ГПК-1991), з урахуванням вимог цього Закону.

2. Повернення заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до господарського суду в загальному порядку після усунення допущеного порушення.

3. Якщо про порушення справи про банкрутство подається кілька заяв і одна заява повертається без розгляду, суддя розглядає інші заяви.

4. Ухвала про повернення заяви про порушення справи про банкрутство без розгляду може бути оскаржена у встановленому порядку.

Стаття 10. Відкликання заяви про порушення справи про банкрутство

1. Заява про порушення справи про банкрутство може бути відкликана заявниками до опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення справи про банкрутство або після такого опублікування, якщо протягом місячного строку не надійшло інших заяв кредиторів щодо задоволення їх вимог.

2. Суд виносить ухвалу про відкликання заяви, якщо це не порушує права боржника та кредиторів.

Стаття 11. Порушення провадження у справі про банкрутство

1. Суддя, прийнявши заяву про порушення справи про банкрутство, не пізніше ніж на п'ятий день з дня її надходження виносить і

направляє сторонам та державному органу з питань банкрутства ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство, в якій вказується про прийняття заяви до розгляду, про введення процедури розпорядження майном боржника, призначення розпорядника майна, дату проведення підготовчого засідання суду, яке має відбутися не пізніше ніж на тридцятий день з дня прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, якщо інше не передбачено цим Законом, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів. Якщо при прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство призначити розпорядника майна неможливо, розпорядник майна призначається на підготовчому засіданні.

2. До дати проведення підготовчого засідання боржник зобов'язаний подати в господарський суд та заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство.

3. Відзив боржника повинен містити:

наявні у боржника заперечення щодо вимог заявника (заявників); загальну суму заборгованості боржника перед кредиторами, у тому числі по заробітній платі працівникам боржника, а також заборгованості із страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, по податках і зборах (обов'язкових платежах); (Абзац третьої частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.) відомості про наявне у боржника майно, у тому числі і кошти, які знаходяться на його рахунках у банках чи інших фінансово-кредитних установах, поштові адреси банків чи інших фінансово-кредитних установ.

4. У підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує пояснення сторін, розглядає обґрунтованість заперечень боржника.

5. З метою виявлення всіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, суддя у підготовчому засіданні виносить ухвалу, якою зобов'язує заявника подати до офіційних друкованих органів у десятиденний строк за його рахунок оголошення про порушення справи про банкрутство. Газетне оголошення має містити повне найменування боржника, його поштову адресу, банківські реквізити, найменування та адресу господарського суду, номер справи, відомості про розпорядника майна.

6. Якщо боржником є державне підприємство, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, суддя виносить ухвалу про

зупинення процесу приватизації до припинення провадження у справі про банкрутство цього підприємства. Ухвала направляється органу, що здійснює управління майном боржника, державному органу з питань банкрутства та відповідному державному органу приватизації.

7. Для визначення фінансового становища боржника в підготовчому засіданні суду чи під час розгляду справи про банкрутство суддя може призначити експертизу. За дорученням суду експертиза проводиться державним органом з питань банкрутства із залученням для її проведення спеціалістів у встановленому порядку. У разі звернення до суду боржника із заявою про порушення справи про банкрутство у підготовчому засіданні з'ясовуються ознаки його неплатоспроможності.

8. Кредитор, за заявою якого порушено провадження у справі про банкрутство, має право заявити додаткові майнові вимоги до боржника у межах строку, встановленого у статті 14 цього Закону.

9. Кредитор, вимоги якого забезпечені заставою, має право заявити вимоги до боржника в частині, не забезпеченій заставою, або на суму різниці між розміром вимоги та виручкою, яка може бути отримана при продажу предмета застави, якщо вартість предмета застави недостатня для повного задоволення його вимоги.

10. Господарський суд у ухвалі про порушення справи про банкрутство може зобов'язати боржника подати аудиторський висновок або провести аудит. Якщо у боржника немає для цього коштів, господарський суд може призначити проведення аудиту за рахунок кредитора лише за згодою останнього. Відсутність аудиторського висновку не зупиняє провадження у справі про банкрутство та не є підставою для припинення провадження у справі.

11. За результатами розгляду заяви кредитора та відзиву боржника у підготовчому засіданні виноситься ухвала, в якій визначаються: розмір вимог кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство;

дата складення розпорядником майна реєстру вимог кредиторів, який має бути складений та поданий до господарського суду на затвердження не пізніше двох місяців та десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

дата попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду;

дата скликання перших загальних зборів кредиторів, які мають відбутися не пізніше трьох місяців і десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

дата засідання суду, на якому буде винесено ухвалу про санацію боржника, чи про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи припинення провадження у справі про банкрутство, яке має відбутися не пізніше шести місяців після дати проведення підготовчого засідання суду.

Суд виносить ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство за наявності підстав, передбачених статтею 40 цього Закону. Ухвала може бути оскаржена у встановленому порядку.

12. Відсутність відзиву боржника не зупиняє провадження у справі.

13. Якщо заявник не виконує вимоги ухвали господарського суду щодо публікації оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство у визначений строк, господарський суд має право залишити заяву про порушення справи про банкрутство без розгляду.

14. З дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство рішення про реорганізацію або ліквідацію юридичної особи — боржника приймається в порядку, визначеному цим Законом.

15. Після опублікування оголошення про порушення справи про банкрутство в офіційному друкованому органі всі кредитори незалежно від настання строку виконання зобов'язань мають право подавати заяви з грошовими вимогами до боржника згідно зі статтею 14 цього Закону.

16. Після залишення заяви первісного заявника без розгляду господарський суд вирішує питання про порушення провадження у справі про банкрутство за заявою іншого кредитора відповідно до календарної черговості її надходження до господарського суду.

Стаття 12. Забезпечення вимог кредиторів і мораторій на задоволення вимог кредиторів

1. Господарський суд має право за клопотанням сторін або учасників провадження у справі про банкрутство чи за своєю ініціативою вживати заходів щодо забезпечення вимог кредиторів. Господарський суд за клопотанням розпорядника майна, кредиторів або з власної ініціативи може заборонити укладати без згоди арбітражного

керуючого угоди, а також зобов'язати боржника передати цінні папери, валютні цінності, інше майно на зберігання третім особам або вжити інших заходів для збереження майна, про що виноситься ухвала.

2. У процедурі розпорядження майном за клопотанням сторін, учасників провадження у справі про банкрутство, або розпорядника майна, що містить відомості про перешкоджання керівником боржника діям розпорядника майна, а також про вчинення керівником боржника дій, що порушують права та законні інтереси боржника і кредиторів, господарський суд має право відсторонити керівника боржника від посади та покласти виконання його обов'язків на розпорядника майна. Про усунення керівника боржника від посади господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена керівником боржника у встановленому порядку.

3. Заходи щодо забезпечення вимог кредиторів діють відповідно до дня введення процедури санації і призначення керуючого санацією, або до винесення постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і призначення ліквідатора, або до затвердження господарським судом мирової угоди, або до дня винесення ухвали про відмову у визнанні боржника банкрутом. Господарський суд також має право скасувати або змінити заходи щодо забезпечення вимог кредиторів до настання вищезазначених обставин, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена в установленому порядку.

4. Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

забороняється стягнення на підставі виконавчих документів та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до законодавства;

не нараховуються неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів). (Абзац четвертий частини четвертої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

5. Мораторій на задоволення вимог кредиторів застосовується до вимог кредиторів щодо відшкодування збитків, що виникли у зв'язку з відмовою боржника від виконання зобов'язань, у порядку, передбаченому частиною десятою статті 17 цього Закону.

6. Дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на виплату заробітної плати, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, авторської винагороди. (Абзац перший частини шостої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року). Дія мораторію не поширюється на задоволення вимог кредиторів, що здійснюється боржником у порядку, встановленому статтею 14 цього Закону, або керуючим санацією згідно з планом санації, затвердженим господарським судом, або ліквідатором у ліквідаційній процедурі в порядку черговості, встановленому статтею 31 цього Закону. (Абзац третій частини шостої статті 12 виключено на підставі Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) (Абзац четвертий частини шостої статті 12 виключено на підставі Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

7. Дія мораторію припиняється з дня припинення провадження у справі про банкрутство. (Стаття 12 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Стаття 13. Розпорядник майна боржника

1. З метою забезпечення майнових інтересів кредиторів в ухвалі господарського суду про порушення провадження у справі про банкрутство або в ухвалі, прийнятій на підготовчому засіданні, вказується про введення процедури розпорядження майном боржника і призначається розпорядник майна у порядку, встановленому цим Законом.

2. Розпорядник майна призначається господарським судом із числа осіб, зареєстрованих державним органом з питань банкрутства як арбітражні керуючі, відомості про яких надаються в установленому порядку Вищому господарському суду України. Кредитори мають право запропонувати кандидатуру розпорядника майна, яка відповідає вимогам, передбаченим цим Законом.

3. Якщо інше не передбачено цим Законом, розпорядником майна може бути призначено фізичну особу — суб'єкта підприємницької

діяльності, яка має вищу юридичну чи економічну освіту або володіє спеціальними знаннями, не є заінтересованою особою стосовно боржника та кредиторів відповідно до статті 1 цього Закону і яка має ліцензію арбітражного керуючого, що видається в установленому законодавством порядку.

4. Позбавлення в установленому порядку розпорядника майна ліцензії є підставою для винесення господарським судом ухвали про усунення розпорядника майна від виконання ним своїх обов'язків.

5. Розпорядником майна не можуть призначатися особи, які: здійснювали раніше управління боржником — юридичною особою, за винятком випадків, коли з моменту усунення даної особи від управління боржником пройшло не менше трьох років; мають судимість за вчинення корисливих злочинів.

6. Ухвала суду про призначення розпорядника майна може бути оскаржена у встановленому порядку.

7. Розпорядник майна призначається на строк не більше ніж на шість місяців. Цей строк може бути продовжений або скорочений судом за клопотанням комітету кредиторів чи самого розпорядника майна або власника (органу, уповноваженого управляти майном) боржника.

8. Розпорядник майна має право:

скликати збори кредиторів і брати в них участь з правом дорадчого голосу;

аналізувати фінансове становище боржника та рекомендувати зборам кредиторів заходи щодо фінансового оздоровлення боржника;

звертатися до господарського суду у випадках, передбачених цим Законом;

одержувати винагороду у розмірі та порядку, передбачених цим Законом;

залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірній основі спеціалістів з оплатою їх діяльності з коштів боржника, якщо інше не передбачено цим Законом або рішенням комітету кредиторів;

подавати в господарський суд заяву про дострокове припинення своїх обов'язків;

здійснювати інші повноваження, передбачені цим Законом.

9. Розпорядник майна зобов'язаний:

розглядати разом з посадовими особами боржника копії заяв кредиторів про грошові вимоги до боржника, які надійшли до

господарського суду у зв'язку з порушенням справи про банкрутство та надіслані боржнику в установленому цим Законом порядку;

вести реєстр вимог кредиторів у встановленому порядку;

повідомляти кредиторів про результати розгляду їх вимог боржником та включення визнаних вимог до реєстру вимог кредиторів або про відмову визнання вимог боржником;

вживати заходів для захисту майна боржника;

аналізувати фінансову, господарську та інвестиційну діяльність боржника, його становище на товарних ринках;

виявляти ознаки фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства;

скликати збори кредиторів;

надавати державному органу з питань банкрутства відомості, необхідні для ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено справу про банкрутство;

надавати господарському суду та комітету кредиторів звіт про свою діяльність, відомості про фінансове становище боржника, пропозиції щодо можливості відновлення платоспроможності боржника;

виконувати інші функції, передбачені цим Законом.

10. При здійсненні своїх повноважень розпорядник майна зобов'язаний діяти добросовісно, розумно, враховувати інтереси боржника та його кредиторів. Розпорядник майна несе відповідальність за неналежне виконання своїх повноважень відповідно до законодавства України. Повноваження арбітражного керуючого як розпорядника майна припиняються з дня затвердження господарським судом мирової угоди чи призначення керуючого санацією або призначення ліквідатора, якщо інше не передбачено цим Законом.

11. Після призначення розпорядника майна і до припинення процедури розпорядження майном органи правління боржника не мають права без згоди розпорядника майна приймати рішення про: (Абзац перший частини одинадцятої статті 13 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року):

реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідацію боржника;

створення юридичних осіб або про участь в інших юридичних особах; створення філій та представництв;

виплату дивідендів;

проведення боржником емісії цінних паперів;

вихід із складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника.

12. Рішення про участь боржника в об'єднаннях, асоціаціях, спілках, холдингових компаніях, промислово-фінансових групах чи інших об'єднаннях юридичних осіб приймається органами управління боржника за згодою розпорядника майна.

13. Керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо:

передачі нерухомого майна в оренду, заставу, внесення зазначеного майна як внеску до статутного фонду господарського товариства або розпорядження таким майном іншим чином;

одержання та видачі позик (кредитів), поручительства і видачі гарантій, уступки вимоги, переведення боргу, а також передачі в довірче управління майна боржника;

розпорядження іншим майном боржника, балансова вартість якого складає понад один відсоток балансової вартості активів боржника.

14. Розпорядник майна не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність боржника, крім випадків, передбачених цим Законом.

15. Призначення розпорядника майна не є підставою для припинення повноважень керівника чи органу управління боржника.

16. Повноваження керівника боржника або органів управління боржника, покладені на них відповідно до законодавства чи установчих документів, можуть бути припинені у разі, якщо ними не вживаються заходи щодо забезпечення збереження майна боржника, створюються перешкоди діям розпорядника майна чи допускаються інші порушення законодавства. В такому разі за клопотанням комітету кредиторів виконання обов'язків керівника боржника ухвалою господарського суду тимчасово покладається на розпорядника майна до призначення в порядку, визначеному законодавством та установчими документами, нового керівника боржника. Про припинення повноважень керівника або органів управління боржника господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

17. З дня винесення господарським судом ухвали про припинення повноважень керівника боржника або органів управління боржника розпоряднику майна протягом трьох днів передаються бухгалтерська та інша документація боржника, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності.

Стаття 14. Виявлення кредиторів та осіб, які виявлять бажання взяти участь у санації боржника

1. Конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, протягом тридцяти днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують. Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують. Копії зазначених заяв та доданих до них документів кредитори надсилають боржнику та розпоряднику майном.

2. Вимоги конкурсних кредиторів, що заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, — не розглядаються і вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі, якою затверджує реєстр вимог кредиторів. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає.

3. Боржник разом з розпорядником майна за наслідками розгляду зазначених вимог повністю або частково визнає їх або відхиляє, з обґрунтуванням підстав відхилення, про що розпорядник майна повідомляє письмово заявників і господарський суд. Рішення боржника про невизнання вимог може бути оскаржене до господарського суду, що порушив провадження у справі про банкрутство. (Частину четверту статті 14 виключено на підставі Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

4. Заяви кредиторів за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, щодо яких є заперечення боржника, розглядаються згідно з підсудністю, що встановлена цим Законом.

6. Вимоги кредиторів, визнані боржником або господарським судом, включаються розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів. Розпорядник майна зобов'язаний окремо внести до реєстру вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їх заявами, а за їх відсутності, — згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника,

яке є предметом застави згідно з державним реєстром застав. Розпорядник майна зобов'язаний окремо внести до реєстру відомості про вимоги щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також про вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, згідно із заявами таких кредиторів та даними обліку боржника.

7. Фізичні особи та (або) юридичні особи, які бажають взяти участь у санації боржника (далі — інвестори), можуть подати розпоряднику майна заяву про участь у санації боржника та свої пропозиції щодо санації (план санації). (Стаття 14 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Стаття 15. Попереднє засідання господарського суду

1. Попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше трьох місяців після проведення підготовчого засідання суду. Про попереднє засідання суду повідомляються сторони, а також інші учасники провадження у справі про банкрутство, визнані такими відповідно до цього Закону.

2. У попередньому засіданні господарський суд розглядає реєстр вимог кредиторів, вимоги кредиторів, щодо яких були заперечення боржника і які не були включені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів.

За результатами розгляду господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначається розмір визнаних судом вимог кредиторів, які включаються розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, та призначається дата проведення зборів кредиторів. Реєстр вимог кредиторів повинен включати усі визнані судом вимоги кредиторів.

У реєстрі вимог кредиторів повинні міститися відомості про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями чи зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), черговість задоволення кожної вимоги, окремо розмір неустойки (штрафу, пені). (Абзац четвертий частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

Ухвала є підставою для визначення кількості голосів, які належать кожному кредитору при прийнятті рішення на зборах (комітеті) кредиторів.

3. Копію ухвали господарський суд направляє сторонам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство, а також державному органу з питань банкрутства.

Стаття 16. Проведення зборів кредиторів і утворення комітету кредиторів

1. Протягом десяти днів після винесення ухвали за результатами попереднього засідання господарського суду розпорядник майна повідомляє кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів про місце і час проведення зборів кредиторів та організовує їх проведення.

Учасниками зборів кредиторів з правом вирішального голосу є кредитори, вимоги яких включені до реєстру вимог кредиторів. У зборах можуть брати участь представник працівників боржника та арбітражний керуючий з правом дорадчого голосу.

2. Збори кредиторів вважаються повноважними незалежно від кількості голосів кредиторів, які беруть участь у зборах, якщо всіх кредиторів було письмово повідомлено про час і місце проведення зборів відповідно до частини першої цієї статті.

Кількість голосів кредиторів визначається відповідно до частини четвертої цієї статті.

3. Збори кредиторів скликаються арбітражним керуючим за його ініціативою або ініціативою комітету кредиторів чи інших кредиторів, сума вимог яких складає не менше однієї третини всіх вимог, включених до реєстру вимог кредиторів, або за ініціативою однієї третини кількості голосів кредиторів.

Збори кредиторів на вимогу комітету кредиторів або окремих кредиторів скликаються арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) протягом двох тижнів з дня надходження письмової вимоги про їх скликання.

Збори кредиторів проводяться за місцезнаходженням боржника.

4. Кредитори, у тому числі і органи державної податкової служби, інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), мають на зборах кредиторів кількість голосів, пропорційну сумі вимог кредиторів, включених до реєстру вимог кредиторів, кратній тисячі гривень. (Частина четверта статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

5. До компетенції зборів кредиторів належить прийняття рішення про: вибори членів комітету кредиторів; визначення кількісного складу комітету кредиторів, визначення його повноважень, дострокове припинення повноважень комітету кредиторів або окремих його членів; інші питання, передбачені цим Законом.

6. На час дії процедур банкрутства збори кредиторів обирають комітет кредиторів у складі не більше семи осіб.

Вибори комітету кредиторів проводяться за списком відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх на зборах кредиторів, визначених відповідно до частини четвертої цієї статті.

7. Рішення про створення та склад комітету кредиторів направляється до господарського суду.

8. До компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення про:

вибори голови комітету;

скликання зборів кредиторів;

підготовку та укладення мирової угоди;

внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника;

звернення до господарського суду з клопотанням про відкриття процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, припинення повноважень арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) та про призначення нового арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), надання згоди на укладення арбітражним керуючим значних угод боржника чи угод боржника, щодо яких є заінтересованість;

інші питання, передбачені цим Законом.

У роботі комітету має право брати участь з правом дорадчого голосу арбітражний керуючий, представник працівників боржника та при необхідності представник органу, уповноваженого управляти майном боржника, представник органу місцевого самоврядування.

9. Рішення зборів (комітету) кредиторів вважається прийнятим більшістю голосів кредиторів, якщо за нього проголосували присутні на зборах (комітеті) кредитори, кількість голосів яких визначається відповідно до частини четвертої цієї статті.

**Стаття 17. Винесення ухвали про санацію боржника,
призначення керуючого санацією та його повноваження**

1. Господарський суд за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном, установленого відповідно до цього Закону, має право винести ухвалу про проведення санації боржника та призначення керуючого санацією. (Абзац перший частини першої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Санація вводиться на строк не більше дванадцяти місяців.

За клопотанням комітету кредиторів чи керуючого санацією або інвесторів цей строк може бути продовжено ще до шести місяців або скорочено.

2. Комітет кредиторів приймає рішення про погодження кандидатури керуючого санацією, вибір інвестора (інвесторів), схвалення плану санації боржника.

Кандидатури керуючого санацією та інвестора (інвесторів) можуть бути запропоновані комітету кредиторів будь-яким із кредиторів, представником органу, уповноваженого управляти майном боржника. Керуючим санацією може бути запропоновано особу, яка виконувала повноваження розпорядника майна, або керівник підприємства, якщо на це є згода комітету кредиторів та (або) інвесторів.

3. Одночасно з винесенням ухвали про санацію господарський суд своєю ухвалою призначає керуючого санацією за наявності у нього ліцензії, крім випадків, передбачених цим Законом.

Ухвала про проведення санації та призначення керуючого санацією набирає чинності з дня її ухвалення, але може бути оскаржена у встановленому порядку. (Абзац другий частини третьої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

4. З дня винесення ухвали про санацію:

керівник боржника відсторонюється від посади у порядку, визначеному законодавством про працю, управління боржником переходить до керуючого санацією, крім випадку, передбаченого статтею 53 цього Закону; (Абзац другий частини четвертої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

припиняються повноваження органів управління боржника — юридичної особи, повноваження органів управління передаються керуючому санацією.

Органи управління боржника протягом трьох днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей; (Абзац третій частини четвертої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року)

арешт на майно боржника та інші обмеження дій боржника щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації, у разі, якщо вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів. (Абзац четвертий частини четвертої статті 17 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) (Абзац п'ятий частини четвертої статті 17 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

5. Керуючий санацією має право:

розпоряджатися майном боржника з урахуванням обмежень, передбачених цим Законом;

укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші угоди;

подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними. (Частина п'ята статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

6. Керуючий санацією зобов'язаний:

прийняти в господарське відання майно боржника та організувати проведення його інвентаризації;

відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;

розробити та подати на затвердження комітету кредиторів план санації боржника; (Абзац четвертий частини шостої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

організувати ведення бухгалтерського і статистичного обліку та фінансової звітності;

здійснювати заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості перед боржником; від імені боржника заявляти позови про стягнення заборгованості з дебіторів боржника, а також з осіб, які несуть з боржником відповідно до закону або договору субсидіарну (додаткову) чи солідарну відповідальність; (Абзац шостий частини

шостої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

розглядати вимоги кредиторів щодо зобов'язань боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника та санації;

заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог кредиторів, зазначених в абзаці сьомому цієї частини;

звітувати перед комітетом кредиторів щодо послідовної реалізації плану санації;

повідомляти у десятиденний строк з дня винесення господарським судом відповідної ухвали державний орган з питань банкрутства про своє призначення, затвердження мирової угоди, закінчення виконання плану санації, звільнення від обов'язків;

забезпечувати визначення початкової вартості майна шляхом проведення незалежної оцінки в разі відчуження майна у процедурі санації; (Частину шосту статті 17 доповнено абзацом згідно із Законом № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005 р.);

здійснювати інші повноваження, передбачені цим Законом.

7. Затвердження звіту керуючого санацією або дострокове припинення процедури санації тягне за собою припинення повноважень арбітражного керуючого як керуючого санацією, про що зазначається у відповідній ухвалі суду.

У разі дострокового припинення процедури санації у зв'язку з укладенням мирової угоди або погашенням вимог кредиторів керуючий санацією продовжує виконувати повноваження керівника (органів управління) боржника до призначення в установленому порядку керівника (органів управління) боржника.

8. Керуючий санацією може бути звільнений господарським судом від виконання повноважень керуючого санацією, про що виноситься ухвала, у таких випадках:

за його заявою;

на підставі рішення комітету кредиторів у разі невиконання чи неналежного виконання ним своїх обов'язків. При цьому комітет кредиторів повинен запропонувати кандидатуру іншого керуючого санацією, про що виноситься ухвала господарського суду. Ухвала господарського суду про звільнення керуючого санацією може бути оскаржена у встановленому порядку, що не зупиняє її виконання.

9. Власник майна боржника (орган управління майном боржника) не може обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника.

Значні угоди та угоди, щодо яких є заінтересованість, укладаються керуючим санацією тільки за згодою комітету кредиторів, якщо інше не передбачено цим Законом або планом санації.

10. Керуючий санацією в тримісячний строк з дня прийняття рішення про санацію має право відмовитися від виконання договорів боржника, укладених до порушення провадження у справі про банкрутство, не виконаних повністю або частково, якщо:

виконання договору завдає збитків боржнику; (Абзац другий частини десятої статті 17 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

договір є довгостроковим (понад один рік) або розрахованим на одержання позитивних результатів для боржника в довгостроковій перспективі, крім випадків випуску продукції з технологічним циклом, більшим за строки санації боржника;

виконання договору створює умови, що перешкоджають відновленню платоспроможності боржника.

Сторона договору, щодо якого прийнято рішення керуючим санацією про відмову від його виконання, має право в тридцятиденний строк з дня прийняття рішення керуючим санацією вимагати в установленому порядку відшкодування збитків, які виникли у зв'язку з відмовою від виконання договору, в процедурі провадження у справі про банкрутство.

11. Угода боржника, у тому числі та, що укладена до винесення господарським судом ухвали про санацію, може бути визнана господарським судом за заявою керуючого санацією відповідно до цивільного законодавства недійсною, якщо:

угода укладена боржником із заінтересованими особами і в результаті якої кредиторам завдані чи можуть бути завдані збитки;

угода укладена боржником з окремим кредитором чи іншою особою протягом шести місяців, що передували дню винесення ухвали про санацію, і надає перевагу одному кредитору перед іншими або пов'язана з виплатою (видачею) частки (паю) в майні боржника у зв'язку з його виходом зі складу учасників боржника.

Все отримане за такою угодою повертається сторонам.

Розгляд заяв керуючого санацією про визнання угод недійсними і повернення всього отриманого за такою угодою здійснюється

господарським судом у процедурі провадження у справі про банкрутство. (Частина одинадцята статті 17 в редакції Законів № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002, № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) (Частину дванадцятую статті 17 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

13. У разі визнання господарським судом боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією продовжує виконувати свої обов'язки до моменту передачі справ ліквідатору або призначення його ліквідатором у встановленому цим Законом порядку.

14. Якщо порушено провадження у справі про банкрутство державного підприємства, його трудовий колектив має переважне право вимагати передачі йому цілісного майнового комплексу підприємства-боржника в оренду за умови взяття на себе грошових зобов'язань боржника і за наявності згоди на це кредиторів.

Стаття 18. План санації боржника

1. Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення план санації боржника, крім випадків, передбачених цим Законом.

План санації повинен містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, умови участі інвесторів, за їх наявності, у повному або частковому задоволенні вимог кредиторів, зокрема шляхом переведення боргу (частини боргу) на інвестора, строк та черговість виплати боржником або інвестором боргу кредиторам та умови відповідальності інвестора за невиконання взятих згідно з планом санації зобов'язань.

План санації повинен передбачати строк відновлення платоспроможності боржника. Платоспроможність вважається відновленою за відсутності ознак банкрутства, визначених цим Законом.

У разі наявності інвесторів план санації розробляється та погоджується за участю інвесторів.

План санації може містити умови про: (Частину першу статті 18 доповнено абзацом згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) виконання зобов'язань боржника третіми особами; (Частину першу статті 18 доповнено абзацом згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року):

обмін вимог кредиторів на активи боржника та (або) його корпоративні права; (Частину першу статті 18 доповнено абзацом згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року);

задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить закону. (Частину першу статті 18 доповнено абзацом згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

2. Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містять план санації, можуть бути:

реструктуризація підприємства;

перепрофілювання виробництва;

закриття нерентабельних виробництв;

відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода;

ліквідація дебіторської заборгованості;

реструктуризація активів боржника відповідно до вимог цього Закону; (Частину другу статті 18 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року);

продаж частини майна боржника;

зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) боржника, зокрема шляхом переведення на нього боргу (частини боргу), та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;

виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;

продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств);

одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації, який відшкодується в першу чергу згідно зі статтею 31 цього Закону за рахунок реалізації майна боржника;

звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі реалізації плану санації. Вихідна допомога у цьому разі виплачується за рахунок інвестора, а за його відсутності — за рахунок реалізації майна боржника або за рахунок кредиту, одержаного для цієї мети;

інші способи відновлення платоспроможності боржника.

3. Інвестор (інвестори) за умови виконання зобов'язань, передбачених планом санації, може набувати прав власності на майно боржника відповідно до законодавства та плану санації.

4. План санації розглядається комітетом кредиторів, який скликається керуючим санацією в чотиримісячний строк з дня винесення господарським судом ухвали про санацію, якщо інше не передбачено цим Законом. Керуючий санацією письмово повідомляє членів комітету кредиторів про дату і місце проведення засідання комітету і за два тижні до проведення комітету кредиторів надає можливість попередньо ознайомитися з планом санації.

План санації вважається схваленим, якщо на засіданні комітету кредиторів таке рішення було підтримано більш як половиною голосів кредиторів — членів комітету кредиторів.

5. Комітет кредиторів може прийняти одне з таких рішень:

схвалити план санації та подати його на затвердження господарського суду;

відхилити план санації і звернутися до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

відхилити план санації, звернутися до господарського суду з клопотанням про звільнення керуючого санацією від виконання ним обов'язків та про призначення нового керуючого санацією. Зазначене рішення повинно містити дату скликання чергового засідання комітету кредиторів для розгляду нового плану санації, яке має відбутися не пізніше ніж у місячний строк з дня прийняття рішення про відхилення плану санації.

Схвалений комітетом кредиторів план санації та протокол засідання комітету кредиторів подаються керуючим санацією в господарський суд на затвердження не пізніше п'яти днів з дня проведення засідання комітету кредиторів. Протокол засідання комітету кредиторів може містити особливу думку кредиторів, які голосували проти порядку і строків погашення заборгованості, передбачених у плані санації.

Керуючий санацією зобов'язаний попередньо погоджувати план санації боржника з органом, уповноваженим управляти державним майном, стосовно підприємства-боржника, у майні якого частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків.

Господарський суд затверджує план санації боржника, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

6. Якщо протягом шести місяців з дня винесення ухвали про санацію в господарський суд не буде подано плану санації боржника, господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури відповідно до цього Закону.

У разі схвалення комітетом кредиторів плану санації, який передбачає більший строк санації боржника, ніж початково встановлений, господарський суд продовжує строк санації, якщо є підстави вважати, що продовження строку санації і виконання плану санації приведе до відновлення платоспроможності боржника.

7. Керуючий санацією щоквартально звітує перед комітетом кредиторів.

8. У разі порушення сторонами умов угод, укладених згідно з планом санації, під час проведення процедури санації захист порушеного права, що виникло у зв'язку з проведенням процедури санації, здійснюється в процедурі провадження у справі про банкрутство.

Стаття 19. Продаж в процедурі санації майна боржника як цілісного майнового комплексу

1. З метою відновлення платоспроможності та задоволення вимог кредиторів боржника план санації може передбачати продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу.

Заходи до забезпечення вимог кредиторів стосовно майна боржника, яке підлягає продажу згідно з планом санації, скасовуються ухвалою господарського суду.

2. При продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу в установленому порядку відчужуються всі види майна, призначеного для здійснення підприємницької діяльності боржника, у тому числі приміщення, споруди, обладнання, інвентар, сировина, продукція, права вимоги, права на знаки (позначення), що індивідуалізують боржника, його продукцію (роботи, послуги) (фірмове найменування, знаки для товарів і послуг), інші права, які належать боржнику, за винятком прав і обов'язків, які не можуть бути передані іншим особам.

3. При продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу, що здійснюється відповідно до цієї статті, грошові зобов'язання та зобов'язання щодо сплати страхових

внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) підприємства-боржника на дату прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство не включаються до складу майнових активів підприємства-боржника. (Частина третя статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

4. При продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу всі трудові договори (контракти), що укладені до дати продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, зберігають силу, при цьому права та обов'язки роботодавця переходять до покупця майна боржника.

5. Сума, одержана від продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу, включається до складу майнових активів боржника.

6. Продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу провадиться на відкритих торгах, якщо інше не передбачено планом санації, в порядку, передбаченому законодавством, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Керуючий санацією виступає організатором торгів або залучає для цих цілей спеціалізовану організацію. Спеціалізована організація не може бути заінтересованою особою стосовно кредитора чи боржника.

7. Керуючий санацією зобов'язаний опублікувати оголошення про продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу на відкритих торгах у офіційних друкованих органах за тридцять днів до дати проведення торгів.

8. В оголошенні про продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу повинні зазначатися:

відомості про цілісний майновий комплекс і порядок ознайомлення з ним, граничні строки подання заявок на участь у торгах, але не більше місяця з дня опублікування оголошення;

час, місце та форма проведення торгів;

порядок оформлення участі у торгах;

початкова вартість цілісного майнового комплексу, визначена відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність; (Абзац п'ятий частини восьмої статті 19 в редакції Закону № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005 р.);

розмір завдатку, строк і порядок внесення завдатку;

порядок оформлення результатів торгів.

9. У разі якщо протягом строку, зазначеного в оголошенні, надійшла заявка на участь у відкритих торгах з продажу цілісного майнового комплексу від одного заявника, торги не проводяться. За згодою комітету кредиторів цілісний майновий комплекс може бути продано такому заявнику без проведення повторних торгів.

10. Торги проводяться у формі аукціону, крім випадків, передбачених цим Законом.

Особа, яка перемогла на аукціоні, та керуючий санацією в день проведення аукціону підписують протокол, в якому вказуються умови придбання цілісного майнового комплексу, про що укладається договір купівлі-продажу.

У разі проведення торгів у формі конкурсу умови конкурсу погоджуються із комітетом кредиторів.

У разі проведення торгів у формі конкурсу на підставі протоколу, підписаного переможцем конкурсу та організатором торгів у день проведення конкурсу, не пізніше п'ятнадцяти днів з дати проведення конкурсу підписується договір купівлі-продажу цілісного майнового комплексу.

11. Сума завдатку, сплачена особою, яка виграла торги, у разі її відмови від підписання протоколу чи договору купівлі-продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, включається до складу майна боржника за вирахуванням витрат організатора торгів на його проведення.

Якщо боржник за рахунок суми, вирученої від продажу майна як цілісного майнового комплексу, задовольняє вимоги кредиторів у повному обсязі, провадження у справі про банкрутство боржника підлягає припиненню господарським судом за заявою керуючого санацією.

12. Якщо суми, вирученої від продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, недостатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, керуючий санацією пропонує кредиторам укласти мирову угоду.

У разі якщо мирова угода не укладена, господарський суд визнає боржника банкрутом та відкриває ліквідаційну процедуру.

До затвердження господарським судом мирової угоди або визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією не має права здійснювати розрахунки з кредиторами.

Стаття 20. Продаж в процедурі санації частини майна боржника

1. З метою відновлення платоспроможності боржника та задоволення вимог кредиторів план санації може передбачати продаж частини майна боржника на відкритих торгах. Керуючий санацією після проведення інвентаризації та оцінки майна боржника має право почати продаж частини майна боржника на відкритих торгах. Заходи до забезпечення вимог кредиторів стосовно частини майна боржника, яка підлягає продажу згідно з планом санації, скасовуються ухвалою господарського суду.

2. Майно боржника, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах. У закритих торгах беруть участь особи, які відповідно до законодавства можуть мати зазначене майно у власності чи на підставі іншого речового права.

Продаж частини майна боржника — державного підприємства в процедурі санації проводиться відповідно до законодавчих актів з питань приватизації з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

3. Початкова вартість майна боржника, що виставляється на торги, визначається відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» (2658-01), інших нормативно-правових актів. (Частина третя статті 20 в редакції Закону № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005 р.).

4. Переможець торгів зобов'язаний заплатити продажну ціну майна боржника в строк, передбачений протоколом або договором купівлі-продажу, але не пізніше місяця після дня проведення торгів.

5. Майно боржника, не продане на перших торгах, виставляється на повторні торги, якщо інше не передбачено планом санації. Майно, не продане на повторних торгах, може бути реалізовано керуючим санацією за згодою комітету кредиторів на підставі договору купівлі-продажу, укладеного без проведення торгів.

Стаття 21. Звіт керуючого санацією

1. За п'ятнадцять днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією зобов'язаний надати комітету кредиторів письмовий звіт і повідомити членів комітету кредиторів про час і місце проведення засідання комітету кредиторів. (Частина перша статті 21 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

2. Звіт керуючого санацією має містити:
баланс боржника на останню звітну дату;
рахунок прибутків і збитків боржника;
відомості про наявність у боржника грошових коштів, які можуть бути спрямовані на задоволення вимог кредиторів боржника;
відомості про дебіторську заборгованість боржника на дату подання звіту та про нереалізовані права вимоги боржника;
відомості про стан кредиторської заборгованості боржника на дату подання звіту. (Абзац шостий частини другої статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

3. До звіту керуючого санацією додаються докази задоволення вимог конкурсних кредиторів згідно з реєстром. (Абзац перший частини третьої статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Одночасно із звітом керуючий санацією вносить до комітету кредиторів одну з пропозицій: (Абзац другий частини третьої статті 21 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року):

про прийняття рішення про дострокове припинення процедури санації у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника;

про прийняття рішення щодо припинення процедури санації і укладення мирової угоди; (Абзац четвертий частини третьої статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

про звернення до господарського суду з клопотанням про продовження процедури санації;

про звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

4. Звіт керуючого санацією має бути розглянутий комітетом кредиторів не пізніше десяти днів від дати його надходження. (Частина четверта статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

5. За наслідками розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до господарського суду з клопотанням щодо:

припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника;

продовження встановленого строку процедури санації;

припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

припинення процедури санації і укладення мирової угоди.

У разі виникнення обставин, що є підставою для припинення процедури санації, комітет кредиторів може прийняти відповідне рішення за відсутності звіту керуючого санацією. (Частина п'ята статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

6. Якщо комітетом кредиторів не прийнято жодне з цих рішень або таке рішення не подано в господарський суд протягом п'ятнадцяти днів з дня закінчення санації чи виникнення підстав для її дострокового припинення, господарський суд розглядає питання про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури в порядку, передбаченому цим Законом. (Частина шоста статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

7. Звіт керуючого санацією, розглянутий комітетом кредиторів, і протокол засідання комітету кредиторів направляються в господарський суд не пізніше п'яти днів після дати проведення засідання комітету кредиторів.

До звіту керуючого санацією додаються реєстр вимог кредиторів і, за наявності, скарги кредиторів, які голосували проти прийнятого комітетом кредиторів рішення або не брали участі в голосуванні. (Частина сьома статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

8. Звіт керуючого санацією та скарги кредиторів розглядаються на засіданні господарського суду. Про час і місце розгляду повідомляються керуючий санацією та кредитори, які подали скарги.

9. Якщо комітет кредиторів прийняв рішення про припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника, звіт керуючого санацією підлягає затвердженню господарським судом, якщо інше не передбачено цим Законом.

У разі встановлення господарським судом обґрунтованості скарг кредиторів господарський суд може відмовити у затвердженні звіту керуючого санацією. (Частина дев'ята статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

10. Про затвердження звіту керуючого санацією або про відмову в затвердженні зазначеного звіту, чи про продовження санації, або про затвердження мирової угоди виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

11. Якщо розрахунки з кредиторами не проведено у строки, передбачені планом санації, господарський суд у разі відсутності клопотання комітету кредиторів про продовження термінів, передбачених планом санації, і внесення відповідних змін до плану санації визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру. (Частина одинадцята статті 21 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

12. Розрахунки з кредиторами, вимоги яких включені до реєстру, проводяться керуючим санацією починаючи з дати, зазначеної у затвердженому господарським судом плані санації, в порядку черговості, установленому статтею 31 цього Закону. (Частина дванадцята статті 21 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.) (Частину тринадцяту статті 21 виключено на підставі Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року) (Частину чотирнадцяту статті 21 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.) (Частину п'ятнадцяту статті 21 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

16. Копія ухвали господарського суду та звіту керуючого санацією направляється державному органу з питань банкрутства.

Розділ III. ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА

Стаття 22. Постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

1. У випадках, передбачених цим Законом, господарський суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

2. Строк ліквідаційної процедури не може перевищувати дванадцяти місяців. Господарський суд може продовжити цей строк на шість місяців, якщо інше не передбачено цим Законом.

Стаття 23. Наслідки визнання боржника банкрутом

1. З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

підприємницька діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу;

строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута та зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав; (Абзац третій частини першої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банкрута;

відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;

укладення угод, пов'язаних з відчуженням майна банкрута чи передачею його майна третім особам, допускається в порядку, передбаченому цим розділом;

скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури;

виконання зобов'язань боржника, визнаного банкрутом, здійснюється у випадках і порядку, передбаченому цим розділом.

2. З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, про що робиться запис у його трудовій книжці, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута, якщо цього не було зроблено раніше.

3. Опублікування відомостей про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури здійснюється ліквідатором у офіційних друкованих органах за рахунок банкрута у п'ятиденний строк з дня прийняття постанови про визнання боржника банкрутом.

4. Не дозволяється опублікування або розголошення іншим чином відомостей про визнання боржника банкрутом до дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом.

5. Відомості про визнання боржника банкрутом і про відкриття ліквідаційної процедури повинні містити:

найменування та інші реквізити боржника, визнаного банкрутом;
найменування господарського суду, в провадженні якого знаходиться справа про банкрутство;

дату прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
відомості про ліквідатора (ліквідаційну комісію).

Стаття 24. Функції господарського суду у ліквідаційній процедурі

1. У постанові про визнання боржника банкрутом господарський суд відкриває ліквідаційну процедуру, призначає ліквідатора в порядку, передбаченому для призначення керуючого санацією.

Господарський суд має право призначити ліквідатором особу, яка виконувала повноваження розпорядника майна або (та) керуючого санацією боржника.

2. За клопотанням ліквідатора, погодженим з комітетом кредиторів, господарський суд призначає членів ліквідаційної комісії. У разі ліквідації державного підприємства або підприємства, у статутному фонді якого державна частка складає більш ніж двадцять п'ять відсотків, господарський суд призначає членами ліквідаційної комісії представника державного органу з питань банкрутства та при необхідності — органу місцевого самоврядування.

3. Ліквідатор (ліквідаційна комісія) виконують свої повноваження до завершення ліквідаційної процедури в порядку, встановленому цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

4. У ліквідаційній процедурі господарський суд:
розглядає скарги на дії учасників ліквідаційної процедури;
здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом.

Стаття 25. Повноваження ліквідатора та членів ліквідаційної комісії

1. Ліквідатор з дня свого призначення здійснює такі повноваження:
приймає до свого відання майно боржника, вживає заходів по забезпеченню його збереження;

виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута;
здійснює інвентаризацію та оцінку майна банкрута згідно з законодавством;

аналізує фінансове становище банкрута;
виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута;
очолює ліквідаційну комісію та формує ліквідаційну масу;
пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення дебіторської заборгованості банкруту;

має право отримувати кредит для виплати вихідної допомоги працівникам, що звільняються внаслідок ліквідації банкрута, який відшкодовується в першу чергу згідно зі статтею 31 цього Закону за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банкрута;

з дня визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури повідомляє працівників банкрута про звільнення та здійснює його відповідно до законодавства України про працю.

Виплата вихідної допомоги звільненим працівникам банкрута провадиться ліквідатором у першу чергу за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банкрута або отриманого для цієї мети кредиту;

заявляє в установленому порядку заперечення по заявлених до боржника вимогах поточних кредиторів за зобов'язаннями, які виникли під час провадження у справі про банкрутство, і є неоплаченими; (Абзац одинадцятий частини першої статті 25 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002р.) з підстав, передбачених частиною десятою статті 17 цього Закону, подає до господарського суду заяви про визнання недійсними угод боржника; (Абзац дванадцятий частини першої статті 25 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.);

вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб;

передає у встановленому порядку на зберігання документи банкрута, які відповідно до нормативно-правових документів підлягають обов'язковому зберіганню;

реалізує майно банкрута для задоволення вимог, включених до реєстру вимог кредиторів, у порядку, передбаченому цим Законом;

повідомляє про своє призначення державний орган з питань банкрутства в десятиденний строк з дня прийняття рішення господарським судом та надає державному органу з питань банкрутства інформацію для ведення єдиної бази даних щодо підприємств-банкрутів; здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом.

2. Протягом п'ятнадцяти днів з дня призначення ліквідатора відповідні посадові особи банкрута зобов'язані передати бухгалтерську

та іншу документацію банкрута, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності банкрута ліквідатору. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи банкрута несуть відповідальність відповідно до законів України. (Абзац перший частини другої статті 25 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

З дня призначення ліквідатора до нього переходять права керівника (органів управління) юридичної особи — банкрута.

Ліквідатор (арбітражний керуючий) має право замовити виготовлення дубліката печатки та штампів у разі їх втрати.

3. До складу ліквідаційної комісії включаються представники кредиторів, фінансових органів, а в разі необхідності — також представники державного органу у справах нагляду за страховою діяльністю, Антимонопольного комітету України, державного органу з питань банкрутства, якщо банкрутом визнано державне підприємство, та представник органів місцевого самоврядування.

4. Дії ліквідатора (ліквідаційної комісії) можуть бути оскаржені до господарського суду власником майна (органом, уповноваженим управляти майном) банкрута; особою, яка відповідає за зобов'язаннями банкрута; кожним кредитором окремо або комітетом кредиторів; особою, яка, посилаючись на свої права власника або іншу підставу, передбачену законом чи договором, оспорує правомірність віднесення майнових активів або коштів до ліквідаційної маси.

5. При здійсненні своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається виходячи з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Стягнені суми включаються в ліквідаційну масу і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленої статтею 31 цього Закону.

Стаття 26. Ліквідаційна маса

1. Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури та виявлені в ході ліквідаційної процедури, включаються до складу ліквідаційної маси, за винятком об'єктів житлового фонду, в тому числі гуртожитків,

дитячих дошкільних закладів та об'єктів комунальної інфраструктури, які в разі банкрутства підприємства передаються в порядку, встановленому законодавством, до комунальної власності відповідних територіальних громад без додаткових умов і фінансуються в установленому порядку. (Частина перша статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2453-IV (2453-05) від 03.03.2005 р.).

2. Речі, визначені родовими ознаками, що належать банкруту на праві володіння або користування, включаються до складу ліквідаційної маси.

Майно банкрута, що є предметом застави, включається до складу ліквідаційної маси, але використовується виключно для першочергового задоволення вимог заставодержателя.

3. Індивідуально визначені речі, що належать банкруту на підставі речових прав, крім права власності і повного господарського відання, не можуть бути включені до складу ліквідаційної маси.

4. За наявності у складі майна банкрута майна, виключеного з обороту, ліквідатор зобов'язаний передати його іншим особам в установленому порядку.

5. Ліквідатор, виявивши частку, яка належить банкруту в спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів в установленому порядку порушує питання про виділення цієї частки.

6. Активи, включені до складу іпотечного покриття іпотечних облігацій, не включаються до ліквідаційної маси емітента іпотечних облігацій та управителя іпотечним покриттям. Відчуження цих активів, у тому числі примусове, здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про іпотечні облігації» (3273-05). (Статтю 26 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 3273-IV (3273-05) від 22.12.2005 р.) (Статтю 27 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.) (Статтю 28 виключено на підставі Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Стаття 29. Оцінка майна банкрута

1. Майно, на яке звертається стягнення у ліквідаційній процедурі, оцінюється арбітражним керуючим у порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність. У разі продажу майна на аукціоні вартість майна, що визначається шляхом його оцінки, є початковою вартістю. (Частина перша статті 29 в редакції Закону № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005 р.).

2. Для здійснення оцінки майна арбітражний керуючий має право залучати на підставі договору суб'єктів оціночної діяльності — суб'єктів господарювання з оплатою їх послуг за рахунок коштів, одержаних від виробничої діяльності боржника, визнаного банкрутом, або реалізації його майна, якщо інше не встановлено комітетом кредиторів. (Частина друга статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2801-IV (2801-05) від 06.09.2005 р.).

Стаття 30. Продаж майна банкрута

1. Після проведення інвентаризації та оцінки майна банкрута ліквідатор розпочинає продаж майна банкрута на відкритих торгах, якщо комітетом кредиторів не встановлено інший порядок продажу майна банкрута.

2. Ліквідатор забезпечує через засоби масової інформації оповіщення про порядок продажу майна банкрута, склад, умови та строки придбання майна. Порядок продажу майна банкрута, склад, умови та строки придбання майна погоджуються з комітетом кредиторів. При цьому продаж майна підприємств-банкрутів, заснованих на державній власності, здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про приватизацію державного майна» (2163-92) та інших нормативно-правових актів з питань приватизації.

3. У разі надходження двох і більше пропозицій щодо придбання майна банкрута ліквідатор проводить конкурс (аукціон). Порядок проведення конкурсу (аукціону) визначається згідно із Законом України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» (2171-92).

4. Майно банкрута, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах. У закритих торгах беруть участь особи, які відповідно до законодавства можуть мати зазначене майно у власності чи на підставі іншого речового права.

5. Продаж цінних паперів, що належать банкруту на праві власності, здійснюється відповідно до законодавства.

6. Уступка вимог банкрута здійснюється в порядку, передбаченому цивільним законодавством України, за згодою комітету кредиторів.

Ліквідатор має право виставити на відкриті торги вимоги банкрута, якщо інший порядок продажу (уступки) вимог банкрута не встановлено комітетом кредиторів.

7. Ліквідатор зобов'язаний використовувати при проведенні ліквідаційної процедури тільки один рахунок боржника в банківській установі. Інші рахунки, виявлені при проведенні ліквідаційної процедури, підлягають закриттю ліквідатором. Залишки коштів на цих рахунках перераховуються на основний рахунок боржника.

8. Кошти, які надходять при проведенні ліквідаційної процедури, зараховуються на основний рахунок боржника. З основного рахунку здійснюються виплати кредиторам у порядку, передбаченому статтею 31 цього Закону.

9. З основного рахунку проводяться такі виплати:

поточні комунальні та експлуатаційні платежі;

інші витрати, пов'язані із здійсненням ліквідаційної процедури.

10. Продаж майна банкрута оформляється договорами купівлі-продажу, які укладаються між ліквідатором і покупцем відповідно до законів України.

11. Ліквідатор не рідше одного разу на місяць надає комітету кредиторів звіт про свою діяльність, інформацію про фінансове становище і майно боржника на день відкриття ліквідаційної процедури та при проведенні ліквідаційної процедури, використання коштів боржника, а також іншу інформацію на вимогу комітету кредиторів.

12. Ліквідатор зобов'язаний на вимогу господарського суду або державного органу з питань банкрутства надавати необхідні відомості щодо проведення ліквідаційної процедури.

13. У разі невиконання або неналежного виконання ліквідатором своїх обов'язків господарський суд за клопотанням комітету кредиторів може припинити повноваження ліквідатора і, за пропозицією комітету кредиторів, призначає нового ліквідатора.

Стаття 31. Черговість задоволення вимог кредиторів

1. Кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів, у порядку, встановленому цією статтею:

1) у першу чергу задовольняються:

а) вимоги, забезпечені заставою;

б) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи, грошової компенсації за всі невикористані

дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, право на які виникло протягом двох років, відпрацьованих до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, інших коштів, належних працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), право на які виникло протягом трьох останніх місяців до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі; (Підпункт «б» пункту 1 частини першої статті 31 в редакції Закону № 2597-IV (2597-05) від 31.05.2005 р.);

в) витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, — у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб; (Пункт 1 частини першої статті 31 доповнено підпунктом «в» згідно із Законом № 2740-III (2740-01) від 20.09.2001 р.);

г) витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі:

витрати на оплату державного мита;

витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство;

витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута;

витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною;

витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута;

витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їх коштів;

витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) в порядку, передбаченому статтею 27 цього Закону.

Перелічені витрати відшкодовуються ліквідаційною комісією після реалізації нею частини ліквідаційної маси, якщо інше не передбачено цим Законом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних платежів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також вимоги громадян — довірительів (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довірительів (вкладників); (Пункт 2 частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2597-IV (2597-05) від 31.05.2005, № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). Вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом; (Підпункт 3 частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1713-IV (1713-04) від 12.05.2004 р.);

4) у четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі і вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника;

5) у п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

6) у шосту чергу задовольняються інші вимоги.

2. Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги.

3. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторові однієї черги.

4. У разі відмови кредитора від задоволення визнаної в установленому порядку вимоги ліквідаційна комісія не враховує суму грошових вимог цього кредитора.

5. Вимоги, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, не розглядаються і вважаються погашеними.

6. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

7. У разі якщо господарським судом винесено ухвалу про ліквідацію юридичної особи — банкрута, майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається власникові або уповноваженому ним органу, а майно державних підприємств — відповідному органу приватизації для наступного продажу. Кошти, одержані від продажу цього майна, спрямовуються до Державного бюджету України.

Стаття 32. Звіт ліквідатора

1. Після завершення усіх розрахунків з кредиторами ліквідатор подає до господарського суду звіт та ліквідаційний баланс, до якого додаються:

показники виявленої ліквідаційної маси (дані її інвентаризації);
відомості про реалізацію об'єктів ліквідаційної маси з поси-
ланям на укладені договори купівлі-продажу;

копії договорів купівлі-продажу та акти приймання-передачі майна;
реєстр вимог кредиторів з даними про розміри погашених вимог кредиторів;

документи, які підтверджують погашення вимог кредиторів.

Господарський суд після заслуховування звіту ліквідатора та думки членів комітету кредиторів або окремих кредиторів виносить ухвалу про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу.

Ліквідатор повідомляє державний орган з питань банкрутства про завершення ліквідаційної процедури.

2. Якщо за результатами ліквідаційного балансу після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна, господарський суд виносить ухвалу про ліквідацію юридичної особи — банкрута.

Копія цієї ухвали направляється органу, який здійснив державну реєстрацію юридичної особи — банкрута, та органам державної статистики для виключення юридичної особи з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, а також власнику (органу,

уповноваженому управляти майном), органам державної податкової служби за місцезнаходженням банкрута.

3. Якщо майна банкрута вистачило, щоб задовольнити всі вимоги кредиторів, він вважається таким, що не має боргів, і може продовжувати свою підприємницьку діяльність. Господарський суд може винести ухвалу про ліквідацію юридичної особи, що звільнилася від боргів, лише у разі, якщо в неї залишилося майнових активів менше, ніж вимагається для її функціонування згідно із законодавством.

4. У разі якщо господарський суд дійшов висновку, що ліквідатор не виявив або не реалізував усі наявні майнові активи ліквідаційної маси, необхідні для повного задоволення кредиторів, він виносить ухвалу про призначення нового ліквідатора. Новий ліквідатор очолює ліквідаційну комісію і діє згідно з вимогами цього Закону.

5. Якщо ліквідатор не виявив майнових активів, що підлягають включенню до ліквідаційної маси, він зобов'язаний подати господарському суду ліквідаційний баланс, який засвідчує відсутність у банкрута майна.

Стаття 33. Звільнення працівників боржника. Пільги і компенсації звільненим працівникам

1. Звільнення працівників боржника може провадитися після порушення провадження у справі про банкрутство та призначення господарським судом розпорядника майна відповідно до вимог Кодексу законів про працю України (10.12.71) з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

2. Вихідна допомога звільненим працівникам боржника виплачується арбітражним керуючим у встановленому порядку, з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

3. Питання про працевлаштування звільнених працівників вирішується відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» (803-91). На звільнених працівників боржника поширюються гарантії, встановлені статтею 26 зазначеного Закону.

Стаття 34. Зберігання документів

1. Ліквідатор забезпечує належне оформлення, упорядкування та зберігання всіх, в тому числі фінансово-господарських, документів банкрута протягом ліквідаційної процедури.

2. Після винесення судом ухвали про ліквідацію юридичної особи — банкрута ліквідатор зобов'язаний забезпечити збереженість архівних документів банкрута і, за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства або уповноваженою ним архівною установою, визначити місце подальшого їх зберігання. (Стаття 34 в редакції Закону № 594-IV (594-03) від 06.03.2003 р.).

Розділ IV. МИРОВА УГОДА

Стаття 35. Мирова угода та строк її укладення

1. Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін. Не підлягає прощенню (списанню) за умовами мирової угоди заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. (Частина перша статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

2. Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство.

3. Рішення про укладення мирової угоди від імені кредиторів приймається комітетом кредиторів більшістю голосів кредиторів — членів комітету та вважається прийнятим за умови, що всі кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника, висловили письмову згоду на укладення мирової угоди.

4. Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені боржника керівником боржника чи арбітражним керуючим (керуючим санацією, ліквідатором), які виконують повноваження органів управління та керівника боржника і підписують її.

5. Від імені кредиторів мирову угоду підписує голова комітету кредиторів.

Стаття 36. Умови укладення мирової угоди

1. Мирова угода може бути укладена тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступних черг, визначених статтею 31 цього Закону.

2. У разі, коли умови мирової угоди, укладеної згідно з правилами статті 35 цього Закону, передбачають розстрочку чи відстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини, орган стягнення зобов'язаний погодитися на задоволення частини вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах такої мирової угоди з метою забезпечення відновлення платоспроможності підприємства. При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом повним календарним рокам до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду, визнається безнадійним та списується, а податкові зобов'язання чи податковий борг, які виникли у строк протягом трьох останніх перед днем подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду календарних років, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах мирової угоди. Зазначену мирову угоду підписує керівник відповідного податкового органу за місцезнаходженням боржника. (Частина друга статті 36 в редакції Закону № 2181-III (2181-00) від 21.12.2000 — набирає чинності з 1 квітня 2001 року).

3. Для конкурсних кредиторів, які не брали участі в голосуванні або проголосували проти укладення мирової угоди, не можуть бути встановлені умови гірші, ніж для кредиторів, які висловили згоду на укладення мирової угоди, вимоги яких віднесені до однієї черги. (Частина третя статті 36 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

Стаття 37. Укладення мирової угоди та набрання нею чинності

1. Мирова угода укладається у письмовій формі та підлягає затвердженню господарським судом, про що зазначається в ухвалі господарського суду про припинення провадження у справі про банкрутство.

2. Мирова угода набирає чинності з дня її затвердження господарським судом і є обов'язковою для боржника (банкрута), кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою, кредиторів другої та наступних черг.

3. Одностороння відмова від мирової угоди не допускається.

4. Мирова угода має містити положення про:

розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника; відстрочку чи розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини.

Крім цього, мирова угода може містити умови про:

виконання зобов'язань боржника третіми особами;

обмін вимог кредиторів на активи боржника або його корпоративні права; (Абзац шостий частини четвертої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року);

задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону.

Стаття 38. Розгляд мирової угоди в господарському суді

1. Арбітражний керуючий протягом п'яти днів з дня укладення мирової угоди повинен подати до господарського суду заяву про затвердження мирової угоди.

До заяви про затвердження мирової угоди додаються:

текст мирової угоди;

протокол засідання комітету кредиторів, на якому було прийнято рішення про укладення мирової угоди;

список кредиторів із зазначенням поштової адреси, номера (коду), що ідентифікує платника податків, та суми заборгованості;

зобов'язання боржника щодо відшкодування усіх витрат, відшкодування яких передбачено у першу чергу згідно зі статтею 31 цього Закону, крім вимог кредиторів, забезпечених заставою;

письмові заперечення кредиторів, які не брали участі в голосуванні про укладення мирової угоди чи проголосували проти укладення мирової угоди, за їх наявності.

2. Про дату розгляду мирової угоди господарський суд повідомляє сторони мирової угоди.

Господарський суд зобов'язаний заслухати кожного присутнього на засіданні кредитора, у якого виникли заперечення щодо укладення мирової угоди, навіть якщо на засіданні комітету кредиторів він голосував за укладення мирової угоди.

3. Господарський суд має право відмовити в затвердженні мирової угоди у разі:

порушення порядку укладення мирової угоди, встановленого цим Законом;

якщо умови мирової угоди суперечать законодавству.

4. Про відмову у затвердженні мирової угоди господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

У разі винесення господарським судом ухвали про відмову в затвердженні мирової угоди мирова угода вважається неукладеною.

5. З дня затвердження мирової угоди боржник приступає до погашення вимог кредиторів згідно з умовами мирової угоди.

6. Затвердження господарським судом мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство.

7. З дня затвердження господарським судом мирової угоди припиняються повноваження арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Керуючий санацією або ліквідатор виконують обов'язки керівника (органів управління) боржника до призначення, в установленому порядку, керівника боржника (органів управління).

8. Винесення господарським судом ухвали про відмову у затвердженні мирової угоди не перешкоджає укладенню нової мирової угоди з іншими умовами.

Стаття 39. Недійсність мирової угоди або її розірвання та наслідки невиконання мирової угоди

1. За заявою будь-кого із конкурсних кредиторів мирова угода може бути визнана господарським судом недійсною, якщо існують підстави для визнання угоди недійсною, передбачені цивільним законодавством України. (Частина перша статті 39 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

2. Визнання мирової угоди недійсною є підставою для поновлення провадження у справі про банкрутство, про що господарським судом виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

3. Вимоги конкурсних кредиторів, по яких зроблено розрахунки згідно з умовами мирової угоди, вважаються погашеними. (Частина третя статті 39 в редакції Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

4. Повідомлення про поновлення провадження у справі про банкрутство боржника публікується в офіційних друкованих органах.

5. Мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду у разі:

невиконання боржником умов мирової угоди щодо не менш як третини вимог кредиторів; (Абзац третій частини п'ятої статті 39 виключено на підставі Закону № 672-IV (672-03) від 03.04.2003 — набуває чинності 31.05.2003 року).

6. Розірвання мирової угоди господарським судом щодо окремого кредитора не тягне її розірвання щодо інших кредиторів.

7. У разі визнання мирової угоди недійсною або її розірвання вимоги кредиторів, щодо яких були надані відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) боргів, відновлюються в повному розмірі у незадоволеній частині.

8. У разі невиконання мирової угоди кредитори можуть пред'явити свої вимоги до боржника в обсязі, передбаченому цією мировою угодою. У разі порушення провадження у справі про банкрутство цього ж боржника обсяг вимог кредиторів, щодо яких було укладено мирову угоду, визначається в межах, передбачених зазначеною мировою угодою.

Розділ V. ПРИПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Стаття 40. Припинення провадження у справі про банкрутство

1. Господарський суд припиняє провадження у справі про банкрутство, якщо:

1) боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;

2) подано заяву про визнання банкрутом ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи;

3) у провадженні господарського суду є справа про банкрутство того ж боржника;

4) затверджено звіт керуючого санацією боржника в порядку, передбаченому цим Законом;

5) затверджено мирову угоду;

6) затверджено звіт ліквідатора в порядку, передбаченому статтею 32 цього Закону;

7) боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами;

8) кредитори не висунули вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство за заявою боржника.

2. Про припинення провадження у справі про банкрутство виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

Провадження у справах про банкрутство може бути припинено у випадках, передбачених пунктами 1, 2 та 5 частини першої цієї статті, на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство, тобто як до, так і після визнання боржника банкрутом; у випадках, передбачених пунктами 3, 4, 7 і 8, — лише до визнання боржника банкрутом, а у випадку, передбаченому пунктом 6, — лише після визнання боржника банкрутом.

Розділ VI. ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 41. Загальні положення

Відносини, пов'язані з банкрутством містоутворюючих, особливо небезпечних, сільськогосподарських підприємств, страховиків, інших категорій суб'єктів підприємницької діяльності, регулюються цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом.

Стаття 42. Особливості банкрутства містоутворюючих підприємств

1. Для цілей цього Закону містоутворюючими підприємствами визнаються юридичні особи, кількість працівників яких з урахуванням членів їх сімей складає не менше половини чисельності населення адміністративно-територіальної одиниці, у якій розташована така юридична особа.

Положення цієї статті застосовуються також до підприємств, кількість працівників яких перевищує п'ять тисяч осіб.

2. При розгляді справи про банкрутство містоутворюючого підприємства учасником провадження у справі про банкрутство визнається орган місцевого самоврядування відповідної територіальної громади адміністративно-територіальної одиниці.

Учасниками провадження у справі про банкрутство містоутворюючого підприємства господарським судом можуть бути визнані також центральні органи виконавчої влади.

Докази, що підтверджують належність боржника до містоутворюючих підприємств, господарському суду надає боржник.

3. Якщо комітетом кредиторів не прийнято рішення про санацію боржника, господарський суд може винести ухвалу про санацію

боржника за клопотанням органу місцевого самоврядування або відповідного центрального органу виконавчої влади, які є учасниками провадження у справі про банкрутство, за умови укладення ними з кредиторами договору поруки за зобов'язаннями боржника.

Договір поруки за зобов'язаннями боржника укладається та підписується уповноваженими особами органів місцевого самоврядування або центральних органів виконавчої влади.

4. Орган місцевого самоврядування або центральний орган виконавчої влади, які поручилися за зобов'язаннями боржника, мають право запропонувати господарському суду кандидатуру керуючого санацією, інвестора.

У разі невиконання зобов'язання боржником поручителі несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями боржника перед його кредиторами.

5. Процедура санації містоутворюючого підприємства за клопотанням органу місцевого самоврядування може бути продовжена господарським судом на один рік.

Підставою для продовження процедури санації містоутворюючого підприємства на строк, передбачений абзацом першим цієї частини, є план фінансового оздоровлення містоутворюючого підприємства. План фінансового оздоровлення містоутворюючого підприємства може передбачати внесення інвестицій, працевлаштування його працівників, створення нових робочих місць та інші способи відновлення платоспроможності боржника містоутворюючого підприємства.

6. За клопотанням органу місцевого самоврядування або центрального органу виконавчої влади, які є учасниками провадження у справі про банкрутство, за умови укладення ними договору поруки за зобов'язаннями боржника, строк процедури санації містоутворюючого підприємства може бути продовжений господарським судом до десяти років. Боржник і його поручитель у цьому разі зобов'язані розрахуватися з кредиторами протягом трьох років, якщо інше не передбачено цим Законом.

Невиконання вимог цієї частини є підставою для визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

7. Кабінет Міністрів України або органи місцевого самоврядування в особі їх уповноважених органів мають право в будь-який час до закінчення процедури санації містоутворюючого підприємства розрахуватися з усіма кредиторами в порядку, передбаченому цим Законом.

Задоволення вимог кредиторів здійснюється в порядку черговості згідно зі статтею 31 цього Закону.

У разі задоволення вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) в порядку, передбаченому цим Законом, провадження у справі про банкрутство припиняється. (Абзац третій частини сьомої статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

8. З метою задоволення вимог кредиторів у процедурі санації може бути здійснено продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу або частини його майна згідно із законодавством.

За наявності клопотання органу місцевого самоврядування або центрального органу виконавчої влади, які є учасниками провадження у справі про банкрутство, продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу провадиться шляхом проведення конкурсу.

9. Обов'язковими умовами конкурсу є:

збереження робочих місць для не менш як 70 відсотків працівників, зайнятих на підприємстві на момент його продажу;

зобов'язання покупця щодо забезпечення перепідготовки чи працевлаштування працівників підприємства відповідно до законодавства в разі зміни профілю діяльності підприємства.

Інші умови конкурсу можуть установлюватися виключно за згодою комітету кредиторів у порядку, передбаченому статтею 19 цього Закону.

10. Якщо зазначене в абзаці другому частини восьмої цієї статті клопотання не було подано або майно боржника як цілісний майновий комплекс не було продано на конкурс, майно боржника підлягає продажу на аукціоні.

11. При продажу майна боржника, визнаного банкрутом, ліквідатор повинен виставити на продаж на перших торгах майно як цілісний майновий комплекс. Якщо майно боржника, визнаного банкрутом, не було продано як цілісний майновий комплекс, продаж майна здійснюється в порядку, передбаченому статтею 20 цього Закону.

Стаття 43. Особливості банкрутства особливо небезпечних підприємств

1. Для цілей цього Закону особливо небезпечними підприємствами визнаються підприємства вугільної, гірничодобувної, атомної,

хімічної, хіміко-металургійної, нафтопереробної, інших галузей, визначених відповідними рішеннями Кабінету Міністрів України, припинення діяльності яких потребує проведення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

2. При розгляді справи про банкрутство особливо небезпечного підприємства учасниками провадження у справі про банкрутство визнаються відповідний орган місцевого самоврядування, а також центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого відноситься сфера діяльності боржника, а також, при необхідності, державний орган з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, з питань охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, з питань геології та використання надр.

Учасниками провадження у справі про банкрутство особливо небезпечного підприємства господарським судом можуть бути визнані також інші центральні органи виконавчої влади.

Докази, що підтверджують належність боржника до особливо небезпечних підприємств, господарському суду надає боржник.

3. Якщо комітетом кредиторів не прийнято рішення про санацію боржника, господарський суд може винести ухвалу про санацію боржника за клопотанням органу місцевого самоврядування або відповідного центрального органу виконавчої влади, які є учасниками провадження у справі про банкрутство, за умови укладення ними з кредиторами договору поруки за зобов'язаннями боржника.

Договір поруки за зобов'язаннями боржника укладається та підписується уповноваженими особами органів місцевого самоврядування або центральних органів виконавчої влади.

4. Орган місцевого самоврядування або центральний орган виконавчої влади, які поручилися за зобов'язаннями боржника, мають право запропонувати господарському суду кандидатуру керуючого санацією, інвестора.

У разі невиконання зобов'язання боржником поручителі несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями боржника перед його кредиторами.

5. Процедура санації особливо небезпечного підприємства за клопотанням органу місцевого самоврядування може бути продовжена господарським судом на один рік.

Підставою для продовження процедури санації особливо небезпечного підприємства на строк, передбачений абзацом першим цієї частини, є план фінансового оздоровлення особливо небезпечного підприємства. План фінансового оздоровлення особливо небезпечного підприємства може передбачати внесення інвестицій, працевлаштування його працівників, створення нових робочих місць та інші способи відновлення платоспроможності боржника — особливо небезпечного підприємства. План фінансового оздоровлення особливо небезпечного підприємства також має містити заходи щодо підтримання безпеки виробничої діяльності, охорони праці та запобігання заподіянню можливої шкоди життю та здоров'ю людей, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

6. За клопотанням органу місцевого самоврядування або центрального органу виконавчої влади, які є учасниками провадження у справі про банкрутство, за умови укладення ними договору поруки за зобов'язаннями боржника, строк процедури санації особливо небезпечного підприємства може бути продовжено господарським судом до десяти років. Боржник і його поручитель у цьому разі зобов'язані розрахуватися з кредиторами протягом трьох років, якщо інше не передбачено цим Законом.

Невиконання вимог цієї частини є підставою для визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

7. Кабінет Міністрів України або органи місцевого самоврядування в особі їх уповноважених органів мають право в будь-який час до закінчення процедури санації особливо небезпечного підприємства розрахуватися з усіма кредиторами в порядку, передбаченому цим Законом.

Задоволення вимог кредиторів здійснюється в порядку черговості згідно зі статтею 31 цього Закону.

У разі задоволення вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) у порядку, передбаченому цим Законом, провадження у справі про банкрутство припиняється. (Абзац третій частини сьомої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

8. З метою задоволення вимог кредиторів у процедурі санації може бути здійснено продаж майна боржника лише як цілісного

майнового комплексу шляхом проведення конкурсу в порядку, встановленому статтею 19 цього Закону та законодавством з питань приватизації.

9. Обов'язковими умовами конкурсу є:

збереження умов щодо підтримання безпеки виробничої діяльності, охорони праці та запобігання заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу;

збереження робочих місць не менш як для сімдесяти відсотків працівників, зайнятих на підприємстві на момент його продажу;

зобов'язання покупця щодо забезпечення перепідготовки чи працевлаштування зазначених працівників та запобігання заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу у разі зміни профілю діяльності підприємства.

Інші умови конкурсу можуть встановлюватися виключно за згодою комітету кредиторів у порядку, передбаченому статтею 19 цього Закону.

У разі невиконання зазначених вимог конкурсу, які включаються до умов договору купівлі-продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, договір розривається в установленому порядку.

10. Особливо небезпечні підприємства не підлягають продажу на аукціоні.

11. Вимоги кредиторів задовольняються у порядку черговості, визначеному статтею 31 цього Закону, з урахуванням особливостей, встановлених цією частиною, а саме: в третю чергу також задовольняються вимоги щодо відшкодування витрат на заходи по запобіганню заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 44. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств

1. Для цілей цього Закону під сільськогосподарськими підприємствами розуміються юридичні особи, основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської

продукції складає не менше п'ятдесяти відсотків загальної суми виручки.

2. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств, передбачені цим Законом, застосовуються також до рибних господарств, риболовецьких колгоспів, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції та виловлених водних біологічних ресурсів складає не менше п'ятдесяти відсотків загальної суми виручки.

3. У разі продажу об'єктів нерухомості, які використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва та є у власності сільськогосподарського підприємства, що визнано банкрутом, за інших рівних умов переважне право на придбання зазначених об'єктів належить сільськогосподарським підприємствам і фермерським господарствам, розташованим у даній місцевості. (Частина третя статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2454-IV (2454-05) від 03.03.2005 р.).

4. У разі ліквідації сільськогосподарського підприємства у зв'язку з визнанням його банкрутом рішення щодо земельних ділянок, які є у власності такого підприємства, надані йому у постійне чи тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди, приймається відповідно до Земельного кодексу України (18.12.90).

5. При введенні процедури розпорядження майном боржника аналіз фінансового становища сільськогосподарського підприємства повинен здійснюватися з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок доходів, які можуть бути одержані сільськогосподарським підприємством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

6. Рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування відповідної територіальної громади.

Санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

7. У разі якщо протягом строку санації погіршилося фінансове становище сільськогосподарського підприємства у зв'язку із стихій-

ним лихом, з епізоотіями та іншими несприятливими умовами, строк санації, встановлений частиною шостою цієї статті, може бути продовжений на один рік.

Стаття 45. Особливості банкрутства страховиків

1. При розгляді справи про банкрутство страховика учасником провадження у справі про банкрутство визнається державний орган у справах нагляду за страховою діяльністю.

2. Заява про порушення справи про банкрутство страховика може бути подана в господарський суд боржником, кредитором або іншим уповноваженим на це державним органом.

3. Продаж майна страховика-боржника як цілісного майнового комплексу здійснюється в процедурі санації за правилами, встановленими статтею 19 цього Закону.

При здійсненні ліквідаційної процедури цілісний майновий комплекс страховика може бути проданий тільки у разі згоди покупця взяти на себе зобов'язання страховика-банкрута за договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дня визнання страховика банкрутом.

4. Покупцем цілісного майнового комплексу страховика може бути тільки страховик.

5. У разі продажу цілісного майнового комплексу страховика у процедурі санації до покупця переходять всі права та обов'язки за договорами страхування, за якими на дату продажу майна страховика страховий випадок не настав.

6. У разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури всі договори страхування, укладені таким страховиком, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття зазначеного рішення, припиняються, за винятком випадків, передбачених частиною третьою цієї статті.

7. Страхувальники за договорами страхування, дії яких припиняються на підставах, передбачених частиною шостою цієї статті, мають право вимагати повернення частини виплаченої страховику страхової премії пропорційно різниці між строком, на який був укладений договір страхування, і строком, протягом якого фактично діяв договір страхування, якщо інше не передбачено законодавством.

8. Страхувальники за договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про

визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, мають право вимагати виплати страхової суми.

9. У разі визнання господарським судом страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів четвертої черги підлягають задоволенню у такому порядку:

в першу чергу — вимоги кредиторів за договорами обов'язкового особистого страхування;

в другу чергу — вимоги кредиторів за іншими договорами обов'язкового страхування;

в третю чергу — вимоги інших кредиторів-страхувальників, у тому числі вимоги, передбачені частиною сьомою цієї статті;

в четверту чергу — вимоги інших кредиторів.

Стаття 46. Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів

1. При розгляді справ про банкрутство організації або громадянина — суб'єкта підприємницької діяльності, що є професійними учасниками ринку цінних паперів, учасником провадження у справі про банкрутство визнається державний орган з питань регулювання ринку цінних паперів.

Для цілей цієї статті під терміном клієнт розуміється інвестор на ринку цінних паперів, що уклав відповідну угоду з професійним учасником ринку цінних паперів, який відповідно до цього Закону визнається боржником або банкрутом.

2. Особливості процедури банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів, не врегульовані цією статтею, а також заходи щодо захисту прав та інтересів клієнтів можуть бути передбачені іншими законами.

3. Порядок запобігання банкрутству та проведення досудових процедур відновлення платоспроможності професійних учасників ринку цінних паперів встановлюється нормативно-правовими актами України.

4. Розпорядник майна професійного учасника ринку цінних паперів повинен мати ліцензію арбітражного керуючого, а також ліцензію, що видається державним органом з питань регулювання ринку цінних паперів.

5. Обмеження на здійснення угод професійним учасником ринку цінних паперів, щодо якого порушено справу про банкрутство, не

поширюються на угоди з цінними паперами його клієнтів, що здійснюються за дорученнями клієнтів і підтверджені ними після порушення провадження у справі про банкрутство.

6. Розпорядник майна зобов'язаний у десятиденний строк з дня його призначення направити клієнтам, які передали боржнику — професійному учаснику ринку цінних паперів в управління належні їм цінні папери, повідомлення про порушення провадження у справі про банкрутство та призначення розпорядника майна. В повідомленні зазначаються реквізити ліцензії розпорядника майна, вид і реквізити ліцензії, виданої розпоряднику майна державним органом з питань регулювання ринку цінних паперів, а також пропонується дати розпорядження щодо дій, які необхідно вчинити з цінними паперами, що належать інвестору на ринку цінних паперів, які знаходяться в управлінні професійного учасника ринку цінних паперів, що є боржником.

7. Цінні папери та інше майно клієнтів, які передані в управління професійному учаснику ринку цінних паперів і не перебувають у його власності, не включаються до складу ліквідаційної маси.

8. З дня введення господарським судом процедури санації боржника чи визнання професійного учасника ринку цінних паперів банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури цінні папери клієнтів підлягають поверненню клієнту, якщо інше не передбачено угодою керуючого санацією або ліквідатора з клієнтом.

9. Якщо вимоги клієнтів щодо повернення належних їм цінних паперів на пред'явника одного виду (одного емітента, однієї категорії, одного типу, однієї серії) перевищують кількість зазначених цінних паперів, які знаходяться у розпорядженні професійного учасника ринку цінних паперів, повернення зазначених цінних паперів клієнтам здійснюється пропорційно вимогам клієнтів.

Вимоги клієнтів у незадоволеній їх частині визнаються грошовими зобов'язаннями і задовольняються в порядку, передбаченому статтею 31 цього Закону.

10. При проведенні санації професійного учасника ринку цінних паперів керуючий санацією має право передати цінні папери, передані такому професійному учаснику ринку цінних паперів клієнтами, іншому суб'єкту підприємницької діяльності, який має відповідну ліцензію професійного учасника ринку цінних паперів.

Стаття 46-1. Особливості банкрутства емітента чи управителя іпотечних сертифікатів, управителя фонду фінансування будівництва чи управителя фонду операцій з нерухомістю

1. У разі порушення провадження у справі про банкрутство стосовно емітента чи управителя іпотечних сертифікатів іпотечні активи не включаються до складу ліквідаційної маси такого емітента або управителя. Розпорядження цими активами здійснюється відповідно до Закону України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» (979-03).

2. У разі порушення провадження у справі про банкрутство стосовно управителя фонду фінансування будівництва чи управителя фонду операцій з нерухомістю кошти та майно, що перебуває в управлінні управителя, не включаються до складу ліквідаційної маси такого управителя. Розпорядження цими коштами та майном здійснюється відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» (978-03). (Закон доповнено статтею 46-1 згідно із Законом № 3201-IV (3201-05) від 15.12.2005 р.).

Стаття 47. Загальні положення про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності — громадянина

1. Правила, передбачені цією статтею, застосовуються до відносин, пов'язаних з визнанням громадянина — суб'єкта підприємницької діяльності (далі — громадянина-підприємця) банкрутом.

2. Заява про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця може бути подана в господарський суд громадянином-підприємцем, який є боржником, або його кредиторами.

Заяву про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця можуть подати кредитори, за винятком кредиторів, вимоги яких пов'язані з зобов'язаннями, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, кредиторів, які мають вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру.

Кредитори, вимоги яких пов'язані із зобов'язаннями, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, кредитори, які мають вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру, мають право заявити свої вимоги в процесі провадження у справі про банкрутство.

3. До заяви громадянина-підприємця про порушення справи про банкрутство може бути доданий план погашення його боргів, копії якого направляються кредиторам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство.

За відсутності заперечень кредиторів господарський суд може затвердити план погашення боргів, що є підставою для зупинення провадження у справі про банкрутство на строк не більше трьох місяців.

4. План погашення боргів повинен включати:

строк його виконання;

розмір суми, яка щомісячно залишається боржнику — громадянину-підприємцю та членам його сім'ї на споживання;

розмір суми, яка буде щомісячно направлятися на погашення вимог кредиторів.

5. Господарський суд має право, за мотивованим клопотанням учасників провадження у справі про банкрутство громадянина-підприємця, змінити план погашення боргів, у тому числі збільшити чи зменшити строк його виконання, розмір суми, яка щомісячно залишається боржнику і членам його сім'ї на споживання.

6. Якщо в результаті виконання боржником плану погашення боргів вимоги кредиторів задоволені в повному обсязі, провадження у справі про банкрутство припиняється.

7. У разі визнання громадянина-підприємця банкрутом до складу ліквідаційної маси не включається майно громадянина-підприємця, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення.

8. Господарський суд має право, за мотивованим клопотанням громадянина-підприємця та інших учасників провадження у справі про банкрутство, виключити із складу ліквідаційної маси майно громадянина-підприємця, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України може бути звернено стягнення, якщо майно є неліквідним чи дохід від реалізації якого істотно не вплине на задоволення вимог кредиторів. Загальна вартість майна громадянина-підприємця, яка виключається із складу ліквідаційної маси відповідно до положень цієї частини, не може перевищувати дві тисячі гривень.

Перелік майна громадянина-підприємця, яке виключається із складу ліквідаційної маси відповідно до положень цієї частини, затверджується господарським судом, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

9. Угоди громадянина-підприємця, пов'язані з відчуженням або передачею іншим способом майна громадянина-підприємця заінтересованим особам протягом року до порушення провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані господарським судом недійсними за заявою кредиторів.

Стаття 48. Розгляд господарським судом справи про банкрутство громадянина-підприємця

1. Одночасно з прийняттям заяви про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця господарський суд накладає арешт на майно громадянина-підприємця, за винятком майна, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення.

За клопотанням громадянина-підприємця господарський суд може звільнити з-під арешту майно (частину майна) у разі укладення договору поруки чи іншого забезпечення виконання зобов'язання громадянина-підприємця третіми особами.

2. За заявою громадянина-підприємця господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство не більше ніж на два місяці для проведення громадянином-підприємцем розрахунків з кредиторами чи укладення мирової угоди.

3. За наявності відомостей про відкриття спадщини на користь громадянина-підприємця господарський суд має право зупинити провадження у справі про банкрутство для вирішення питання щодо спадщини у встановленому законом порядку.

4. Якщо у встановлений частиною другою цієї статті строк громадянин-підприємець не подав доказів задоволення вимог кредиторів і в зазначений строк не укладено мирової угоди, господарський суд визнає громадянина-підприємця банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

5. З дня прийняття господарським судом постанови про визнання громадянина-підприємця банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

строки виконання зобов'язань громадянина-підприємця вважаються такими, що настали;

припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших фінансових (економічних) санкцій за всіма зобов'язаннями громадянина-підприємця;

припиняється стягнення з громадянина-підприємця за всіма виконавчими документами, за винятком виконавчих документів за вимогами про стягнення аліментів, а також за вимогами про відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян.

6. Копію постанови про визнання громадянина-підприємця банкрутом і інформацію про відкриття ліквідаційної процедури господарський суд направляє всім відомим кредиторам із зазначенням строку пред'явлення кредитором вимог, який не може перевищувати два місяці.

Направлення кредиторам зазначеної копії постанови господарського суду здійснюється за рахунок громадянина-підприємця, визнаного банкрутом.

7. Постанова господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом та виконавчий лист про звернення стягнення на майно громадянина-підприємця направляються судовому виконавцю для здійснення реалізації майна банкрута. Продажу підлягає все майно громадянина-підприємця, за винятком майна, що не включється до складу ліквідаційної маси згідно з цим Законом.

У разі необхідності постійного управління нерухомим майном або цінним рухомим майном громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, господарський суд призначає для цієї мети ліквідатора та визначає розмір його винагороди. У цьому разі продаж майна громадянина-підприємця здійснюється ліквідатором.

Кошти, отримані від продажу майна громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, а також наявні у нього кошти у готівковій формі вносяться на депозитний рахунок нотаріальної контори та використовуються за рішенням господарського суду, який визнав громадянина-підприємця банкрутом.

Стаття 49. Особливості задоволення вимог кредиторів громадянина-підприємця, визнаного банкрутом

1. До задоволення вимог кредиторів із коштів, внесених на депозит нотаріальної контори, відшкодовуються витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство громадянина-підприємця і виконанням постанови господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом.

Вимоги кредиторів задовольняються в такій черговості:

у першу чергу задовольняються вимоги громадян, перед якими громадянин-підприємець несе відповідальність за заподіяння шкоди

життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних періодичних платежів, а також вимоги щодо стягнення аліментів;

у другу чергу проводяться розрахунки щодо виплати вихідної допомоги та оплати праці особам, які працюють за трудовим договором (контрактом), і щодо виплати авторської винагороди, а також задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; (Абзац четвертий частини першої статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.);

у третю чергу задовольняються вимоги кредиторів за зобов'язаннями, забезпеченими заставою майна громадянина-підприємця;

у четверту чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

у п'яту чергу проводяться розрахунки з іншими кредиторами.

Вимоги кожної наступної черги задовольняються після задоволення вимог попередньої черги.

За недостатністю коштів на депозитному рахунку нотаріальної контори для повного задоволення всіх вимог однієї черги кошти розподіляються між кредиторами відповідної черги пропорційно сумам їх вимог.

2. Після завершення розрахунків з кредиторами громадянин-підприємець, визнаний банкрутом, звільняється від подальшого виконання вимог кредиторів, що були заявлені після визнання громадянина-підприємця банкрутом, за винятком вимог, передбачених абзацом другим цієї частини.

Вимоги кредиторів щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру, які не були задоволені в порядку виконання постанови господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом або які погашені частково чи не заявлені після визнання громадянина-підприємця банкрутом, можуть бути заявлені після закінчення провадження у справі про банкрутство громадянина-підприємця відповідно в повному обсязі або в незадоволеній їх частині в порядку, встановленому цивільним законодавством України.

3. Протягом п'яти років після визнання громадянина-підприємця банкрутом не може бути порушено провадження у справі про банкрутство за його заявою.

У разі визнання громадянина-підприємця банкрутом за заявою кредитора протягом п'яти років після завершення розрахунків з кредиторами такий громадянин-підприємець не звільняється від подальшого виконання вимог кредиторів. Не задоволені вимоги кредиторів можуть бути заявлені в порядку, встановленому цивільним законодавством України.

Стаття 50. Особливості банкрутства фермерського господарства

1. Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та (або) виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів). (Частина перша статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

2. Заява підприємця — голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство подається в господарський суд за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства. Заява підписується головою фермерського господарства.

3. До заяви голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство, крім документів, передбачених частиною першою статті 7 цього Закону, додаються документи, які містять відомості:

про склад і вартість майна фермерського господарства;

про склад і вартість майна, яке належить членам фермерського господарства на праві власності;

про розмір доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Зазначені документи також додаються головою фермерського господарства до відзиву на заяву про порушення справи про банкрутство, подану кредитором.

4. Головою фермерського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства може бути подано в господарський суд план відновлення платоспроможності фермерського господарства.

5. У разі, якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дасть змогу фермерському господарству, зокрема за рахунок доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт, погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), господарським судом вводиться процедура розпорядження майном фермерського господарства. (Абзац перший частини п'ятої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

Про введення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

6. Процедура розпорядження майном фермерського господарства вводиться на строк закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт із врахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

7. У разі, якщо після введення процедури розпорядження майном погіршилося фінансове становище фермерського господарства у зв'язку із стихійним лихом, епізоотіями та іншими несприятливими умовами, строк процедури розпорядження майном може бути продовжено на один рік.

8. Процедуру розпорядження майном фермерського господарства може бути достроково припинено господарським судом за заявою розпорядника майна чи будь-кого із кредиторів у разі:

невиконання заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства;

наявності інших обставин, які свідчать про неможливість відновлення платоспроможності фермерського господарства.

Після дострокового припинення процедури розпорядження майном фермерського господарства фермерське господарство визнається господарським судом банкрутом і відкривається ліквідаційна процедура.

9. Для здійснення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом призначається розпорядник майна, який може не мати ліцензії розпорядника майна.

Повноваження розпорядника майна можуть здійснюватися головою фермерського господарства за погодженням з призначеним розпорядником майна.

10. У разі визнання господарським судом фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до складу ліквідаційної маси фермерського господарства включаються нерухоме майно, яке знаходиться у спільній власності членів фермерського господарства, в тому числі насадження, господарські та інші будівлі, меліоративні та інші споруди, продуктивна і робоча худоба, птиця, сільськогосподарська та інша техніка і обладнання, транспортні засоби, інвентар та інше майно, набуті для фермерського господарства на загальні кошти його членів, а також право оренди земельної ділянки та інші майнові права, які належать фермерському господарству і мають грошову оцінку.

11. У разі банкрутства фермерського господарства земельна ділянка, надана фермерському господарству у тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди, використовується відповідно до Земельного кодексу України (18.12.90 р.).

12. Майно, що належить голові та членам фермерського господарства на праві приватної власності, а також інше майно, стосовно якого доведено, що воно набуто на доходи, які не є у спільній власності членів фермерського господарства, не включаються до складу ліквідаційної маси.

13. Нерухоме майно, а також майнові права щодо нерухомого майна, які включаються до складу ліквідаційної маси фермерського господарства, можуть бути продані тільки за конкурсом, обов'язковими умовами якого є збереження цільового призначення сільськогосподарських об'єктів, що продаються.

14. З дня прийняття постанови про визнання фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури діяльність фермерського господарства припиняється.

15. Господарський суд направляє копію постанови про визнання фермерського господарства банкрутом до органу, який здійснив державну реєстрацію фермерського господарства, та органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням фермерського господарства. (Стаття 50 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2454-IV (2454-05) від 03.03.2005 р.).

Стаття 51. Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, що ліквідується власником

1. Якщо вартості майна боржника — юридичної особи, щодо якого прийнято рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог кредиторів, така юридична особа ліквідується в порядку, передбаченому цим Законом. У разі виявлення зазначених обставин ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язані звернутися в господарський суд із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи.

У разі виявлення обставин, зазначених у абзаці першому цієї частини, після прийняття рішення про ліквідацію до створення ліквідаційної комісії (призначення ліквідатора) заява про порушення справи про банкрутство подається власником майна боржника (уповноваженою ним особою).

2. За результатами розгляду заяви про порушення справи про банкрутство юридичної особи, майна якої недостатньо для задоволення вимог кредиторів, господарський суд визнає боржника, який ліквідується, банкрутом, відкриває ліквідаційну процедуру, призначає ліквідатора. Обов'язки ліквідатора можуть бути покладені на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) незалежно від наявності в нього ліцензії.

3. Кредитори мають право заявити свої претензії до боржника, який ліквідується, в місячний строк з дня публікації оголошення про визнання боржника, який ліквідується, банкрутом.

4. У разі, якщо справу про банкрутство порушено за заявою власника майна боржника (уповноваженої ним особи), яка подана до створення ліквідаційної комісії (призначення ліквідатора), розгляд справи про банкрутство здійснюється без урахування особливостей, передбачених цією статтею.

5. Невиконання вимог, передбачених частиною першою цієї статті, є підставою для відмови у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи в Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України.

6. Власник майна боржника (уповноважена ним особа), керівник боржника, голова ліквідаційної комісії (ліквідатор), які допустили порушення вимог частини першої цієї статті, несуть солідарну відповідальність по незадоволених вимогах за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'яз-

кове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) боржника. (Частина шоста статті 51 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3108-IV (3108-05) від 17.11.2005 р.).

Стаття 52. Особливості банкрутства відсутнього боржника

1. У разі, якщо громадянин-підприємець — боржник або керівні органи боржника — юридичної особи відсутні за її місцезнаходженням, або у разі ненадання боржником протягом року до органів державної податкової служби згідно із законодавством податкових декларацій, документів бухгалтерської звітності, а також за наявності інших ознак, що свідчать про відсутність підприємницької діяльності боржника, заява про порушення справи про банкрутство відсутнього боржника може бути подана кредитором незалежно від розміру його вимог до боржника та строку виконання зобов'язань.

2. Господарський суд у двотижневий строк з дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство відсутнього боржника виносить постанову про визнання відсутнього боржника банкрутом, відкриває ліквідаційну процедуру і призначає ліквідатором ініціюючого кредитора за згодою останнього.

3. У разі виявлення майна відсутнього боржника ліквідатора має бути замінено за клопотанням кредитора арбітражним керуючим, про що господарський суд виносить ухвалу.

У разі виявлення ліквідатором майна відсутнього боржника, визнаного банкрутом, сума виручки від продажу такого майна направляється на покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство.

4. У разі, якщо кредитор не подав до господарського суду клопотання щодо кандидатури арбітражного керуючого (ліквідатора), ухвала господарського суду надсилається державному органу з питань банкрутства, якою зобов'язується протягом семи днів від дати винесення ухвали забезпечити участь у справі ліквідатора з числа працівників державного органу з питань банкрутства.

5. Ліквідатор письмово повідомляє про визнання господарським судом відсутнього боржника банкрутом усіх відомих йому кредиторів відсутнього боржника, які в місячний строк з дня одержання повідомлення можуть направити ліквідатору заяви з вимогами до банкрута.

6. За клопотанням ліквідатора у разі виявлення ним майна відсутнього боржника, визнаного банкрутом, господарський суд може

винести ухвалу про припинення процедури ліквідації, передбаченої цією статтею, і переходу до загальних судових процедур у справі про банкрутство, передбачених цим Законом.

7. Задоволення вимог кредиторів здійснюється в порядку черговості, передбаченому статтею 31 цього Закону. Кредитори можуть оскаржити результати розгляду їх вимог ліквідатором до господарського суду до затвердження господарським судом ліквідаційного балансу. (Стаття 52 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Стаття 53. Особливості провадження санації боржника його керівником

1. Керівник боржника має право подати згідно з вимогами статті 7 цього Закону заяву про порушення справи про банкрутство боржника з метою проведення керівником процедури санації до подання кредиторами заяви про порушення справи про банкрутство за таких умов:

за наявності рішення органу, до повноваження якого, згідно з законодавством або установчими документами боржника, віднесено право приймати рішення щодо звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство боржника, а у випадку, якщо такі повноваження не визначені, — за наявності рішення органу боржника, до повноваження якого віднесено прийняття рішення щодо реорганізації чи ліквідації боржника;

за наявності плану санації та письмової згоди кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує п'ятдесят відсотків кредиторської заборгованості боржника згідно з даними його бухгалтерського обліку, на впровадження зазначеного плану та на призначення керуючим санації керівника боржника.

2. Для проведення санації боржника його керівником керівник боржника звертається у встановленому цим Законом порядку до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство для проведення санації з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею. До заяви керівника боржника додаються план санації боржника, погоджений з кредиторами, що дали згоду на її проведення, письмова згода кредиторів на призначення керуючим санацією керівника боржника та пропозиція щодо кандидатури розпорядника майна.

3. Після розгляду заяви боржника у разі, якщо заява і додані до неї документи відповідають вимогам, установленим цим Законом, суд виносить ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство боржника і відкриття процедури санації, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів та призначає розпорядника майна та керуючого санацією — керівника боржника, які діють відповідно до вимог цього Закону з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.

Керуючий санацією — керівник боржника здійснює свої повноваження згідно з цим Законом, з урахуванням обмежень, встановлених частиною тринадцятою статті 13 цього Закону.

4. Керуючий санацією — керівник боржника зобов'язаний у тридцятиденний строк з дня винесення ухвали про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації подати повідомлення про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації в офіційному друкованому органі та подати докази опублікування до господарського суду.

5. В оголошенні повинні міститися:

відомості про порушення провадження у справі про банкрутство боржника та відкриття процедури санації;

повне найменування боржника, його місцезнаходження, реквізити його рахунків в установах банків;

ідентифікаційний код боржника згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України;

відомості про керуючого санацією — керівника боржника та розпорядника майна боржника.

6. Кредитори у місячний строк з дня опублікування оголошення боржника про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації подають до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, та (або) заперечення кредиторів проти здійснення процедури санації керівником боржника.

7. Керуючий санацією — керівник боржника разом із розпорядником майна зобов'язані відповідно до вимог цього Закону розглянути вимоги кредиторів і скласти реєстр вимог кредиторів, письмово повідомивши про результати розгляду заявників та господарський суд.

8. Господарський суд в порядку, передбаченому цим Законом, розглядає реєстр вимог кредиторів, вимоги кредиторів, щодо яких

були заперечення боржника і які не були включені до реєстру вимог кредиторів. За результатами розгляду господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначає розмір визнаних судом вимог кредиторів, затверджує реєстр вимог кредиторів і визначає дату проведення зборів кредиторів.

9. Порядок проведення зборів кредиторів, утворення і діяльності комітету кредиторів визначаються цим Законом. Комітет кредиторів у місячний строк від дати його утворення повинен подати господарському суду схвалений план санації боржника.

10. Господарський суд затверджує план санації боржника, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

Боржник розпочинає реалізацію плану санації після його затвердження судом.

11. Якщо справу про банкрутство боржника порушено за заявою кредитора (кредиторів), комітет кредиторів має право звернутися до господарського суду з клопотанням про призначення керуючим санацією керівника боржника, а також розпорядника майна. Керуючий санацією та розпорядник майна діють відповідно до вимог цього Закону з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.

12. Керуючий санацією — керівник боржника виконує повноваження керуючого санацією без ліцензії і отримує заробітну плату в тому ж розмірі, в якому він її отримував до призначення керуючим санацією.

13. За поданням комітету кредиторів або розпорядника майна керуючий санацією — керівник боржника може бути звільнений господарським судом від виконання повноважень керуючого санацією.

Звільнення керівника боржника від виконання ним повноважень керуючого санацією позбавляє керівника боржника права самому здійснювати санацію боржника.

14. Розпорядник майна продовжує виконувати свої обов'язки протягом здійснення керуючим санацією — керівником боржника процедури санації боржника.

15. У разі невиконання плану санації боржника або якщо стає очевидним, що виконання плану санації боржника не приведе до відновлення його платоспроможності, процедура банкрутства здійснюється відповідно до цього Закону, про що господарський суд виносить ухвалу. (Стаття 53 в редакції Закону № 3088-III (3088-02) від 07.03.2002 р.).

Розділ VII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2000 року. (Абзац другий пункту 1 розділу VII втратив чинність на підставі Закону № 2238-III (2238-01) від 18.01.2001 р.).

Положення цього Закону щодо ліцензування арбітражних керуючих вводяться в дію з 1 жовтня 1999 року.

Положення цього Закону застосовуються господарськими судами при розгляді справ про банкрутство, провадження у яких порушено після 1 січня 2000 року.

Положення цього Закону щодо введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, призначення арбітражних керуючих, введення процедур розпорядження майном боржника, санації боржника, ліквідаційної процедури та укладення мирової угоди можуть застосовуватися за заявою сторін у справі про банкрутство або за ініціативою суду при розгляді господарськими судами справ про банкрутство після 1 січня 2000 року незалежно від дати порушення провадження у справі про банкрутство, при цьому відповідні строки обчислюються від дати прийняття господарським судом ухвали з цього питання. У цьому випадку подальше провадження у справі про банкрутство здійснюється відповідно до цього Закону.

Справи про банкрутство гірничих підприємств (гірничодобувні підприємства, шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики, шахтовуглебудівні підприємства), у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків, не порушуються з дня набрання чинності Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» до 1 січня 2007 року. (Пункт 1 розділу VII доповнено абзацом згідно із Законом № 597-IV (597-03) від 06.03.2003 р., в редакції Законів № 1499-IV (1499-04) від 17.02.2004 р., № 2354-IV (2354-05) від 18.01.2005 р.).

Провадження у справах про банкрутство гірничих підприємств (гірничодобувні підприємства, шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики, шахтовуглебудівні підприємства), у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків, які були порушені після 1 січня 2000 року, підлягає припиненню. (Пункт 1 розділу VII доповнено абзацом згідно із Законом № 597-IV (597-03) від 06.03.2003 р., в редакції Закону № 1499-IV (1499-04) від 17.02.2004 р.).

Положення цього Закону щодо провадження у справах про банкрутство підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення заборгованості на умовах, визначених Законом України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» (2711-05), застосовуються з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу». (Пункт 1 розділу VII доповнено абзацом згідно із Законом № 2711-IV (2711-05) від 23.06.2005 р.).

2. Нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України на день набрання чинності цим Законом: підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законодавчих актів, що впливають з цього Закону; розробити і привести у відповідність з цим Законом свої нормативно-правові акти;

забезпечити розробку та прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади України нормативно-правових актів відповідно до цього Закону;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади України їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

4. Рекомендувати Президенту України привести свої акти у відповідність із цим Законом.

5. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

(Підпункт 1) пункту 5 втратив чинність на підставі Кодексу № 2341-III (05.04.01 р.) від 05.04.2001 р. — набуває чинності 01.09.2001 р.).

2) частину першу статті 40 Кодексу законів про працю України (10.12.71 р.) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., № 50, ст. 375; 1984 р., № 1, ст. 3; 1986 р., № 27, ст. 539; 1988 р., № 23, ст. 556; 1991 р., № 23, ст. 267; Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 33, ст. 297; 1995 р., № 5, ст. 30, № 28, ст. 204) доповнити пунктом 9 такого змісту: «9) банкрутства підприємства»;

3) у Господарському процесуальному кодексі України (ГПК-1991) (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 6, ст. 56; 1997 р., № 25, ст. 174):

частину третю статті 2 викласти в такій редакції:

«Арбітражний суд порушує справи про банкрутство за письмовою заявою будь-кого з кредиторів, боржника»;

частину другу статті 4-1 викласти в такій редакції:

«Арбітражні суди розглядають справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»;

4) частину четверту статті 4 Закону України «Про підприємництво» (698-91) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 14, ст. 168; Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 17, ст. 80, № 26, ст. 158; 1999 р., № 7, ст. 52, № 8, ст. 60) доповнити абзацом такого змісту:

«діяльність арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів)»;

5) частину третю статті 9 Закону України «Про систему оподаткування» (1251-91) (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 16, ст. 119) викласти в такій редакції:

«3. **Обов'язок юридичної особи щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) припиняється із сплатою податку, збору (обов'язкового платежу) або його скасуванням або списанням податкової заборгованості відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».** У разі ліквідації юридичної особи заборгованість з податків і зборів (обов'язкових платежів) сплачується у порядку, встановленому законами України. У разі укладення мирової угоди у процедурі провадження у справі про банкрутство заборгованість з податків і зборів (обов'язкових платежів) сплачується у розмірах, визначених мировою угодою, укладеною у порядку, встановленому законами України»;

6) пункт 9 статті 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» (509-90) (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 29, ст. 190) доповнити словами «а також приймати рішення в процедурах санації про прощення (списання) та (або) відстрочку (розстрочку) сплати податків та зборів (обов'язкових платежів) згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Президент України
м. Київ, 14 травня 1992 року
№ 2343-ХІІ

Л. КРАВЧУК

СЛОВНИК ДО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ФІНАНСОВА САНАЦІЯ І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ»

Антимонопольний комітет України залучається до участі в процедурах банкрутства підприємств-монополістів і відряджає своїх представників до складу ліквідаційної комісії разом з іншими державними і місцевими органами. Необхідність залучення працівників Антимонопольного комітету обумовлена особливостями функціонування таких суб'єктів в національній господарській системі, а випадки обов'язкової їх участі в процедурі банкрутства обумовлені законодавством.

Арбітражний (зовнішній) керуючий — особа, призначена господарським (арбітражним) судом з одночасним усуненням з посади керівника боржника, якій ставлять за обов'язок: розробку і подання на затвердження зборів кредиторів плану зовнішнього управління і звіту про його виконання; визначення майна і проведення його інвентаризації; відкриття спеціального рахунка для проведення всіх операцій, пов'язаних із зовнішнім управлінням боржником і розрахунків з кредиторами; ведення бухгалтерського, управлінського, фінансового і статистичного обліку і звітності; запровадження заходів щодо стягнення заборгованості перед боржником; розгляд вимог кредиторів і ведення реєстру цих вимог. Розрізняють також тимчасового і конкурсного керуючого з окремими обсягами повноважень, наприклад, вжиття заходів щодо забезпечення збереження майна боржника, виявлення наявності ознак фіктивного чи навмисного банкрутства, можливості або неможливості відновити платоспроможність боржника.

Банкрутство (неспроможність) — визнана арбітражним (господарським) судом або оголошена боржником нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і (або) виконати обов'язки щодо сплати обов'язкових платежів — податків, зборів і інших обов'язкових внесків до бюджету відповідного рівня, до позабюджетних фондів в порядку і на умовах відповідно до законодавства для юридичної особи. Наприклад, за законодавством Російської Федерації ці вимоги складають: для юридичної особи — не менше 500 мінімальних розмірів оплати праці протягом

3 місяців, для фізичної особи — не менше 100 мінімальних розмірів оплати праці протягом 3 місяців.

Боржник — суб'єкт підприємницької діяльності, нездатний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Відносини фінансової санації і банкрутства — будь-які взаємостосунки, які існують між суб'єктами відносин регіонального господарського комплексу навколо виробничої системи, що опинилася у стадії банкрутства і (або) фінансової санації. Це специфічні суспільні відносини, існуючі лише на обмеженому інтервалі часу виконання дій щодо санації чи проведення процедур банкрутства.

Види судових процедур банкрутства, які застосовуються до підприємства-боржника (ст. 4 Закону): розпорядження майном; мирова угода; санація; ліквідація.

Вищий господарський суд України є кінцевою інстанцією всієї системи господарських судів і здійснює загальне керівництво, контроль за діяльністю місцевих і апеляційних судів у справах про банкрутство, зокрема, узагальнення і розповсюдження практики вирішення господарських спорів з питань банкрутства, наукове і методичне узагальнення накопиченого досвіду щодо розвитку відносин санації і банкрутства.

Властивості виробничої системи ринку — певні об'єктивні характеристики, які відображають її головні риси, зокрема: органічний та імовірнісний характер, їх відкритість по входу і виходу в умовах ринку, їх цілеспрямованість, особливості системи управління.

Господарський суд в Україні здійснює правосуддя через систему Вищого господарського суду та місцевих, апеляційних судів на місцях по всіх регіонах; є найбільший впливовими із загальної структури державних суб'єктів.

Грошове зобов'язання — сукупність правовідносин, через які одна особа (боржник) зобов'язана виконати на користь іншої особи (кредитора) певну дію або утриматися від неї, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язків.

Державна податкова адміністрація України — виступає учасником провадження у справі про банкрутство і стороною по справі, якщо борговими зобов'язаннями є податкові платежі боржника. Крім функції контролю за правильністю і своєчасністю перерахунку платежів до

бюджетів, вона подає заяву до господарського суду, вживає заходів щодо своєчасного перерахунку податків, оформляє докази заборгованості суб'єкта господарювання. Як кредитор, представники податкової адміністрації входять до комітету кредиторів та беруть участь в його роботі з кількістю голосів, пропорційною розміру податкової заборгованості.

Досудова санація — система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника (уповноважений на управління майном орган), інвестор, з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство.

Економічні трансформації — процес постійного оновлення систем виробничих відносин шляхом створення відповідних умов щодо господарювання, у тому числі змін у структурі власності на засоби виробництва.

Заінтересовані особи стосовно боржника — юридична особа, створена з участю боржника; керівник боржника; особи, що входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі і звільнені з роботи за рік до порушення провадження у справі про банкрутство; особи, які знаходяться у родинних стосунках із зазначеними особами та підприємцем (фізичною особою) — боржником, а саме: подружжя та їх діти, батьки, брати, сестри, онуки.

Законодавством щодо санації і банкрутства вважається сукупність нормативно-правових актів, які регулюють цей сектор суспільних відносин та визначають своєрідні правила гри (правове поле) для суб'єктів відносин.

Заходи щодо запобігання банкрутству боржника — основний засіб боротьби з банкрутством, тобто — фінансова допомога за рахунок суб'єктів відносин санації і банкрутства, які зацікавлені та беруть участь в заходах щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарської діяльності.

Заява подається у письмовій формі за підписом керівника боржника або кредитора і містить обов'язкові відомості: найменування господарського суду, до якого подається заява; найменування боржника і його поштову адресу; найменування кредитора і його пошто-

ву адресу (місце проживання); податковий ідентифікаційний номер кредитора; виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника; суму боргових вимог, строк їх виконання і реквізити платіжних документів; інші документи, які підтверджують неплатоспроможність.

Інвестори — особи, які бажають взяти участь в заходах щодо санації боржника та звернулися з цього питання до господарського суду.

Кабінет Міністрів України готує пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, приводить у відповідність із Законом і судовою практикою свої нормативні документи, організовує нормативно-правову роботу міністерств і відомств з питань банкрутства та санації.

Керуючий санацією — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення санації боржника.

Конкурсні кредитори — кредитори по вимогах до боржника, що виникли до порушення справи про банкрутство, вимоги яких не забезпечені заставою майна боржника, зокрема по вимогах у порядку правонаступництва.

Кредитор — юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Ліквідатор — фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому Законом порядку.

Ліквідація підприємства — припинення діяльності юридичної особи без переходу прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб. Підстави для ліквідації та її порядок перелічені в Цивільному кодексі.

Ліквідаційна комісія — представники кредиторів, фінансових, місцевих, державних органів з питань банкрутства і регулювання фінансових ринків (страхового, цінних паперів, грошового тощо), Антимонопольного комітету України. Узгоджений з ліквідатором і комітетом кредиторів склад ліквідаційної комісії затверджується судом.

Ліквідаційна маса — стягнуті на користь банкрута суми, всі види майнових активів банкрута (майно та майнові права), що належать йому на правах власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури, зокрема заставне і спільне майно, речі банкрута на правах володіння або користування.

Методологія дослідження — це сукупність елементів дослідження, а саме методів, прийомів в певній області людських знань.

Метод управління відносинами фінансової санації і банкрутства — сукупність прийомів впливу, окремих операцій і управлінських дій, що запроваджуються стосовно банкрута.

Мирова угода — договір, який боржник і кредитор мають право укласти на будь-якій стадії розгляду справи про банкрутство боржника. Збори кредиторів ухвалюють рішення про укладення мирової угоди більшістю голосів від загального числа конкурсних кредиторів, при цьому за ухвалення цього рішення повинні проголосувати всі кредитори за зобов'язаннями, які забезпечені заставою майна боржника. З боку боржника рішення про укладення мирової угоди ухвалюється керівником боржника, зовнішнім або конкурсним керуючим. Мирова угода набуває чинності для всіх учасників з дня її затвердження господарським (арбітражним) судом та є для всіх обов'язковою. Одностороння відмова від мирової угоди, яка набула чинності, не припускається.

Мирова угода в тлумаченні Закону (ст. 1) — це домовленість між боржником та кредитором (групою кредиторів) про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін (прощення боргів).

Мораторій на задоволення вимог кредиторів — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань, застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Неплатоспроможність — фінансовий стан підприємства, при якому воно не може своєчасно та повно погашати свої фінансові зобов'язання через відсутність коштів на рахунках. Часто веде до банкрутства та є слідством розбалансування економічного механізму відтворення капіталу підприємства, результатом його неефективної політики (цінової, інвестиційної, фінансової тощо).

Неправомірними діями при банкрутстві вважаються приховування майна або майнових обов'язків, відомостей про майно, його розмір, місцезнаходження або іншої інформації про майно, передача майна в інше володіння, відчуження або знищення майна, фальсифікація бухгалтерських та інших облікових документів, які відображають економічну діяльність, при банкрутстві або в передбаченні банкрутства.

Об'єкт управління (дії, впливу) у виробничій системі — сукупність взаємозв'язаних елементів, дії яких спрямовані на здійснення процесу виробництва або надання послуг.

Організаційно-правові особливості санації і банкрутства — сукупність внутрішніх ознак зі створення та функціонування суб'єкта в господарській системі регіону, побудові його структури управління, зокрема: організаційно-правовий устрій, підсистеми організаційно-економічних, організаційно-технічних відносин.

Організаційна структура Державного органу з питань банкрутства — розгалужена система, до якої входять центральний апарат і регіональні представництва в кожній області (регіоні). Організаційна структура, функції, роль і найменування державного органу у справах санації і банкрутства відображають ступінь розвинутості механізму банкрутства в господарській системі та можуть змінюватися у часі.

Перехідний режим функціонування виробничої системи — це її рух з початкового стану до будь-якого сталого режиму — рівноважного або періодичного.

Періодичний режим функціонування виробничої системи на ринку, в якому система приблизно через однакові проміжки часу приходить в один і той же стан завдяки впливу об'єктивних і суб'єктивних чинників, поєднанню стихійних і свідомих механізмів управління, випадковому характеру параметрів управління.

Підготовче засідання суду (ст. 11 Закону) — проводиться за участю сторін по справі з метою оцінки поданих документів, пояснень сторін, обґрунтованості заперечень боржника. На ньому відносно боржника у стадії приватизації приймається ухвала суду про зупинення приватизації; для визначення фінансового становища боржника суддя може призначити експертизу; суддя ухвалює рішення по додатково заявлених майнових вимогах кредиторів, зокрема, в частині забезпечення заставою; призначається аудит або підготовка аудиторського висновку.

Повноваження господарського суду як центрального ланцюга у відносинах санації і банкрутства визначені спеціальним Законом, роз'ясненнями і ухвалами Вищого господарського суду України, спеціальними законами про банківську, страхову, гірничодобувну діяльність тощо.

Повноваження і функції загальних зборів кредиторів — сукупність організаційних важелів органу управління відносинами санації і банкрутства, які зафіксовані в Законі (ст. 16), зокрема, вибори членів комітету кредиторів, визначення кількісного складу комітету, його повноважень, дострокове припинення повноважень всього комітету або окремих його членів, а також інші питання, передбачені Законом.

Поточний стан виробничої системи ринку — сукупність властивостей та характеристик виробничої системи, які безперервно змінюються під впливом різноманітних чинників у координаті часу.

Предмет курсу — вивчення економічних відносин (фінансових, кредитних, заставних), що виникають у зв'язку з процедурою банкрутства суб'єкта господарювання, шляхів їхнього розвитку, властивостей управління виробничої системи, прогнозування її характеристик у майбутньому.

Представники центральних органів виконавчої влади за рішенням господарського суду беруть участь в процедурах санації і банкрутства містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства.

Представник органу місцевого самоврядування є учасником провадження у справі про банкрутство у випадках, передбачених Законом (ст. 1), зокрема щодо банкрутства містоутворюючого і особливо небезпечного підприємства. В межах своїх повноважень місцеві органи вживають заходи щодо запобігання банкрутству підприємства-боржника і направляють своїх представників до складу ліквідаційної комісії, забезпечують розрахунки з кредиторами, звертаються з клопотанням в господарський суд щодо продажу майна підприємства-боржника як цілісного майнового комплексу на конкурсі.

Призначення тимчасової адміністрації спричиняє істотні зміни в системі управління господарським суб'єктом, появу принципово нових цілей управління та усунення застарілих, які вже дискредитували себе. Проте зміна персонального складу менеджерів підвищує ризик порушення стійкості кредитної організації на ринку і ще більшого погіршення її економічного стану.

Принцип виділення банкрута із загальної структури господарства — це поєднання виробничої системи господарюючого суб'єкта з відносинами, що виникають навколо процедури його банкрутства.

Припинення провадження у справі про банкрутство (розділ V Закону) — оформлене ухвалою суду рішення за важливими обставинами, за яким припиняється провадження у справі про банкрутство, а саме боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності; заява про банкрутство подана щодо ліквідованої або реорганізованої особи; господарський суд вже розглядає справу про банкрутство даного суб'єкта господарювання; затверджено звіт керуючого санацією, ліквідатора або мирова угода; боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами; кредитори не висунули будь-яких вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство.

Регіональні особливості — це викликані специфічними властивостями поведінки людей, які мешкають і працюють на певній території країни, суб'єктивні чинники, а саме: здібності людини, її можливості щодо здійснення господарської діяльності, економічна поведінка, інтереси.

Реєстр вимог кредиторів — письмовий перелік всіх визнаних господарським судом вимог кредиторів з вказівкою відомостей про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями або щодо сплати податків, зборів, черговості задоволення кожної вимоги, розмір неустойки, штрафу, пені. Згідно з даними реєстру вимог кредиторів визначається кількість голосів кожного з них у загальних зборах і голосуванні.

Реорганізація передбачає комплекс заходів організаційного характеру, які не потребують значних фінансових вкладень, наприклад, зміну організаційно-правової форми кредитної організації, реструктуризацію шляхом розділення на декілька господарських суб'єктів меншого розміру.

Реструктуризація — один з методів управління боргом, за допомогою якого боржник добивається перегляду первинного графіка погашення та обслуговування боргу, наприклад, шляхом надання пільгового періоду, збільшення терміну погашення боргу, списання частини боргу.

Рівноважний режим функціонування виробничої системи — такий її стан, коли узгодженими є параметри «входу», «виробництва» і

«виходу» системи, тобто оптимальний режим управління в умовах ринку.

Розпорядження майном — одна з функцій арбітражного керуючого, яка вміщує перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельного виробництва, продаж частини майна або підприємства боржника, виконання зобов'язань боржника власником майна боржника.

Розпорядник майна — фізична особа, на яку у встановленому Законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство.

Санація (від лат. sanatio — лікування) — система заходів, що проводяться з метою відновлення нормальної діяльності підприємств, організацій, фірм, включаючи банки й інші кредитні організації. Ці заходи можуть носити фінансово-економічний і організаційний характер. Вибір заходів санації залежить від причин, що призвели до фінансових утруднень, згоди кредиторів і контрагентів, а також від типу юридичної особи. Заходи з санації кредитної організації вживаються при тривалому невиконанні грошових зобов'язань, абсолютному зниженні власного капіталу, порушенні економічних нормативів. Ступінь цих порушень регламентується в законодавчому порядку.

Санація кредитної організації включає три групи заходів: фінансове оздоровлення, призначення тимчасової адміністрації, реорганізація кредитної організації.

Сторони у справі про банкрутство — кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут).

Суб'єкт банкрутства (банкрут) — боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом.

Суб'єкт управління у виробничій системі — підсистема, яка здійснює управлінські впливи з метою ефективного функціонування об'єкта управління в умовах санації і банкрутства, досягнення найкращих параметрів при значних коливаннях «вхідних» і «вихідних» потоків, має особливу структуру, яка повною мірою віддзеркалює структуру об'єкта управління та узгоджується з ним.

Територіально-галузеві особливості санації і банкрутства — сукупність властивостей виробничої системи, які обумовлені індивідуальними ознаками елементів її продуктивних сил, технологічними особливостями виробництва чи окремої галузі господарства.

Управління — елемент, функція організованих систем різної природи, що забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності.

Ухвала господарського суду про припинення впровадження у справі про банкрутство (ст. 40 Закону) — завершення будь-якої з процедур банкрутства боржника.

Учасники в справі про банкрутство — боржник (юридична особа і громадянин), арбітражний керуючий, кредитори, податкові та інші уповноважені органи. Заяву в суд про порушення справи про банкрутство можуть подавати: боржник, кредитори, прокурор, податкові та інші державні органи.

Учасники провадження у справі про банкрутство — сторони, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна боржника (уповноважений орган або особа), а також у передбачених Законом випадках — інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представники органів місцевого самоврядування і працівників боржника.

Фінансове оздоровлення полягає в наданні фінансової допомоги з боку засновників, учасників і інших осіб, наприклад, розміщення грошових коштів на строковому депозиті в даній кредитній організації і за пільговою ціною, надання поручительств, гарантій по міжбанківських кредитах, відстрочення і розстрочка платежу за зобов'язаннями, відмова від дивідендів, додатковий внесок до статутного фонду, прощення боргів і новація відносин, зміна структури активів і пасивів балансу, організаційної структури тощо.

Фонд державного майна України є учасником провадження у справі про банкрутство підприємства з державною формою власності або державною часткою не менше 25% статутного фонду. У випадку, коли трудовий колектив претендує на передачу йому в оренду цілісного майнового комплексу підприємства-боржника, забезпечує реалізацію такого переважного права. У процедурі санації підприємства проводить попереднє вивчення і узгодження плану санації, якщо державна частка в статутному фонді перевищує 50%.

Функціональні особливості розвитку відносин — це виражені в конкретних ринкових формах дії суб'єктів санації і банкрутства, згруповані в послідовності їх виконання протягом заданого часу. Розрізняють

інформаційну, правовстановлюючу, регулюючу та контрольну функції суб'єктів відносин санації та банкрутства.

Функціональні призначення фінансової санації і банкрутства — головні важелі цілеспрямованих заходів, які забезпечуються через механізм управління господарськими відносинами навколо підприємства-банкрота зокрема, інструмент накопичення капіталу на користь окремих суб'єктів відносин; механізм перерозподілу власності на засоби виробництва у регіональному господарстві; засіб залучення додаткових активів у господарську діяльність; важіль активізації господарства; механізм відокремлення економічного простору.

Чинники господарського життя — конкретні умови функціонування господарства, які об'єктивно існують та впливають на рух процедур фінансової санації та банкрутства, зокрема: короткий період існування цієї сторони господарських відносин; перевага стихійних механізмів розвитку в попередній період; складність і високий динамізм економічних трансформацій господарського комплексу країни; істотні впливи політичних, національних протиріч.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э.М.Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 432 с.
2. Балл Г. Діалогічні засади гуманізації суспільних відносин // Освіта і управління. — 2002. — № 3.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підруч. — К.: Вид-во НІОС, 2000.
4. Гальчинський А.С. Теорія грошей: Навч.посібник. — К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. — 411 с.
5. Господарський кодекс України. — К.: Центр економічної освіти, 2004. — 450 с.
6. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: Т. 1. — М.: Русский язык, 1978. — 699 с.
7. Данилишин Б.М., Кондрашихін А.Б., Орлов В.М., Пена Т.В. Управління соціально-економічними системами на ринку цінних паперів. — Київ: РВПС НАН України. — 304 с.
8. Данилишин Б.М., Фащевський М.І., Черток Л.Г. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За редакцією д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М.Данилишина. — Черкаси: ЧДТУ, 2006. — 315 с.
9. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 784 — XIV від 30.06.99 // Інформаційний бюллетень законодавства України «Юрист-Плюс». — К.: Центр Комп'ютерних Технологій, 2004. — Вип.73.
10. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-III від 12 липня 2001 року // Урядовий кур'єр. — 2001. — №154. — С. 8-16.
11. Закон Украины «О хозяйственных судах» от 04 июня 1991 года № 1142-XII с изменениями и дополнениями // Баланс. — 2001. — № 15 (34).— С. 2–7.
12. Закон Украины «О судостроительстве» от 21 июня 2001 года № 2531-III // Урядовий кур'єр. — 2001. — № 120.
13. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 року №283/97-ВР // Бизнес. — 1998. — № 9. — С. 1–30.
14. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Бухгалтерія. Бізнес. — 2001. — № 6. — С. 10–47.

15. *Кондратьев Н.Д.* Проблемы экономической динамики. — М.: Экономика, 1982. — 526 с.

16. Конституція України (254к/96-ВР). Прийнята Законом України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. — Симферополь: РИЦ «Атлас», 1997. — 18 с.

17. *Копилук О.І., Штангерт А.М.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 168 с.

18. *Ларина Т.В.* Региональный потенциал социально-экономического развития Севастополя. — Севастополь: СТ Просвіта ім. Т.Г.Шевченка, 2003. — 48 с.

19. *Науково-практичний* коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. — К.: Каннон, А.С.К., 2001. — 1104 с.

20. *Пена Т.В.* Формування та використання експортного потенціалу харчової промисловості України: Автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.10.01 / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. — К., 2001. — 26 с.

21. Перелік роз'яснень ВАСУ арбітражним судам України, рекомендованих арбітражним керуючим (розпорядникам майна, керуючим санацією, ліквідаторам), аудиторам, бухгалтерам, державним податковим інспекторам, консультантам, учасникам фондового ринку, юристам // Цінні папери України. — 1999. — № 38. — С. 5–8.

22. Перспективи Українських компаній на ринках первинних публічних розміщень // Міжнародний ІРО-Форум: Збірник доповідей та презентацій. — К.: IFC, 2005. — 230 с.

23. Про створення Державного департаменту з питань банкрутства / Рішення Кабінету Міністрів України // Цінні папери України. — 2006. — № 14. — С. 3.

24. Про методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економіки України № 10 від 17.01.2001 р.

25. Советский энциклопедический словарь. — М.: Советская энциклопедия, 1980. — 1600 с.

26. Современный финансово-кредитный словарь / Под общ. ред. М.Г.Лапусты, П.С.Никольского. — 2-е изд., доп. — М.: ИНФРА-М, 2002. — VI. — 567 с.

27. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України / С.І.Дорогунцов, Л.Г.Чернюк, П.П.Борщевський та ін. — К.: Нічлава, 2002. — 690 с.

28. Статистичний щорічник України 2004. — К.: Консультант, 2005. — 632 с.

29. *Терещенко О.О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. — К.: КНЕУ, 2000. — 418 с.

30. *Федорова В.А., Кондрашихин А.Б.* Методология выделения и оценки инвестиционных рисков на стадии банкротства эмитента ценных бумаг // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 4. — С. 9–10.

31. *Федорова В.А., Пена Т.В., Кондрашихин А.Б.* Финансовая санація и банкротство предприятий: Препр. / Предприятие-регистратор «Свиток»; 05-06. — Севастополь, 2006. — 97 с.

32. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Колл. авторов; Под общ.ред. А.Г.Грязновой. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 1168 с.

33. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л.Ф.Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов. — М.: Сов. Энциклопедия, 1983. — 840 с.

34. Хозяйственный процессуальный кодекс Украины от 6 ноября 1991 г. № 1798-X11 с изменениями и дополнениями // Баланс. — 2001. — № 15 (34). — С. 16–41.

35. *Чернюк Л.Г., Кондрашихин А.Б., Качала Т.М.* Територіальна організація фінансового ринку України. — Черкаси: Вертикаль, 2006. — 256 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Кондрашихін Андрій Борисович – доктор економічних наук, заступник директора з наукової праці Підприємства-реєстратор „Світок” (Передмова, теми 1, 4).

Пепа Тарас Вадимович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України (теми 3, 5).

Федорова Валерія Олександрівна – директор Підприємства-реєстратор „Світок” (теми 2, 6, 7).

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник

Керівник видавничих проектів – *Б.А.Сладкевич*

Редактор – *Л.І. Єрсова*

Комп’ютерний набір і верстка – *І.В. Марченко*

Дизайн обкладинки – *Б.В. Борисов*

Підписано до друку 22.11.2006. Формат 60х84 1/16.

Друк офсетний. Гарнітура PetersburgC.

Умовн. друк. арк. 13.

Видавництво “Центр учбової літератури”

вул. Електриків, 23

м. Київ, 04176

тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63

8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

e-mail: office@uabook.com

сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК №2458 від 30.03.2006